

Aleksander Koutsoubos

**Yhdysvaltain transatlantistien tavoitteet Turkin EU-jäsenyyden ja transatlanttisen
liittolaisuuden suhteen**

Yhdysvaltain kongressin näkökulmia tilanteeseen 2000-luvun alussa

Yleisen historian pro gradu -tutkielma
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syyskuu 2014

TIIVISTELMÄ

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Aleksander Koutsoubos	
Työn nimi – Title Yhdysvaltain transatlantistien tavoitteet Turkin EU-jäsenyyden ja transatlanttisen liittolaisuuden suhteen: Yhdysvaltain kongressin näkökulmia tilanteeseen 2000-luvun alussa	
Oppiaine – Subject Yleinen historia	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Syyskuu 2014	Sivumäärä – Number of pages 117
Tiivistelmä – Abstract <p>Tämä pro gradu -tutkielma tarkastelee Yhdysvaltain kongressin transatlantistien tavoitteita Turkin EU-jäsenyyksikysymystä ja transatlanttista liittolaisuutta koskien. Alkuperäisaineistona toimii Yhdysvaltain kongressin ulkopoliittisten komiteoiden kuulemistilaisuudet. Taustakirjallisuutena ovat kongressia, Yhdysvaltain ulkopoliittikkaa ja transatlanttista liittolaisuutta koskevat teokset, joilla pohjustetaan tutkimuskysymysten käsittely. Taustaosiossa osoitetaan Yhdysvaltain kongressin rooli maan ulkopoliitikassa, kongressin komiteoiden kuulemistilaisuuksien poliittinen merkitys sekä Yhdysvaltain ulkopoliitiikan kehityskulun toisen maailmansodan jälkeen, jossa transatlanttinen viitekehys on olennaisessa osassa.</p> <p>Tutkimus on poliittista historiaa ja kansainvälisten suhteiden historiaa sekä myös lähihistorian tutkimusta. Teoreettisena ja metodisena pohjana historiallisen analyysin ja alkuperäislähteen tulkinnassa toimivat Kari Palosen ja Quentin Skinnerin näkemykset poliittisen tekstin tulkinnasta, jotka auttavat korostamaan komiteoiden kuulemistilaisuuksien poliittista luonnetta ja analysoimaan transatlantistien eri kantoja. Lisäksi kansainvälisen politiikan teorit neorealismi ja uusliberalismi auttavat ymmärtämään Yhdysvaltain transatlantistien ulkopoliittisia positioita, joissa on piirteitä molemmista teoreettisista ajattelumalleista.</p> <p>Tutkimuksen perusoletus on, että kongressin transatlantistit pyrkivät säilyttämään Yhdysvaltojen kansainvälisen johtoaseman, jossa transatlanttinen liittolaisuus on keskeinen työkalu. Kongressin transatlantistit tukivat Turkin EU-jäsenyyttä. Muilta osin näkemykset transatlanttisen liittolaisuuden tavoitteita ja ongelmia koskien olivat moninaiset, ja osassa vastustettiin Yhdysvaltain hallinnon virallista linjaa, mutta etenkin osoitettiin huolta ja kritiikkiä Atlantin-takaisten liittolaisten kehityskulusta ja vaikutuksista transatlanttiseen liittolaisuuteen.</p> <p>Turkin liittolaisuuden ongelmallinen luonne havainnollistettiin tutkimuksessa Armenien kansanmurhan esimerkin kautta. Tämän lisäksi transatlantistit olivat huolestuneita Turkin 2000-luvun sisä/ulkopoliittisesta suunnanmuutoksesta ja maa nähtiin huonona välittäjänä Lähi-idän kysymyksissä. Turkin suhteen pelättiin sen etääntymistä lännestä ja tämän valossa Turkin EU-jäsenyys oli äärimmäisen kriittinen kysymys. Transatlantistit katsoivat EU:n olevan niin ulko- ja turvallisuuspoliittisesti kuin energiapoliittisestikin heikko liittolainen, johon vaikuttamiseksi Turkin EU-jäsenyys nähtiin olennaisena. Lisäksi transatlantistit kritisivat EU:n hidasta laajentumistahtia ja huolta herätti oletus EU:n integraation suunnan kääntymisestä pois päin transatlanttisesta viitekehuksesta.</p>	
Asiasanat – Keywords: Komiteoiden kuulemistilaisuudet, Yhdysvaltain kongressi, Yhdysvaltain ulkopoliitiikka, transatlanttinen liittolaisuus, Turkin EU-jäsenyys, EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikka	
Säilytyspaikka – Depository Historian ja etnologian laitos, Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuskysymykset ja lähestymistapa aiheeseen	3
1.2. Aiempi tutkimus aiheesta	5
1.3. Alkuperäislähteet.....	6
2. POLIITTISEN PUHEEN ARVIOIMINEN JA KANSAINVÄLISTEN SUHTEIDEN TEORIAMÄKÄLÄINÄ	8
2.1. Poliittisen puheen arvioiminen kongressin komiteoiden näkökulmasta	9
2.2. Kenneth Waltz ja neorealismi	14
2.3. Robert Keohane ja uusliberalismi	17
3. Yhdysvaltain kongressi, maan ulkopolitiikka sekä transatlanttinen liittolaisuus	21
3.1. USA:n hallinto ja kongressi	21
3.2. Yhdysvaltain kongressi maan ulkopolitiikassa	23
3.3. Yhdysvaltojen ulkopolitiikka ja transatlanttisen liittolaisuuden pohja	27
3.3.1. Yhdysvaltain transatlanttinen liittolaisuus ja ulkopoliittinen linja kv-teorioiden valossa.....	32
3.3.2. Eurooppa yhdentymisen tiellä	33
3.3.3. Turkin hidas taival kohti länttä.....	36
3.3.3.1. Turkin huolestuttava lännestä irtautumisen kehityskulku	37
4. LÄHTÖASETELMA KONGRESSIN TRANSATLANTISTIEN NÄKEMYKSIIN	39
4.1. Kongressin transatlantistit transatlanttisen liittolaisuuden puolestapuhujina.....	40
4.2. Transatlantistien tuki Turkin EU-jäsenyydelle.....	43
4.3. Transatlantistien kanta Yhdysvaltain hallinnon linjaan Turkin EU-jäsenyyssuhteissa – aktiivinen ote mutta ei sanelupolitiikalle.....	47
5. TURKIN ESTEET EU-JÄSENYYDELLE KYNNYSKYSYMYKSIÄ MYÖS USA- SUHTEIDEN KANNALTA	50

5.1. Armenian kansanmurhan nimityksen ongelmallisuus.....	51
6. TURKIN SISÄPOLIITTISEN KEHITYKSEN JA ULKOPOLIITTISTEN LINJAUSTEN MUUTOS 2000-LUVULLA.....	57
6.1. AKP-puolueen nousu ja huolestuttava suunnanmuutos	57
6.2. Turkin aktivoitunut ulkopoliitiikka	60
6.2.1. Turkin muuttunut ulkopoliittinen suunta ja pyrkimys toimia Lähi-idän välittäjänä	60
6.2.2. Ongelmat Israelin kanssa	62
6.2.3. Turkin ongelmallinen suhde Iraniin	63
6.3. Ongelmat USA:n kanssa ja amerikanvastaisuus	65
6.4. Kongressin transatlantistien jakautuneet näkemykset USA:n linjasta Turkin muutokseen ...	68
6.4.1. Kriittinen transatlanttinen siipi.....	68
6.4.2. Maltillisemmat äänenpainot	69
7. VANHA JA VÄSYNYT EUROOPPA.....	74
7.1. EU:n integraatio ja laajentuminen transatlantistien näkökulmasta	74
7.2. Transatlantistien strateginen lähestymistapa EU:n ja NATO:n laajentumiseen.....	79
7.3. Euroopan yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka	83
7.4. Eurooppa heikko liittolainen	86
7.5. Yhdysvaltojen johtava rooli ja NATO-keskeisyys kongressin transatlantistien perusoletus .	90
7.6. Turkin laiminlyömissä vaarat	96
8. ENERGIAPOLITIIKKA – TRANSATLANTTISEN LIITTOLAISUUDEN ELINTÄRKEÄ ELEMENTTI	102
8.1. Turkki avainroolissa energiakysymyksen ratkaisemisessa	105
9. PÄÄTÄNTÖ	110
LÄHTEET	114

1. JOHDANTO

Yhdysvallat on maailmanpolitiikan johtava supervaltta, jonka toiminnan vaikutukset ovat näkyvissä kaikkialla maailmassa.¹ Kylmän sodan päätyttyä 1990-luvun alussa Neuvostoliiton kaatumiseen, Yhdysvallat joutui arvioimaan uudelleen sen ulkopolitiikan keskeisimpiä linjauksia ja samalla pyrki takaamaan etujensa toteutumisen kansainvälisellä tasolla myös tulevana vuosikymmeninä. Tässä keskeisessä osassa on USA:n toiminta transatlanttisten liittolaisten kanssa Pohjois-Atlantin liiton NATON:n sekä muiden kansainvälisten instituutioiden kautta.² Transatlanttinen liittolaisuus onkin merkittävin suhde kansainvälisessä politiikassa, jossa USA:n ja EU:n poliittinen ja taloudellinen valta on vailla verta³. Yhdysvallat on seurannut mielenkiinnolla jo 1990-luvulta lähtien sen läheisten liittolaisten Euroopan Unionin ja Turkin suhteiden kehitystä etenkin sen jälkeen kun EU hyväksyi Turkin jäsenhokkaakseen vuonna 1999. EU:n ja Turkin suhteet sekä niiden muuttuminen on merkittävimpiä kyseisen alueen tulevaisuutta määrittäviä tekijöitä. Lisäksi niiden rooli Yhdysvaltain liittolaisina vaikuttaa myös globaalilla tasolla Yhdysvaltojen pyrkiessä takaamaan sen liittolaistensa etuja sekä vastaamaan globaaleihin haasteisiin ja ongelmiin. Yhdysvallat määrittelee aktiivisesti sen liittolaisuutta näihin kahteen osapuolueen. Samalla se ottaa myös kantaa niin EU:n kuin Turkin sisäiseen kehitykseen. Näin ei olekaan yllätys että Yhdysvaltain liittolaisuus EU:n ja Turkin kanssa on yksi maan ulkopolitiikan keskeisimmistä osa-alueista. Yhdysvallat tukee EU:n laajentumista ja integraatiota⁴. Maa ei ole myöskään peitellyt sen omia mielipiteitä Turkin ja EU:n suhteihin liittyen ja maa on avoimesti ajanut jo 1990-luvun loppupuolelta lähtien Turkin EU-jäsenyyttä. Turkin EU-jäsenyyksymys on ollut keskeisenä poliittisen debatin aiheena jo useiden vuosien ajan. Euroopan unionin sisällä näkemykset Turkin

---

1 Supervaltta on globaalisti dominoiva valtio, joka pystyy taivuttamaan muut valtiot sen omien tavoitteiden mukaiseen toimintaan. Supervaltta termin poliittisen merkityksen kehittäjä on William Fox, joka katsoi että toisen maailmansodan jälkeen jäljelle jääneet supervallat olivat USA, Neuvostoliitto ja Iso-Britannia. Kts. muun muassa Fox, William T.R. (1944) *The Super-Powers: The United States, Britain, and the Soviet Union – Their Responsibility for Peace*, Harcourt Brace.

2 Pohjois-Atlantin liitto NATO on poliittinen ja sotilaallinen liittouma, joka perustettiin vuonna 1949 Pohjois-Amerikan ja Euroopan maiden kesken ja sen tehtävänä oli suojella jäsenmaita Neuvostoliiton uhkilta. Kylmän sodan päätyttyä NATO:n funktio ja rooli ovat olleet uudelleenarvioinnin kohteena.

3 Steffenson 2005, 1

4 Burwell 1999, 68

EU-jäsenyyden suhteen ovat hyvin jakautuneet. Euroopan unionin integraation ja laajentumiseen ovat vaikuttaneet taloudelliset ja poliittiset intressit, kun Euroopan alueen kansainvälistä roolia on pyritty vahvistamaan etenkin kylmän sodan päättymisen jälkeisinä vuosikymmeninä, välineinä yhtenäisten Euroopan instituutioiden luominen ja maiden välisen integraation syventäminen. Samalla on pyritty tuomaan vakautta ja rauhaa alueelle ja tästä konkreettisena osoituksena on ollut Euroopan unionin laajentuminen yhä idemmäs. Myös EU:n laajentumisen keskeinen vaikutus demokratisoitumiselle on huomioitu. Turkki on taloudellisesti ja sotilaallisesti merkittävä valtio, joka on itäisen Välimeren ja Lähi-idän alueella vahva strateginen ja geopoliittinen toimija. Kylmän sodan jälkeen ainoaksi supervallaksi noussut Yhdysvallat pyrkii pitämään valta-asemastaan kiinni myös tulevaisuudessa. Sen suvereeni kansainvälinen rooli on kuitenkin muuttumassa ja viimevuosina se on kohdannut haasteita, kun uusia potentiaalisia suurvaltoja on noussut uhkaamaan sen tähänastista suvereenia johtoasemaa⁵. Kansainvälisen johtoasemansa säilyttämiseksi, Euroopan Unionin ja Turkin välisten suhteiden kehitys on Yhdysvalloille tärkeää, sillä niiden vaikutus maan geopoliittisille intresseille ja kansainväliselle painoarvolle ei voi sivuuttaa. Transatlanttisen liittolaisuuteen kohdistuvia haasteita koskien olennaisessa valossa näyttäytyy idänsuhteiden uudelleenjärjestelminen, globaaleihin turvallisuuskysymyksiin vastaaminen ja maailmantalouden hallinta.⁶ Näiden tekijöiden kannalta transatlanttinen liittolaisuus yhdessä EU:n ja Turkin kanssa on Yhdysvaltain tavoitteiden kanssa avainasemassa.

Turkki hyväksyttiin EU-jäsen ehdokkaaksi 1999 ja jäsenyysneuvottelut aloitettiin vuonna 2005. Huomionarvoista on Yhdysvaltojen erilainen lähestymistapa tähän kysymykseen, kun vertaa sitä esimerkiksi perinteisiin eurooppalaisiin näkemyksiin, vaikkakin argumentit Atlantin molemminpuolin läntisten instituutioiden leviämiseksi ovat usein samat: demokratian, hyvinvoinnin sekä läntisten arvojen ulkottaminen yhä laajemmalle kuin myös osapuolia koskevat kansainväliset haasteet kuten terrorisminvastainen sota. Seuraava lainaus tiivistää oleellisesti Yhdysvaltojen näkökannan asiaan: ”Turkki on Euroopalle hyvin tärkeä ja osapuolten suhteiden pitäisivät olla lähemmät. Ei ole yllättävää että olemme ehkä olleet innokkaampia tukemaan Turkin lähentymistä EU:ta kohtaan kuin jotkut EU:n jäsenet itse ovat”⁷, toteaa suurlähettiläs ja silloinen Euroopan

---

⁵ Esimerkiksi Kiina on 2000-luvulla noussut haastamaan kylmän sodan jälkeen kiistattomaksi supervallaksi nousseen Yhdysvaltain johtavaa kansainvälistä asemaa niin poliittisesti, taloudellisesti kuin sotilaallisesti.

⁶ Burwell 1999, 4-6

⁷ GPO: The European Union: Internal reform, enlargement, and the common foreign and security policy, 1999, 16-17

asioiden sihteeri Earl Anthony Wayne *Yhdysvaltain senaatin ulkoasiain- valiokunnan käsittelyssä 24.3.1999*. Tämä Yhdysvaltain selkeästi erillinen kanta Turkin suhteen määrittää myös tulevan työn keskeisimpiä suuntalinjoja ja osoittaa Turkin ja Euroopan unionin välisen liittolaisuuden merkityksen poliittisena välineenä osana Yhdysvaltain maailmanpolitiikan linjauksia ja sen tavoitteiden toteutumista.

1.1. Tutkimuskysymykset ja lähestymistapa aiheeseen

Tämä pro gradu tarkastelee Euroopan Unionin ja Turkin suhteita nimenomaan Yhdysvaltojen kannalta, sen kongressin transatlantistien näkökulmasta. Tutkimuksessa olennaista on nostaa esiin kongressin erilaisten näkemysten moninaisuus Yhdysvaltain transatlanttista liittolaisuutta ja tutkimuskysymyksiä koskien. Työn ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä on selvittää kongressin transatlantistien positio Turkin EU-jäsenyyssuhteen suhteen. Toinen tutkimuskysymys tarkastelee kongressin transatlantistien näkemyksiä Turkin ja EU:n liittolaisuuden tavoitteita ja ongelmia kohtaan, jotka ovat kytköksissä vahvasti Turkin EU-jäsenyyssuhteen kanssa. Tutkittava ajanjakso alkaa vuodesta 1999, jolloin Turkki hyväksyttiin jäsenhokkaaksi ja jatkuu aina vuoteen 2011.

Tutkimuksen kantavina pääteemoina tulevat olemaan Yhdysvaltain kongressin transatlantistien huoli Turkin irtautumisesta lännelle suotuisasta kehityksestä ja EU:n heikkous liittolaisena, sekä näiden molempien tekijöiden vaikutukset transatlantiselle liittolaisuudelle, jolloin Turkin EU-jäsenyys näiden molempien pääteemojen kannalta näyttäytyy oleellisessa valossa.

Tässä työssä on tarkoitus osoittaa nimenomaan transatlantismin tukijoiden näkökantojen aiheeseen liittyen. Transatlantisteiksi määrittyvät ne tahot jotka näkevät transatlanttisen liittolaisuuden Yhdysvaltojen ulkopoliittikan keskeisimpänä osana. Nämä tahot ajavat Yhdysvalloille aktiivista roolia ulkopoliittikan harjoittamisessa, jonka pohjana transatlanttinen liittolaisuus toteutuu erityisesti NATO:n toimintojen kautta. Tutkimuksen perusoletus on että kongressin transatlantistien definitiivinen tavoite on Yhdysvaltain ulkopoliittisen johtoaseman säilyttäminen, johon nähden tutkimuksen pääteemoilla on ratkaiseva merkitys. Olennaista on huomioida juuri kuinka USA moniltaosin määrittää transatlanttista liittolaisuutta nimenomaan Pohjois-Atlantin liiton NATO:n kautta, joten sen ulkopoliittiset tavoitteet ovat kytköksissä NATO:n ja sen aseman sekä toiminnan

edistämiseen. USA:n näkökulmasta katsottuna Turkin EU-jäsenkysymys liittyy kiinteästi niin sen intresseihin EU:n kuin Turkin liittolaisuuden suhteen, jolloin Turkin EU-jäsenyys näyttäytyy olennaisessa osassa USA:n ulkopoliittikan transatlanttisten tavoitteiden kannalta.

Transatlanttinen liittolaisuus kuvastaa Pohjois-Amerikan ja Euroopan maiden välisiä suhteita. Tämän tutkimuksen viitekehyksessä puhuttaessa Yhdysvaltojen transatlanttisista liittolaisista, näihin lukeutuvat niin EU-maat kuin USA:n atlantintakaiset liittolaiset NATO-jäsenyyden kautta, kuten Turkki. Transatlanttisella liittolaisuudella tarkoitetaan maiden kahdenvälisiä transatlanttisia suhteita (esim. USA & Turkki), jonkin tietyn ryhmän ja yhden valtion välisiä suhteita (esim. EU & Yhdysvallat) sekä tietyn kansainvälisen organisaation sisällä tapahtuvaa yhteistyötä (NATO).

Yhdysvallat lähestyy liittolaisuutta Turkin kanssa ja Turkin EU-jäsenyyskysymystä hyvin erilaisista lähtökohdista kuin EU-maat, vaikka liittolaisilla on kansainvälisesti usein yhtenevät tavoitteet sekä oletus länsimaisten arvojen ja demokratian edistämisestä laajentuvien instituutioiden (NATO, EU yms. kautta). Yhdysvaltain kongressin transatlantistien tavoitteiden selvittämiseksi transatlanttisessa liittolaisuudessa, on oleellista arvioida sen positioita Turkin ja EU:hn liittyen rinnakkain. Siinä missä tutkimusta tehdessä on oleellista huomioida Yhdysvaltain hallinnon virallinen linja tutkimuskysymysten suhteen, on mielenkiintoista katsoa pintaa syvemmälle kongressin erilaisten tahojen kantojen moninaisuuden selvittämiseksi ja kongressin näkemysten mahdollisen hajanaisuuden osoittamiseksi.

Työn rakenne koostuu teoria- ja metodi-osioista, joissa luon parlamentarismien ja kansainvälisten suhteiden teorioita käyttämillä pohjan alkuperäislähteen tulkinnan ja kongressin transatlantistien näkemysten ymmärtämiseksi. Lisäksi taustaosiossa pohjustan aseteleman tutkimuskysymysten tarkistelulle käsittelykappaleissa. Taustaosio koostuu Yhdysvaltain kongressin ulkopoliittista roolia käsittelevästä osiosta, Yhdysvaltain ulkopoliittikan ja transatlanttisen liittolaisuuden historian osiosta sekä Yhdysvaltojen EU:n ja Turkin suhteiden taustaa käsittelevästä osiosta. Tutkimuksen ensimmäinen käsittelykappale määrittelee transatlantistien kannan Turkin EU-jäsenyyttä kohtaan ja osoittaa myös transatlantistien suhtautumisen Yhdysvaltojen liittolaisuuteen EU:ta ja Turkkiä kohtaan. Toinen käsittelykappale arvioi Armenian kansanmurhankysymyksen esimerkin kautta transatlantistien näkemyksiä ja mentaalista tilaa Turkin liittolaisuutta ja sitä koskevia avoimia ongelmakysymyksiä kohtaan. Kolmas käsittelykappale selvittää transatlantistien kannan Turkin 2000-luvulle tapahtuneeseen sisäpolitiikan muutoksista johtaneeseen kehityssuuntaukseen, jonka pohjana on pelko Turkin lännestä irtautuminen. Neljäs käsittelykappale arvioi Euroopan integraatio-

ja laajentumiskehitystä kongressin transatlantistien näkökulmasta sekä selvittää kongressin asennekulttuurin Euroopan Unionin yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa kohtaan, jossa pohjana on EU:n heikkous. Viides ja viimeinen käsittelykappale tarkastelee kongressin transatlantistien näkemyksiä energiapolitiikkaan ja EU:n heikkoutta siihen nähden, johon liittyen Turkin EU-jäsenyyssuhteen on myös olennaisessa osassa.

Tutkimus sitoo Turkin EU-jäsenyyssuhteen kaikkiin näihin käsittelykappaleisiin ja tämän kautta osaksi laajempaa transatlanttisen liittolaisuuden kokonaisuutta. USA ja EU yhteistyön lisäksi kilpailevat kaupan alalla, jolloin konfliktit taloudellisten tavoitteiden nimissä eivät ole yllättäviä⁸. Tässä tutkimuksessa kuitenkin rajaan tutkimuskysymysten tavoitteiden ja käsittelykappaleiden ulkopuolelle tarkemman erittelyn taloudellisista näkemyksistä ja tavoitteista kongressin transatlantistien keskuudessa ja keskityn liittolaisuuden poliittisiin ja strategisiin aspekteihin. Työn tarkoituksena ei ole referoida Yhdysvaltain hallinnon virallisia kantoja tutkimuskysymysten suhteen, vaan analysoida transatlanttisen ulkopolitiikan kannattajien näkökulmia ja moninaisuutta tutkimuskysymykseen liittyen samalla huomioiden Yhdysvaltain hallinnon viralliseen linjaan. Osa näistä näkemyksistä on luonnollisesti linjassa hallinnon virallisen linjan kanssa. Kyseinen tutkimus ei perehdy myöskään isolationismin kannattajien tai unilateralismia kannattavien tahojen näkökantoihin, jolloin tämän rajauksen kautta on syytä tarkentaa, että kongressin näkemyksistä puhuttaessa kyseessä ovat nimenomaan transatlanttisen liittolaisuuden kannattajien näkemykset.⁹

1.2. Aiempi tutkimus aiheesta

Aiempaa tutkimusta Euroopan Unionin ja Turkin suhteista sekä Turkin mahdollisesta EU-jäsenyydestä on tehty kattavasti. Aihetta on tutkittu etenkin eurooppalaisesta näkökulmasta ja

---

8 Mowle 2004, 14

9 Isolationismi on ulkopolitiikkaa jossa valtio katsoo etujensa toteutuvan parhaiten eristäytymispolitiikan kautta. Tällaisessa ajattelumallissa valtio välttää liioja kannanottoja ja liittoutumisia, jolloin se pyrkii pysymään erossa kansainvälisistä konflikteista. Yhdysvallat on historiansa saatossa harjoittanut useaan otteeseen isolationismia. Tämä määritteli maan ulkopolitiikkaa pitkin 1800-lukua mutta myös maailmansotien välissä että molempien maailmansotien aikana maa pyrki pitämään mahdollisimman pitkään etäisyyttä muun maailman tapahtumiin. Unilateralismin mukaan tietty valtio pyrkii ulkopolitiikassaan yksipuoliseen toimintaan, jolloin se katsoo tavoitteidensa toteutuvan yksipuolisen toiminnan kautta vahvemmin kuin yhteistyössä muiden valtioiden kanssa. Yhdysvallat on useaan otteeseen historiansa saatossa harjoittanut unilateralistista maailmanpolitiikkaa kuten esimerkiksi toisen maailmansodan jälkeen kylmän sodan aikoina sekä viimeksi Irakin sodan tapauksessa vuonna 2003, kun se vastoin YK:n turvallisuusneuvoston antamaa mandaattia aloitti sotatoimenpiteet.

tutkimuskirjallisuutta onkin tarjolla runsaasti. Yhdysvaltojen näkökulmasta kyseiseen aiheeseen liittyen ei kuitenkaan ole tehty ajankohtaista laajamittaista tutkimusta. Vuonna 2001 Sanna Lahti tutki Helsingin yliopistossa kansainvälisen politiikan näkökulmasta samaa aihetta pro gradussaan *Turkin EU-jäsenyysskysymys ja Yhdysvaltain rooli ja intressit tässä kysymyksessä*. Hän keskittyi tutkimuksessaan tarkastelemaan aihetta USA:n Kaukasuksen jalansijan, energiapolitiittisten tekijöiden sekä Turkin lännen ja idän yhdistävänä tekijänä toimimisen kautta. Hänen tutkielmansa rakentuu geopolitiittisen teorian ympärille ja primääriaineistona on pääasiassa EU:n virallisia julkaisuja. Oma tutkimukseni tarjoaa päivitetyn ja täysin uuden näkökulman aiheen tarkasteluun, jossa keskiöön nousee nimenomaan kongressin transatlantistit ja heidän näkemykset Turkin EU-jäsenyysskysymyksestä sekä transatlanttisesta liittolaisuudesta.

1.3. Alkuperäislähteet

Alkuperäislähteinä käytän Yhdysvaltain kongressin sähköisiä asiakirjoja, (U.S. Government Printing Office – Federal Digital System, GPO). Kongressin sähköistä aineistoa on saatavilla vuodesta 1994 eteenpäin ja se sisältää kattavasti kongressin tiedonantoja ja keskusteluita, myös omaan aiheeseeni liittyen. Tulen keskittymään etenkin edustajainhuoneen ulkoasiain komitean ja senaatin ulkoasiain komitean alaisten kuulemistilaisuuksia koskevien asiakirjojen tarkasteluun vuosina 1999-2011. Lisäksi näiden molempien komiteoiden Euroopa-asioita koskevan alakomitean käsittelyt ovat keskeisessä asemassa tutkimuskysymyksiä tarkasteltaessa. Näissä esiin tulee nousemaan komitoiden kongressijäsenien puheenvuorot sekä myös ajatushautomoiden, suurlähettiläiden yms. henkilöiden asiantuntijalausunnot. Kuulemistilaisuudet ovat senaatin ja edustajainhuoneen tapaamisia kongressissa, jotka yleensä ovat julkisia tilaisuuksia, joissa tavoitteena on saavuttaa informaatioita ja näkemyksiä lainsäädännön, tutkimuksen, julkisen tahon toiminnan tai lain implementoinnin suhteen. Kuulemistilaisuus voi toimia myös puhtaasti valmistelevana foorumina tarjoten lausuntoja ja informaatiota ajankohtaisista kysymyksistä.¹⁰ Kuulemistilaisuuksia järjestetään eri aihealueittain useita kertoja kuukaudessa, joko esimerkiksi suoraan edustajainhuoneen ulkoasiain komitean järjestämänä tai jonkin sen alaisen alakomitean kautta aihepiiristä riippuen. Myös senaatin ja edustajainhuoneen yhteisiä kuulemistilaisuuksia

---

¹⁰ GPO – Congressionalhearings, <http://www.gpo.gov/fdsys/browse/collection.action?collectionCode=CHRG>

järjestetään tarvittaessa.¹¹Näin kuulemistilaisuudet tarjoavat arvokasta ja kattavaa informaatiota tutkimuskysymyksiin liittyen ja sen voi katsoa olevan paras virallinen ja samalla julkinen tiedonlähde kongressin näkemysten selvittämiseksi ja se yleisesti nähdäänkin kongressin julkaisuista merkittävimpana informaationtarjoana ja julkisen keskustelun käynnistäjänä Yhdysvalloille merkittävien poliittisten, yhteiskunnallisten ja taloudellisten kysymysten suhteen. Tällöin on myös perusteltavissa se, miksi tämän tutkimuksen tutkimuskysymysten valossa kuulemistilaisuudet ovat mielekkäin tapa luoda kokonaiskuva kongressin transatlantistien kannoista ja nimenomaan niiden moninaisuudesta Yhdysvaltojen intresseihin Turkin EU-jäsenyyden ja transatlanttisen liittolaisuuden liittyen.

Tutkimuksen kannalta oleellista aineistoa on tarjolla runsaasti. Esimerkkinä aineiston suuruudesta on Government Printing Office:ssa tehty sähköinen haku aikavälillä 1.1.1999.-31.12.2011 hakusanoilla: *European union; Turkey; Committee hearing*, hakutuloksia löytyi 1958 kappaletta. Kongressinedustajien lausunnot ja keskustelut sekä erinäiset Yhdysvaltain hallinnon alaisten virastojen asiantuntijakuulemiset ovat olennaisessa osassa tutkimuksen rakentamista. Pääasiallisesti tutkimus rakentuu muutamien keskeisten edellämainittujen elimien kuulemistilaisuuksia käsittävistä aineistoista vuosilta 1999-2011, joiden pohjalta luon kokonaiskuvan tutkimuskysymysten suhteen.

Tutkimuskysymyksiin vastaamisen, historiallisen analyysin ja alkuperäislähteen tulkinnan kannalta olennaista on perehtyä historian tutkimuksen metodeihin ja teorioiden käyttöön apuvälineenä tutkimuskysymyksiä tarkastellessa. Seuraava kappale tuleekin asettamaan kyseisen tutkimuksen kannalta viitekehyksen metodin ja teorioiden kautta käsittelylukujen pohjustamiseksi.

---

¹¹ <http://foreignaffairs.house.gov/legislation/hearings-list>

2. POLIITTISEN PUHEEN ARVIOIMINEN JA KANSAINVÄLISTEN SUHTEIDEN TEORiat TYÖKALUINA

Koska kyseessä on historian tutkimus, en tarkastele aihetta yksittäisen teorian kautta, vaan erinäiset teoriat toimivat työkaluina alkuperäisaineiston jäsentämiseksi ja tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi. Tutkimusaihe käsittelee poliittista historiaa ja kansainvälisten suhteiden historiaa, jossa tutkimuksen kohteena on Yhdysvaltojen kongressin transatlantistien parlamentaarinen näkökulma EU:n ja Turkin suhteisiin liittyen. Oheisten historian tutkimuksen alojen mukaisesti se tarkastelee tutkimuskysymyksiä historiallisen narratiivin ja analyysin kautta, jossa pääosaan nousevat kongressin transatlantistien näkemykset sekä tavoitteet aiheen pääteemoihin. Tutkittavan ajanjakson johdosta se on myös osa lähihistorian tutkimusta. Tutkimuksen alkuperäislähteen kongressin sähköisen aineiston kautta se sivuaa myös parlamenttihadorian tutkimusta. Lisäksi kansainvälisten suhteiden teoriat ja parlamenttitutkimuksen näkökulmat tulevat osaksi rakentamaan tutkimuskysymysten loogista tarkastelua ja analysointia, jolloin tutkimus on elementtejä myös valtio-opin lähestymistavoista.

Lähteiden analysoimiseksi ja tulkitsemiseksi on oleellista kiinnittää huomiota tutkimuksen metodologisiin seikkoihin. Metodisena perusteena historian tutkimukselle on konkreettisuus ja lähdekriittisyys. Kysymyksenasettelu on olennaista lähteiden tulkinnan kannalta ja siihen vaikuttavat tutkijan lähtestymistapa ja ongelmanasettelu¹². Tutkittavaan aineistoon perehtyminen auttaa rajaamaan tutkimuskysymysten asettelua realistiseen ja mielekkääseen suuntaan¹³. Tässä tutkimuksessa tutkimuskysymykset ovat muotoutuneet lopulliseen muotoonsa alkuperäislähteen tarjoaman tiedon kautta. Se mitä tutkimuksessa nostan esiin ei ole Yhdysvaltain ulkopoliittikkaa kokonaisuutena vaan Yhdysvaltain ulkopoliittikan kannalta olennainen elementti kongressin transatlantististen tahojen näkemykset osana tutkimuskysymysteni ja käyttämäni metodin rakentamaa viitekehystä.

Lähdekritiikin tarkoitus on hallita lähdeaineistoon kohdistuvan tulkinnan ja analyysin sekä historiallisen todellisuuden välistä epävarmuutta. Ulkoinen lähdekritiikki tarkastelee

---

12 Nevakivi (1993), 156&157

13 Palonen 1988, 132

alkuperäislähdettä osana tapahtumakulkua jonka osana lähde on ollut. Sisäinen lähdekritiikki taas arvioi lähteen substanssin paikkansapitävyyttä. Tällöin alkuperäislähde ja siihen kohdistuva lähdekritiikin voidaan nähdä historian tutkimuksen empiirisyyden ja ”objektiivisen metodin” takeina.¹⁴ Vaikka tässä tutkimuksessa alkuperäislähteenä toimivat kongressin komiteoiden kuulemistilaisuudet, tulee silti lähdekriittisyyden merkitys muistaa. Näin lähdettä arvioidessa tulee huomioida muun muassa mikä on puhujan omaa subjektiivista näkemystä ja mikä osa laajempaa yhtenäistä Yhdysvaltain ulkopoliittikan linjaa sekä missä määrin yksittäinen mielipide on linjassa muiden transatlanttisten tahojen näkemysten kanssa.

2.1. Poliittisen puheen arvioiminen kongressin komiteoiden näkökulmasta

Niin Kari Palosen kuin Quentin Skinnerin näkemykset toimivat olennaisessa osassa tämän tutkimuksen metodologisen viitekehyksen luomisessa, jolloin heidän ajatusmallinsa parlamenttitutkimuksesta ja retoriikasta auttaa tulkitsemaan alkuperäislähteestä nousevia moninaisia kantoja. Vaikka alkuperäislähteenä ei ole parlamentaarinen puhe, tulevaisuudessa käsitteilyluvuissa tulen osoittamaan kuinka komiteoiden puheenvuorojen näkökantojen moninaisuus ja puhujien subjektiiviset näkemykset vahvistavat alkuperäisaineiston kantojen poliittista luonnetta, jolloin parlamentaarisen puheen teorian ja näkemykset toimivat välineenä ymmärtää komiteoiden poliittista olemusta. Tällöin komiteoiden kuulemistilaisuudet eivät näyttäytyä ainoastaan objektiivisena informaation tarjoajana.

Palonen katsoo, että tutkimuksen kohteena ei koskaan ole tietty aineisto sinänsä, vaan aineiston pohjalta tutkimuskohteesta tehtävät päätelmät. Tulkinta ja tutkimuksen johtopäätökset eivät kata kaikkea luokitellunkaan aineiston sisältämää tietoa, vaan päättelyssä tulee valikoida ja pelkistää eli esittämään tulkintaa olennaisesta ja toisaalta toisarvoisesta. Aineiston ja päätelmän suhteen kannalta olennaisessa osassa on kysymyksenasettelu, joka ymmärretään suhteeksi aineiston ja tutkimuskohteen välillä. Tutkijalla tulee olla jonkinlainen käsitys tutkimuksensa

---

¹⁴ Soikkanen 1995, 60&61

kysymyksenasettelusta jo varhaisessa vaiheessa. Kuitenkin vasta kun on selvillä, mitä aineistosta on irti saatavissa, voidaan tutkimuskysymykset vasta asettaa tarkasti. Tutkimus tarkastelee tietystä näkökulmasta kohdetta ja analysoi aineiston pohjalta tavoitteenaan sanoa jotain uutta. Tällöin revisoidaan aikaisempia tulkintoja ja konstruoidaan uusi näkökulma.¹⁵ Mitä pidemmälle tutustuin kongressin ulkopoliittisten komiteoiden kuulemistilaisuuksiin, sitä selkeämmäksi muodostui myös tämän tutkimuksen kysymystenasettelu ja oletus siitä, että uudelle näkökulmalle on tilaus tämän tutkimusaiheen puitteissa. Samalla kongressin näkemysten moninaisuus huomioiden tulee pystyä pelkistämään ja esittämään oma tulkinta olennaisesta, jolloin työn keskeisiksi teemoiksi nousevat tietyt elementit joita transatlantistien näkemyksissä korostan.

Palonen painottaa tulkinnan merkitystä, sillä lähteet eivät suoraan ja yksiselitteisesti vastaa tutkimuksen asettamiin kysymyksiin, jolloin lähteitä tulee aina tulkita. Tällöin lähteen tarjoama informaatio tulee suhteuttaa lähteen kontekstuaali-indeksiin, eli on nähtävä ne kysymykset, joihin tekstillä on alun perin pyritty vastaamaan.¹⁶ Myös Skinner painottaa, historiantutkimuksen tulkinnallista luonnetta. Olennaista on asiantilojen ja niiden kehityksen syiden löytäminen sekä tulosten saattaminen osaksi laajempaa kokonaisuutta. Samalla historioitsijan odottaa aineiston nostavan kysymyksiä esiin.¹⁷ Näin tämän tutkimuksen osalta merkittävää on tulkinta, sillä pelkästään kongressin moninaisten kantojen esittäminen ei ole riittävää historiallisen tutkimuksen luomiseksi, jolloin tutkimuskysymysten tulee pystyä myös vastaamaan miten ja miksi kongressin transatlantistien kannat ovat tietynlaisia tutkimuskysymyksiin liittyen.

Kari Palonen korostaa, että Skinnerin näkemyksissä keskeistä on tutkia tekstejä puhetekoina ja painottaa illokuution eli aiheen merkitystä, jolloin puhujan intentio on tärkeämmässä asemassa kuin perokuutio eli puheiden seuraus. Tällöin politiikan tuloksien sijaan olennaiseksi nousee poliittisesti toimiminen.¹⁸ Myös tämän pro gradun tutkimuskysymysten asettelu ei tähtää selvittämään ulkopoliittisten komiteoiden kuulemistilaisuuksien tuloksia Yhdysvaltain ulkopoliitikassa, vaan tavoitteena on osoittaa kongressin näkemysten kirjo ja puhujien oletetut intressit ja intentiot heidän teesiensä ja argumenttiensä ympärillä.

---

15 Palonen 1997, 63&137-140

16 Palonen 1988, 67&117

17 Skinner 2002, 10-15

18 Palonen 1997, 13

Skinnerin mukaan tekstin tulkitsemiseksi lukijan tulee kyetä erottamaan toisistaan tekstin alkuperäinen sen tekijän hakema tarkoitus ja tekstin ymmärrys. Lisäksi hän katsoo että tekstit ovat tekoja ja niiden ymmärtämiseksi tulee omaksua aikomus, joka ilmenee tekoa suoritettaessa. Tavoitteena on lukiessa saattaa teksti siihen kulttuuriiseen ja ajalliseen kontekstiin, jossa se alun alkaenkin tuotettiin. Näin tekstin tarkoituksen ja ymmärryksen välinen suhde ovat paremmin selvitettävissä.¹⁹ Tällöin tässä tutkimuksessa tulee pyrkiä erottamaan kongressin transatlantististen puhujien näkemykset ja asettaa ne tiettyyn kontekstiin, jolloin on mahdollista ymmärtää niiden yhteys laajemmin osana Yhdysvaltain transatlantistisen liittolaisuuden elementtejä.

Historiankirjoittajan konstruktion vakuuttavuus perustuu siihen, että tekojen ja tapahtumien maailma sidotaan prosessien ja rakenteiden maailmaan²⁰. Tämänkin tutkimuksen kannalta olennaista onkin sitoa ulkopoliittisten komiteoiden kuulemistilaisuudet tapahtumana ja niiden puheet tekoina osaksi laajempaa kontekstia osana Yhdysvaltain ulkopoliittikkaa ja sen linjauksia sekä kongressin roolia sen suhteen.

Kari Palosen näkemys retoriikasta on seuraavanlainen: ”Suhteessa politiikkaan retoriikkaa voi käsitellä sekä tutkimusmetodina että aspektina tutkimuskohteesta. Retoriikka sellaisenaan sisältää jo tietyn perspektiivin politiikkaan, ts. poliittisuus on jotakin, mikä on aina läsnä kun puhutaan retoriikasta”²¹. Tällöin tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoista on tiedostaa komiteoiden kuulemistilaisuuksien poliittinen luonne ja kiinnittää huomioita niissä pidettyjen puheenvuorojen retoriisiin keinoihin osana poliittista puhetta.

Palosen näkemykset argumentointiin liittyen ovat hyödyllisiä tutkimuksen kannalta, kun pyrin avaamaan kongressin jäsenten retoriikan keinoja. Keskeistä argumentoinnin yksisuuntaisessa näkemyksessä on retorin toiminta suhteessa auditoriin, jossa ilmentyy poliittisen toiminnan konfliktisuus. Tuolloin argumentointi on toimintaa, jonka tavoitteena on kannatus. Tätä kutsutaan yksisuuntaiseksi politiikan näkemykseksi, jossa vasta-argumentin ilmetessä retori ja auditori vaihtavat rooleja.²² Poliitiikan retoriikassa vastustus on yleisesti selvä oletusarvo, kun taas kannatus voidaan nähdä harvinaisena poikkeutapauksena. Tällöin vastustus on paradigma ja kannatus poikkeustapaus. Provosoivalla retoriikalla on vahva paikkansa politiikassa ja sen voi nähdä teesin ja

---

19 Skinner 2002, 113-125

20 Soikkanen 1995, 53

21 Palonen 1997, 75

22 Palonen 1997, 80 & 81

argumentin suhteita tarkistelemalla.²³ Kongressin transatlantistien puheenvuorot voidaan nähdä oletusarvoisesti pyrkimyksenä vastustaa Yhdysvaltain liittolaisten EU:n ja Turkin kehityskulkua kuin myös Yhdysvaltain hallinnon virallista linjaa. Tämä näkyy myös tämän tutkimuksen puitteissa kun kannanotot vastustavat joko Yhdysvaltain hallinnon virallista linjaa mutta etenkin USA:n transatlantistien liittolaisten EU:n ja Turkin kehitystä. Tällöin transatlantistien lopullisena tavoitteena on status-quo:n ylläpitäminen, eli tämän tutkimuksen tapauksessa transatlantistien näkemyksissä Yhdysvaltain johtavan aseman säilyttäminen, jossa transatlantistisen liittolaisuuden vahvistaminen ja Turkin EU-jäsenyys toimii näiden tavoitteiden saavuttamisen välineenä. Lisäksi heidän puheenvuoronsa voidaan nähdä pyrkimyksenä saada kannatusta transatlantistien tavoitteille, jotka eivät välttämättä ole yhteneväiset Yhdysvaltain hallinnon virallisen linjana kanssa saati Yhdysvaltain transatlantistien liittolaisten keskuudessa.

Perelmanin näkemysten hyödyntäminen esimerkiksi arvojen merkityksestä argumentoinnista on perusteltavaa, sillä alkuperäisaineistossa on löydettävissä hyvin voimakkaita kannanottoja ja argumentointia oman asian tai arvomaailman puolesta. Kyseessä on kuitenkin Yhdysvaltojen kongressin transatlantistien näkökulma ulkopoliittiseen kysymykseen. Tässä nousee kiinnostavaksi esimerkiksi Perelmanin näkemys että arvoilla on universaali hyväksyntä vain kun niitä ei ole tarkemmin määritelty ja konkreettiseksi muuttuessa arvot aiheuttavat vastakkainasettelua²⁴. Näin voi esimerkiksi tarkastella kuinka Yhdysvaltain transatlantistit tuovat esiin omaa arvomaailmaansa kongressin aineistoissa ja miten arvomaailma rinnastetaan Euroopan Unioniin ja Turkkiin nähden, jossa luodaan usein toiseuden asetelman kautta kriittinen suhtautuminen toisen osapuolen toimintamalleihin ja ajatusmaailmaan.

Olennaista Perelmanin teeseissä on nimenomaan retori-auditori-suhde, jossa argumentaation tavoitteena on muuttaa kuulijoiden näkemyksiä ja mielenlaatua sekä saavuttaa yhteisymmärrys²⁵. Tämän tutkimuksen puitteissa tulee arvioida, ketkä valiokuntien kuulemistilaisuuksien kuulijoiksi katsotaan. Tähän joukkoon sisältyvät niin valiokuntien muut jäsenet kuin kongressin jäsenet yleensä. Samalla toimeenpanovaltaan harjoittavan siiven katsotaan olevan politikoinnin kohteena. Lisäksi kongressin ulkoasioita koskevat valiokunnat saavat muihin valiokuntiin nähden paljon julkisuutta mediassa, jolloin myös Yhdysvaltain kansalaiset voidaan nähdä kuulijoina ja kohteiden

---

23 Palonen 1997, 89 & 90

24 Perelman 1996, 34

25 Perelman 1982, 11

kuulemistilaisuuksien mahdollinen vaikutus julkiselle mielipiteelle tulee huomioida. Viimeiseksi myös oletus mahdollisista eurooppalaisista ja turkkilaisista kuulijoista kongressin transatlanttista liittolaisuutta koskevia kuulemistilaisuuksia kohtaan tulee huomioida, oletuksena siitä että transatlantistit toivovat että heidän äänenpainonsa kuullaan myös Atlantin toisella puolen.

Retori-auditori vastakkainasettelun lisäksi teesit että argumentit määrittävät politikointia, mutta niiden merkitys on erilainen. Perelmanin mukaan teesit ovat ensisijaisia toiminnassa. Argumentointi ei ole ymmärrettävissä ilman teesejä ja ne tukevat tai horjuttavat niiden hyväksymistä.²⁶

Näin kuulemistilaisuuksien puheenvuoroja käyttävät tahot, *retorit*, pyrkivät vaikuttamaan *auditoreihin* (muut komiteoiden jäsenet, kongressin jäsenet, toimeenpanovaltaa käyttävän presidentin hallinto, kansa). Tämän aiheen tiimoilta avainteesinä näyttäytyy Turkin EU-jäsenyyksikysymystä puoltavat kannat. Sen alaisuuteen liittyvät jäsenyyttä tukevat argumentit. Vastavaasti muita esimerkkiejä aineiston kantavista teeseistä ovat Turkin ongelmallinen kehitys ja pelko lännestä irtautumisesta, EU:n heikkous liittolaisena sekä EU:n heikkouteen liittyen sen integraatioon ja laajentumiseen sekä energiapolitiikkaan liittyvät teesit, joiden ympärille rakennetaan argumenttien joukko, joiden pohjalta näiden todenmukaisuutta perustellaan. Tällöin aineistosta esiinnousevat keskeisimmät teesit muodostavat rungon käsittelylukujen jaottelulle ja samoin tutkimuskysymysten vastaamiseen.

Seuraavaksi on syytä perehtyä myös kansainvälisten suhteiden teorioihin, jotta on mahdollista ymmärtää tutkimuksen edetessä kongressin transatlantistien positioita transatlanttisen liittolaisuuden ja Yhdysvaltojen ulkopoliittisten tavoitteiden näkökulmasta sekä asettaa ne osaksi kansainvälisten teorioiden ajatusmallien kokonaisuukvaa. Tulen käyttämään niin neorealismia kuin uusliberalismin teorioita transatlantistien positioiden ymmärtämiseksi, sillä transatlantistien argumentteja ja tavoitteita on mahdollista avata kyseisten teorioiden käsittelyn kautta.

---

26 Palonen 1997, 82-83

2.2. Kenneth Waltz ja neorealismi

Kenneth Waltz kehitti neorealismien suuntauksen jonka merkittävä lähestymistapa kansainväliseen politiikkaan oli sen anarkistinen luonne. Neorealismien ajattelun pohja on toisen maailmansodan aikoihin alkaneessa modernissa realismien perinteessä, jonka merkittäviä ajattelijoita olivat muun muassa Hans Morgenthau ja Henry Kissinger.²⁷ Waltzin mukaan kansainvälisen politiikan teorit auttavat selittämään kansainvälisen politiikan tuloksia ja ne käsittävät kaikkia tasoja koskevia tapahtumia, oli kyseessä kansalliset tai ylikansalliset kysymykset. Kansainvälisen politiikan anarkistinen luonne on ollut määrittävä tekijä läpi historian, jossa kansainväliset järjestelmät ovat hajautettuja ja anarkistisia luonteeltaan. Näin kansainvälistä politiikkaa määrittävä luonne on järjestyksen ja organisaation puute. Valtioiden yksinkertaistettuna tavoitteena on niiden selviytyminen, jonka lisäksi motiivina voi olla maailmanvalloitus tai halu pysyä omassa rauhassa.²⁸ Realismi tarjoaa viitekehyksen jossa voidaan ymmärtää intressin ja vallan yhteys. Se pyrkii ymmärtämään kansainvälistä politiikkaa osana historiaa, jossa metodina on induktiivinen päättely, jolla keskitytään tietyn tapahtuman ainutlaatuisuuteen ja toisaalta historian toistuvuuteen.²⁹ Tämänkaltaisessa ajattelussa Yhdysvaltain liittolaisuuden muutokset Turkin ja EU:n kanssa 2000-luvun alkuvuosina ovat historiallisena tapahtumana ainutlaatuinen sarja, mutta historian toistuvuuden eli toisin sanoin Yhdysvaltain ulkopolitiikan historiallisessa narratiivissa osa suurempaa transatlanttisen liittolaisuuden jatkumoa. Realismien kautta voidaan tarkastella intressin ja vallan yhteyttä ja kongressin transatlantistien tapauksessa tähän tutkimusaiheeseen liittyen se on oleellinen elementti, kun arvioidaan transatlantistien tavoitteita ja intressejä transatlanttiseen liittolaisuuteen sekä Turkin EU-jäsenyyteen osana Yhdysvaltain valta-aseman säilyttämistä.

Anarkiassa turvallisuus on korkein tavoiteltava. Ainoastaan valtioiden selvitymisen kautta voivat valtiot tavoitella myös muita päämääriään, kuten valtaa. Valta on väline, jolla pyritään turvallisuuteen, jolloin valtioiden ensisijainen tavoite ei ole vallan maksimointi vaan niiden aseman säilyttäminen järjestelmässä. Valtioiden turvallisuus riippuu niiden välisen tasapainon säilyttämisestä. Perinteiseen valtioiden voimaan ja niiden omien etujen ajamiseen perustuva

---

27 Esimerkiksi Morgenthau, Hans, *Politics Among Nations* (1948), New York NY: Alfred A. Knopf. & Kissinger, Henry, Henry A. (1977) *American Foreign Policy* (1977), Norton.

28 Waltz 1979, 29, 61-66, 88-91

29 Thompson 1996, 128

reaalipolitiikka osoittaa valtioiden ulkopoliittisen käyttäytymisen menetot ja perusteet niiden toiminnalle.³⁰

Kansainvälisen politiikan teorian rakentamiseksi tulee abstraktoitua todellisuudesta ja erottaa suurin osa havainnoimmastamme ympäristöstä. Lisäksi onnistuakseen kansainvälisen politiikan teorian tulee nähdä erillisenä osa-alueena muista kansainvälisen järjestelmän toimialueista, kuten taloudesta tai sosiaalisesta sfääristä, jolloin kuten esimerkiksi tässä tutkimuksessa taloudelliset aspektit tarvittaessa huomioidaan, mutta lähtökohtaisesti niiden kautta ei tarkastella transatlanttista liittolaisuutta. Valtiot eivät ole ainoat kansainväliset toimijat, mutta kansainvälisen toiminnan rakenteen määrittämisen kannalta vahvimmat toimijat. Näin valtiot muodostavat toiminnallaan kansainvälisen politiikan järjestelmän keskeisimmän rakenteen. Kansallisen turvallisuuden ja vakauden kannalta kahden hallitsevan suurvallan tila on hyödyllinen kansainväliselle järjestelmälle. Vuoteen 1945 asti kansainvälinen järjestelmä oli aina multipolaarinen, jossa korostuivat vähintään viisi dominoivaa toimijaa.³¹ Tässäkin tutkimuksessa lähtökohtana on tarkastella kansainvälistä kenttää nimenomaan valtioiden toiminnan kautta. Lisäksi tulee huomioida myös kansainväliset instituutiot niiden toiminnan työkaluina.

Pohjana realismin ja neorealismien kansainvälisten suhteiden teorioille on laajasti hyväksytty käsitys kansainvälisen politiikan rakentumisesta suvereenien valtioiden väliselle kanssakäymiselle, jonka yläpuolella ei ole yleismaailmallista ”hallitusta” ja tästä seuraa se, että kansainvälinen politiikka on luonteeltaan anarkistista. Näin valtiot toimivat vailla ylempää auktoriteettia, joka olisi määrittäjänä valtioiden väliselle toiminnalle. Juuri tästä johtuen neorealismien näkemysten mukaan valtion pohjimman tavoite on selviytyminen. Tämän valtiot pyrkivät takaamaan maksimoimalla voimavaransa.³² Neorealismien ajatusmallia jatkaa muun muassa saksalainen kv-teoreetikko Cynthia Weber, jonka keskeisenä ajatuksensa on, että valtiot ajavat omaa etuaan ja näin valtioiden välinen yhteistyö ei ole mahdollista. Keskeistä hänen ajattelussaan on kansainvälisen rakenteen merkitys valtioiden toiminnassa.³³

Neorealismien kautta on osittain selitettävissä kongressin transatlantistien kannat tutkimuskysymyksen suhteen Yhdysvaltain valvoessa ulkopoliittisia etuja kansainvälisen politiikan

---

30 Waltz 1979, 117-132

31 Waltz 1979, 68-95,161&163

32 Waltz 1979, 104-107

33 Weber 2001, 14-16 & 30

kentässä ja pyrkiessä hegemoniasemaan, pyrkimyksenä säilyttää Yhdysvaltain kansainvälinen asema.

Realismin perustaja-ajattelijan Morgenthaun ja myöhemmin neorealismien Waltzin keskeisistä teeseistä oli voimatasapaino, joka näyttäytyi voimapolitiikan välttämättömänä seurauksena³⁴. Voimatasapainon käsitteessä olennainen lähtökohta on, että millään valtiolla ei ole tarpeeksi sotilaallista kapasiteettia dominoida muita valtioita. Kenneth Waltz mukaan voimatasapaino on vallitseva tila kahden vaatimuksen toteutuessa: maailmanpolitiikan järjestyksen anarkistisen luonteen ja valtioiden selviytymisen tavoitteen kautta. Waltzin mukaan valtiot voivat selviytyä joko sisäisen tasapainottamisen kautta, jossa pyritään vahvistamaan taloudellista tai sotilaallista pohjaa. Vaihtoehtoisesti valtiot voivat pyrkiä myös ulkoiseen tasapainottamiseen, jossa ne kasvattavat turvallisuutta vastakkainasettelun ja vihollisasetelmien kautta.³⁵ Ne valtiot jotka ovat tyytyväisiä asemaansa kansainvälisessä järjestelmässä suosivat status quo-tilaa. Päinvastaisessa tilanteessa revisionistiset valtiot pyrkivät muuttamaan voimatasapainotilaa pyrkimällä kohti hegemoniaa.³⁶

Realismin teorioiden mukaan valtioiden eläessä anarkistisen järjestelmän keskellä, ne eivät voi varmuudella ennakoida toistensa aikomuksia, jolloin ne elävät molemminpuolisen pelon keskellä, jolloin liittolaisuuksia solmitaan väliaikaisina ratkaisuuksina jotka auttavat valtioita maksimoimaan niiden suhteellisen kyvyn. Tällöin valtiot toimivat rationaalisesti esimerkiksi USA:n ja EU:n tapauksessa, jatkaen yhteistyötään, sillä sotilaallisen ja taloudellisen konfrontaation kustannus on liian suuri, osapuolten intressien kannalta.³⁷ Realismi näyttää kuitenkin monella tapaa puutteellisena mekanismina selittää valtioiden kanssakäymistä. Nykyajan polyarkisessa eli useamman kuin kolmen tahon hallitsemassa maailmanpolitiikassa ei pystytä tukeutumaan entisaikojen tapaisesti perinteiseen anarkistiseen kansallisvaltio rakenteeseen tai valtioiden välisiin alliansseihin tasapainon ja tavoitteiden takaamiseksi. Tämä johtuu kansainvälisen luonteesta jossa ilmenee suuri määrä päällekkäisiä, monialaisia ja vastakohtaisia suhteita, niin valtioidensisäisten, valtioidenvälisen kuin valtioistariippumattomien järjestelmien kautta.³⁸ Monesti katsotaan että kylmän sodan päättyminen tietyllä tapaa vahvisti myös realismien teesien kuihtumisen kun

---

34 Keohane 1986, 13

35 Waltz 1979, 118&121

36 Mearsheimer 2010, 79

37 Mowle 2004, 19&20

38 Brown 1996, 166

bipolaarinen maailmanjärjestys ja talouskysymysten nousu ohi poliittisten kysymysten tietyllä tapaa vahvasti valtioiden välisten rakenteiden muutoksen, jossa muuttujien määrä ja koko valtioiden välisten toiminnan kenttä muuttui. Tällöin vahvistunut trendi on ollut muutos esimerkiksi uusliberalistiseen suuntaan.³⁹ Seuraavaksi tarkastelenkin uusliberalismin keskeisimpiä sisältöjä, jotta tutkimuksen myöhemmässä vaiheessa voin tarkastella Yhdysvaltain virallisen hallinnon poliittisen linjan sekä kongressin transatlantistien positioita neorealismiin ja uusliberalismin valossa

2.3. Robert Keohane ja uusliberalismi

Siinä missä neorealismi katsoo hegemonian kansainvälisen järjestelmän perusedellytykseksi, vastakkaisen näkemyksen tuo uusliberalismi, jossa valtioiden rationaalinen toiminta korostuu yhteistyön ja instituutioiden luomisen kautta. Uusliberalismin kehittäjä Robert Keohane katsoo, että yhteistyö valtioiden välillä ja tasa-paino kansainvälisessä järjestelmässä voi toteutua myös ilman hegemoniaa ja kansainvälinen yhteistyö ei välttämättä edellytä USA:n osallistumista. Kansainvälinen yhteistyö vaikutusvaltaisten valtioiden välillä on toisen maailmansodan jälkeisenä aikana on ollut tähänastisen maailmanhistorian mittavinta. Valtioiden välinen yhteistyö sisältää molemminpuolista mukautumista ja yhteistyö ilmenee konfliktin tai sen mahdollisuuden kautta. Konflikti tulee erottaa harmoniasta, jolloin epäsope nostaa vaatimuksia poliittisesta mukautumisesta, joka johtaa joko yhteistyöhön tai konfliktin jatkumiseen. Päinvastoin kuin realismi olettaa, uusliberalismin mukaan konfliktin väistämättömyys ja yhteistyön mahdottomuus eivät ole ainoa tapahtumajatkumo kansainvälisessä järjestelmässä.⁴⁰

Realismin edustajat painottavat Yhdysvaltain hegemoniaa, jossa tulee kuitenkin huomata hegemonian ja yhteistyön toisiaan täydentävä vaikutus toisen maailmansodan jälkeisenä aikana. USA:n vaikutusvalta auttoi rakentamaan yhteistyötä ja kansainvälisen järjestelmän toimintaa valtioiden välisen suhteiden järjestämiseksi sen tavoitteiden mukaisesti. Näin voimakkaat valtiot pyrkivät rakentamaan kansainvälisen politiikan järjestelmiä niiden tavoitteiden ja ideologioiden palvelemiseksi. Yhdysvallat ei rakentanut hegemonia-asetelmaa pelkästään komentamalla sen

---

39 Sullivan 2001, 237-241

40 Keohane 1984, xii, 5,31,63, 107

heikompia kumppaneita toimimaan USA:n haluamalla tavalla vaan USA etsi yhteisiä intressejä ja samalla itse mukautui saavuttaakseen kansainväliset tavoitteensa.⁴¹

Yhdysvallat noudatti hegemoniaan perustuvaa strategiaa ulkopolitiikassa muun muassa 1950-luvulla. Kaupan alalla Yhdysvallat noudatti virallisia kansainvälisiä järjestelmiä kun taas energiapolitiikan suhteen se painotti yritysjohtoista järjestelmää ja puuttui asioiden kulkuun tarvittaessa. Lyhyellä aikavälillä tulokset olivat positiivisia ja se edesauttoi Euroopan ja Japanin talouden ja politiikan toipumista toisen maailmansodan jälkeen sekä vahvisti sen liittolaisten uskollisuutta. Pitemmällä aikavälillä USA epäonnistui vakiinnuttamaan kansainvälistä järjestystä joka olisi vastannut turvallisuuskysymyksiin ja myöskään se ei onnistunut ylläpitämään vahvaa toiminta-alaansa valtansa harjoittamiseksi. Näin kansainvälisen toiminnan haasteisiin liittyy vallan ja riippuvuussuhteen sovittaminen, hegemonian säilyttäminen ja hegemonian sekä kansainvälisen järjestyksen suhteen ylläpitäminen.

Hegemonian säilyttämiseksi tulee strategian pyrkiä luomaan olosuhteet, jotka vahvistavat valtiota tai hegemonia tulee romahtamaan. Yhdysvaltojen toiminnan strategia osoittaa että hegemonia ja yhteistyö usein täydentävät toisiaan ja Yhdysvaltain ja Euroopan yhteistyön tapauksessa Yhdysvallat saattoi tukea Eurooppaa pelkäämättä sen oman aseman menetystä niillä osa-alueilla, joissa kilpailu ei ollut kovaa. Hegemonian kautta tapahtuva yhteistyö ei ole ainoa tapa toteuttaa kansainvälistä yhteistötä, Kuitenkin vailla hegemonaa tapahtuvaan yhteistyöhön liittyy ongelmia, joihin kansainvälisten multilateralististen instituutioiden tulee vastata.⁴²

Kansainvälinen yhteistyö on todennäköistä yhteisten intressien lisäksi myös kun kansainväliset instituutiot fasilitoivat yhteistyötä asianomaisten edustajana. Kansainväliset instituutiot, kuten esimerkiksi EU ja NATO eivät luo järjestystä yhtä tehokkaasti kuin voimakkaat hegemoniat, mutta ne onnistuvat luomaan tasapainon, jotka estävät epäonnistumisen. Näin sekä hegemonia että kansainväliset järjestelmät voivat myötävaikuttaa yhteistyöhön. Hegemonian puuttuessa valtiot pyrkivät rakentamaan toimivan ratkaisun kansainvälisellä järjestelmällä. Maiden välinen riippuvuussuhde maailmanpolitiikassa luo konflikteja. Yhteistyö on välttämätöntä valtioiden välillä. Hegemoniavalta on vastaus tähän ja sen puuttuessa kansainvälisessä ympäristössä yksittäisten valtioiden omien intressien ajaminen menee usein yleisen hyvän ajatuksen edelle. Valtioilla on

---

41 Keohane 1984, 135-138

42 Keohane 1984, 177-183

myös tosiaan täydentäviä intressejä jotka mahdollistavat yhteistyön ja kansainvälisten instituutioiden luomisen. Uusliberalismissa valtioiden keskeinen intressi on niiden absoluuttinen hyöty kansainvälisessä toiminnassa esim. taloudellisten aspektien osalta, kun taas realistit korostava suhteellista hyötyä esim. valtatasapainon kautta. Tällöin uusliberalismin näkemysten mukaisesti valtiot voivat luoda instituutioita hyödyttämään molempia osapuolia. Realismin ajatukset ovat olennaisia maailmanpolitiikan ymmärtämiseksi. Kuitenkin realismi ei tuo vastausta instituutioiden merkitykselle kansainvälisessä kentässä ja tässä tuleekin nähdä instituutioiden kautta tapahtuvan yhteistyön merkitys hegemonian lisäksi.⁴³

Keohanen mukaan Waltzin teoria voimatasapainosta on epäjohdonmukainen hänen olettaessaan, että valtiot pyrkivät maksimoimaan voimansa, jolloin hänen näkemyksensä eivät onnistu vastaamaan olosuhteita, joiden alaisuudessa koalitiot muuttuvat. Lisäksi voimatasapainon näkökulmasta hänen oletuksensa valtioiden rationaalisuudesta ja intresseistä jäävät epäselviksi. Näin Keohane pyrkii viemään näkemyksissään tätä ajattelumallia pidemmälle, jolloin pyritään vastaamaan myös siihen miksi kansainväliset järjestelmät muuttuvat ja selittämään kansainvälisten instituutioiden merkitystä.⁴⁴

Keohane kritiikissään katsookin, että siinä missä Morenthau korostaa kansainvälisen politiikan olevan jatkuvaa valtataistelua ja Waltz maailmanpolitiikan anarkistista luennetta, realismi pystyy tarjoamaan vastauksia siihen, miksi valtio on ongelmissa eikä niinkään siihen miten se selviää ongelmistaan. Näin realismin edustajat eivät onnistu vastaamaan kysymyksiin kansainvälisen politiikan rauhanomaisesta muutoksesta, jolloin tulee painottaa enemmän instituutioiden ja ei-valtiollisten toimijoiden merkitystä.⁴⁵

Suvereenit valtiot voivat toimia kansainvälisen yhteistyön ilmapiirissä, vailla kansainvälistä anarkiaa ja se on toteutettavissa ilman kansainvälistä ”hallitusta”. Tällöin keskeiseen rooliin uusliberalistisissa näkemyksissä nostetaan demokraattinen toiminta, diplomatia ja kansainvälisten instituutioiden merkitys.⁴⁶ Liberalismin näkemyksissä korostetaankin juuri kansainvälisten instituutioiden kriittistä roolia. Tällöin instituutio ei näyntyä pelkästään työväliseen, kuten realistit katsovat, vaan sen myötä viralliset sopimukset mahdollistavat valtioille erilaisen politiikan

---

43 Keohane 1984, 240-246

44 Keohane 1986, 18, 172&173

45 Keohane 1986, 158-165, &197198, 330

46 Weber 2001, 36-40

vaihtoehtojen näkymän, kuin yksin toimiessaan. Institutionaalisten verkostojen kautta luodaan turvallisuutta ja vakautta kansainvälisessä kentässä.⁴⁷

Liberaalit teoriat tukevat oletusta, jossa EU ajaa Yhdysvaltoja enemmän toimintaa säätelyn ja multilateralismin kautta. Olennainen kysymys tällöin on, missä määrin EU:n syvempi integraatio johtaa multilateralististen ratkaisujen suosimiseen ja toisaalta missä määrin syvempi EU-integraatio johtaa eurooppalaisten irtautumishaluihin USA:n vaikutuspiiristä.⁴⁸

Liberalistisessa kritiikissä realismin näkemykset ovat liian toiveikkaita sen suhteen, mitä tapahtuisi, mikäli Yhdysvallat ottaisi etäisyyttä sen kansainvälisiin tehtäviin. Toisaalta liberaali internationalismi liioittelee kansainvälisten instituutioiden tehokkuutta ja yhtenäisyyttä, eikä huomio toimijoita jotka yhteisten tavoitteiden saavuttamisen sijaan tähtäävät organisaatioissa toimimalla rajoittamaan USA:n valtaa.⁴⁹ Näin kongressin transatlantistien argumenteissa on piirteitä molempiin teoriasuuntauksiin, mutta kumpikaan teoria ei yksinään riitä selittämään USA:n transatlantistien näkemyksiä ja intentioita transatlanttiseen liittolaisuuteen liittyen. Kuitenkin niin neorealismi kuin uusliberalismi toimivat tässä tutkimuksessa työkaluina kongressin transatlanttisten näkemysten ja tavoitteiden ymmärtämiseksi Yhdysvaltain ulkopoliittikan ajamisessa, jolloin on mahdollista heijastella erilaisia näkemyksiä näiden teorioiden kautta ja asettaa ne osaksi suurempaa kokonaisuutta.

Ennen varsinaisiin käsittelylukuihin siirtymistä on oleellista taustoittaa myös tämän tutkimuksen kannalta olennaisia elementtejä, joita ovat Yhdysvaltain kongressin rooli maan päätöksenteossa ja ulkopoliitikassa. Toiseksi olennaista on taustoittaa Yhdysvaltojen ulkopoliittikan kokonaiskuvaa ja transatlanttista liittolaisuutta sen osana. Lisäksi tulen myös rakentamaan lähtöasetelman Euroopan integraatiokehityksen historiasta sekä Turkin roolista osana läntistä kehityskulkua.

---

47 Mowle 2004, 18, 150

48 Mowle 2004, 25-27

49 Lieber (2007), 58

3. Yhdysvaltain kongressi, maan ulkopolitiikka sekä transatlanttinen liittolaisuus

3.1. USA:n hallinto ja kongressi

Yhdysvaltain hallinnollisena perustana on maan perustuslaki vuodelta 1787. Edelleenkin sen peruseriaatteet määrittävät Yhdysvaltain poliittista kulttuuria ja vallanjakoa.⁵⁰ Perustuslain pohjana on vallan kolmijako ja tällä pyritään takaamaan demokratian toteutuminen. Vallan osituksen ja osien tasapainotus, *checks and balances* järjestelmä tarkoittaa sitä, että eri vallankäytön osapuolet valvovat toistensa toimintaa ja pysyvät tasavertaisina vallankäyttäjinä.⁵¹ Yhdysvalloissa presidentti käyttää toimeenpanovaltaa, kongressi lainsäädäntövaltaa ja korkein oikeus tuomiovaltaa. Yhdysvaltain poliittisen ja hallinnollisen järjestelmän monimutkaisuuden tarkoituksena on estää tyrannia ja taata demokraattinen toteutuminen päätöksentekossa⁵².

Kongressi on kaksikamarinen elin, joka koostuu 435 edustajan edustajainhuoneesta ja 100 senaattorin senaatista. Edustajainhuone ja senaatti toteuttavat politiikkaa erilaisin tavoin ja usein käyvät poliittista taistelua keskenään. Niiden edustajat toimivat samalla niin lakia säätävinä, kuin poliittisina toimijoina. Edustajainhuoneessa enemmistöajattelu on vallitseva piirre, kun kukin osavaltio saa edustajia sen asukasluvun mukaan. Senaatissa vallitsee taas tasa-arvo-ajattelu ja näin senaatissa on kaksi senaattoria kustakin osavaltiosta.⁵³ Edustajainhuone ja kongressi roolit ovat eriytyneet perustuslain ja vuosien saatossa muodostuneiden perinteiden pohjalta⁵⁴. Lainsäädäntövallan lisäksi kongressi päättää valtion vuotuisesta budjetista. Kongressin merkitys liittovaltion politiikassa perustuu osaltaan juuri tähän ja päättämällä budjetista se voikin vaikuttaa

---

50 English 2003, 1 & 2

51 Checks and balances on olennainen elementti vallan kolmijaossa.. Se perustuu ajatukseen jossa vallankäytön eri haaroilla on valtuudet estää ja valvoa toistensa toimenpiteitä sekä jakaa valtaa keskenään. Kyseinen periaate on keskeinen osa Yhdysvaltojen perustuslakia ja hallinnollista kulttuuria, jossa korostuu presidentin ja kongressiin sekä korkeimman oikeuden toistensa toimintaa tasapainottava, valvova luonne sekä työnjako valtion politiikan tekemisessä.

52 Cushman 2006, 43

53 Cushman 2006, 45, 46

54 English 2003, 12

siihen minkäläistä politiikkaa Yhdysvalloissa toteutetaan.⁵⁵ Lisäksi kongressi on tärkein poliittisen keskustelun foorumi Yhdysvalloissa.

Kongressi jäsenet usein keskittyvät tarkoin valittuihin teemoihin ja sen pohjalta hakeutuvat tiettyihin komiteoihin. Usein taustalla komiteoissa toimimisella on edustajan eturyhmien asioiden ajaminen. Tiettyihin teemoihin keskittymistä kutsutaan kutsutaan termillä *policy specialization* eli politiikan erikoistuminen. Keskittymällä johonkin tiettyyn kysymykseen on noussut tärkeään asemaan niin sanotut asajohtajat. Henkilön taustalla ja henkilökohtaisilla kiinnostuksella on vaikutus siihen mihin asioihin hän painottaa huomionsa. Kongressin *policy specialisationin* pohjana on valiokuntien toiminta. Niissä tutkitaan ja laaditaan lainsäädännön toimia, ennen kuin asioista päätetään senaatissa ja edustajainhuoneessa. Näin kongressiedustajan tulee olla osana valiokuntaa, mikäli hän haluaa päästä vaikuttamaan kiinnostusalueensa asiaan.⁵⁶

Verrattuna edustajainhuoneen jäseniin, senaattoreilla on suurempi poliittinen liikkumavara puolueeseensa nähden. Heillä on samat poliittiset ja lainsäädännölliset velvollisuudet kuin edustajainhuoneen jäsenillä, mutta suuremmassa mittakaavassa. Niinpä heillä on edustajainhuoneen jäseniä vahvempi rooli politiikan teossa. Senaattoreiden virkakausi kestää kuusi vuotta ja ylittää senaatin poliittinen päätöksenteko on hitaampaa ja konsensuspainotteisempaa kuin edustajainhuoneessa.⁵⁷

Puolueilla ei ole yhtä vahva asema Yhdysvaltain politiikassa, kuin monissa Euroopan maissa. USA:n kongressin jäsenillä onkin verrattain paljon autonomia omaan puolueeseensa nähden.⁵⁸ Osittain tämä johtuu vahvasta etujärjestöjen vaikutuksesta Yhdysvaltain politiikassa ja tämän myötä vahvasta lobbauskuulttuurista, jolloin yksittäinen kongressinjäsen usein ajaa oman alueensa tai oman intressiryhmänsä etuja. Toki silloin kun presidentti ja kongressin molemat kamarit tulevat samasta puolueesta, on näiden eri politiikan toimijoiden yhteistyö ollut hyvinkin konsensuspainotteista, esimerkkinä George W. Bushin valtakaudella 2000-luvulla, jolloin maassa oli republikaaninen presidentti ja kongressin molemmissa kamareissa oli republikaanien enemmistöedustus. Lainsäädäntö- ja toimeenpanovallan väliset ristiriidat ovat väistämättömiä. Siitäkin huolimatta niiden yhteistyö on jatkuvaa silloinkin kun istuva presidentti ja kongressin enemmistö tulevat eri

---

55 Cushman 2006, 43, 124, 133

56 English 2003, 46, 47

57 Cushman 2006, 74,76

58 English 2003, 87, 88

puolueista. Esimerkiksi George Bushin kaudella vuosina 1989-1993 kuin myös Bill Clintonin aikana presidentin yhteistyö kongressin kanssa oli vaikeuksissa, joista osoituksena Clintonin ja kongressin republikaanien erimielisyyksistä johtunut liittovaltion hallinnon väliaikainen sulkeminen niin vuonna 1995 kuin seuraavan vuoden alussakin. Tämän vuoksi oleellista presidentin toiminnassa on hänen puolueensa asema kongressin kamareissa. Yhdysvaltojen presidentin toiminnan haasteena onkin luoda toimiva yhteistyö kongressin kanssa ja tämän saavuttamiseksi hän pyrkii käyttämään niin perustuslain suomia mahdollisuuksia kuin henkilökohtaisia vaikuttamismekanismejaan.⁵⁹

3.2. Yhdysvaltain kongressi maan ulkopoliitikassa

Yhdysvaltain kongressi on poliittisen keskustelun tärkein foorumi maan politiikassa. Huomionarvoista kyseisen aiheen suhteen on se, että kongressilla on ollut näkyvä rooli Euroopan Unionin ja Turkin suhteiden tarkastelussa ja kannanotoissa. Kuten edustajainhuoneen ulkoasiainkomitean jäsen demokraattipuolueen Sheila Jackson Lee totesikin vuonna 2010, ulkoasiain komitea on korkeimman tason toimija maan ulkopoliitiikan suhteen ja keskeisesti sitoutunut Yhdysvaltojen ulkopoliittisten linjauksien määrittelemisessä⁶⁰.

Merkittävä osa kongressin erimielisyyksistä liittyykin ulkopoliittisten tavoitteiden toteuttamiseen ja niihin liittyvistä resursseista päättämiseen jolloin eri osapuolten intressit saattavat olla hyvin jakautuneita tai jopa keskenään yhteensopimattomia.⁶¹ Etujärjestöillä on Yhdysvaltain politiikassa paljon valtaa. Ne koostuvat organisaatioista ja yksittäisistä vaikutusvaltaisista henkilöistä, joilla on yhteisiä etuja ajettavanaan. Yhdysvaltain poliittisessa järjestelmässä etujärjestöjen relevantti rooli korostuu niiden tukiessa yksittäisiä kongressijäseniä, tai jotakin kongressin valiokuntaa omien etujensa ajamiseksi.⁶² Merkittävimpiä etujärjestöjä USA:n ulkopoliitiikan suhteen ovat sionistinen eturyhmä ja toisaalta amerikankreikkalaisten eturyhmä, kun taas turkkilaisilla ei ole yhtä

---

59 Davidson & Oleszek 2000, 278-304

60 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 12

61 Davidson & Oleszek 2000, 2000, 383

62 English 2003, 147, 148

merkittävää ja yhtenäistä lobbaustoimintaa Yhdysvalloissa.⁶³ Eturyhmien merkitys USA:n ulkopolitiikan kannalta on noussut. Niiden määrän kasvaessa ja ne pyrkivät painostamaan kongressia ja toimeenpanovallan elimiä omien tavoitteidensa ajamisessa, jolloin myös USA:n ulkopolitiikan agenda on laajentunut uusilla elementeillä osin juuri erinäisten intressiryhmien pyrkiessä edistämään omaa asiaansa.⁶⁴

Ulkomaanpolitiikassa on historiallisesti presidentillä ollut vahva rooli, toimien armeijan ylipäällikkönä hän päättää maan sotilaallisista ja diplomaattisista suuntaviivoista. Kuitenkin myös kongressilla on oma keskeinen asema ulkopolitiikan teossa.⁶⁵ Lainsäädäntövaltaa käyttävä kongressi kuin presidentin johtama Valkoinen talo ovat keskenään riippuvaisuussuhteessa, jolloin niiden tulee toimia joustavasti omien intressiensä saavuttamiseksi. Tässä näkyy molempien toimijoiden tavoitteet julkisen politiikan ajamisessa, vaalimenestyksen hakemisessa ja vaikutusvallan saavuttamiseksi vaalikaudella.⁶⁶ Senaatin merkitys korostuu kun se valvoo presidentin toimintaa ratifioimalla hänen tekemänsä valtiosopimukset, sekä hyväksymällä presidentin korkea-arvoiset virkamiesnimitykset, suurlähettiläät ja liittovaltion tuomarit. Lainsäädäntötyön ohella perustuslakiin onkin määrätty myös toinen keskeinen tehtävä senaatille, toisin sanoen presidentin ulkopolitiikan valvominen. Ulkopoliittisten sopimusten hyväksymisessä tärkeässä asemassa on senaatin ulkoasiain valiokunta. Useimmiten senaatti hyväksyy presidentin ulkopolitiikan toiminnan ja presidentti ottaakin senaatin näkökannat huomioon sopimuksia tehdessä.⁶⁷ Täytyy myös huomioida, että päättämällä maan budjetista, kongressi vaikuttaa muun muassa Yhdysvaltain armeijan toimintaan selkeästi. Kongressin rooli ulkopolitiikassa näkyy vahvimmillaan silloin, kun se toimii virallista presidentin hallinnollista linjaa tukevana äänitorvena ts. ”*policy amplifier*”. Tällöin kongressin tukeva voimakas kanta vahvistaa presidentin sanomaa ulkopolitiikassa muiden maiden tahojen kanssa toimittaessa. Samalla oleellista on huomioida, kuinka kongressin on lähestulkoon mahdotonta toteuttaa presidentin vastustamaa linjaa ulkopoliittisten kysymysten suhteen ja realistisempaa on presidentin toiminnan

---

63 Crabb & Glenn & Saredine 2000, 144-147

64 Jentleson 2000, 209

65 English 2003, 122

66 Davidson & Oleszek 2000, 302

67 Cushman 2006, 73, 89

estäminen/hidastaminen jossain kysymyksessä, jonka suhteen kongressin näkemykset eriyvät virallisen hallinnon vastaavista.⁶⁸

Kongressi vaikuttaa USA:n ulkopoliittikkaan ja toimeenpanovallan toimintaan. Kuulemistilaisuuksien ja tutkimusten kautta, jotka keskittyvät erinäisiin ulkopoliittisiin kysymyksiin. Esimerkkinä kuulemistilaisuuksien merkityksestä voi mainita senaatin ulkoasiainsuhteiden komitean kuulemistilaisuudet vuonna 1966, jotka muokkasivat julkista mielipidettä Vietnamin sodan suhteen.⁶⁹ Lisäksi senaatin ulkoasiain komitea ja edustajainhuoneen kansainvälisten suhteiden komitea saavat valtavaa näkyvyyttä mediassa verrattuna muihin komiteoihin⁷⁰.

Historiallisesta näkökulmasta katsottuna lainsäädäntövaltaa toteuttavalla kongressilla oli vahva asema ulkopoliitikassa esimerkiksi maailmansotien välisenä aikana, kun isolationistiset näkemykset saivat kannatusta. Vietnaminsodan ja Watergaten myötä presidentti-instituution kärsittyä kolauksen, kongressin haki aktiivista otetta ulko- ja turvallisuuspolitiikan määrittäjän, kunnes Ronald Reaganin valinta vuonna 1980 päätti tämän kehityksen. Tästä on pääteltävissä, että kongressin aseman vahvuus Yhdysvaltain ulkopoliitikassa määrittyy sen suhteen, kuinka vahva rooli kulloisellakin presidentillä on ulkopoliitikassa. 1990-luvulla alkoi kehityskulku, jossa kotimaanpolitiikan kysymykset olivat julkisen debatin keskiössä ja ulkopoliittiset kysymykset menettivät merkitystään. Tämän vuoksi muun muassa senaatin ulkoasioiden komitea menetti merkitystään ja yleisnäkemyksellä olikin että kongressi on vahvasti kiinnittynyt sisäpoliittisiin kysymyksiin, etenkin kun vahvoilla kannanoilla ulkopoliittisissa kysymyksissä on vaikeampi saada poliittista hyötyä, jolloin usein kongressin tahot ennemminkin välttävät vastuun ottamista harteilleen ulkopoliittisissa kysymyksissä.⁷¹ Tämän suhteen syyskuun 2001 terroristi-iskut toivat mukanaan muutoksen tuulet, kun ulkopoliittiset kysymykset palasivat 2000-luvulla takaisin poliittisen debatin keskiöön, jonka jälkeen Irakin sota, Arabi-kevät ja Ukrainan kriisi ovat olleet jatkumona tässä kehityksessä.

Ulkopoliittisten komiteoiden kuulemistilaisuudet ovat ensinnäkin keskeisessä asemassa USA:n ulkopoliitiikan linjauksien suhteen, mutta ne lisäksi tarjoavat runsaasti informaatiota, jolloin kuulemistilaisuuksien valinta pääasialliseksi alkuperäislähteeksi on vahvasti perusteltavissa

---

68 Crabb & Glenn & Saredine 2000, 130, 179

69 Davidson & Oleszek 2000, 392

70 Davidson & Oleszek 2000, 398

71 Crabb & Glenn & Saredine 2000, 157-183

kongressin transatlantistien näkökantojen selvittämiseksi. Kongressi vaikuttaa USA:n ulkopoliittikkaan ja toimeenpanovallan toimintaan kuulemistilaisuuksien ja tutkimusten kautta, jotka keskittyvät erinäisiin ulkopoliittisiin kysymyksiin.

Kongressin komiteat ajavat niin sen edustajien henkilökohtaisia tavoitteita kuin samalla institutionaaliselta merkitykseltään niiden tehtävänä on olla osana poliittista päätöksentekoa valtavan informaatiotulvan ja aloitteiden keskellä. Lisäksi komiteat toimivat merkittävänä välineenä kansallisten ongelmakysymysten ja ristiriitojen käsittelyssä sekä muokkaavat kongressin kamarien asialistoja. Tämän tutkimuksen valossa, juuri edellämainitut tekijät korostavat käyttämäni näkökulman oleellisuutta, jossa tarkastelen tutkimuskysymyksiäni komiteoissa esiinnousseiden keskusteluiden ja näkemysten kautta. Kyseisen tutkimuksen kannalta komiteoiden merkitys informatiivisen hypoteesin kautta, *informational hypothesis*, näyttäytyy tärkeässä roolissa. Tämän kautta komiteat tarjoavat kongressiedustajille asiantuntemusta moninaisten ongelmakysymysten suhteen ja näin laativat linjauksia kansallisten intressien ja ongelmien ratkaisemiseksi. *Standing committee*, pysyvät komiteat muodostavat perustan kongressin agendan hoitamisessa, kun taas alakomiteat toteuttavat suurien komiteoiden yksittäisiä osa-alueita.⁷² Niin edustajainhuoneen kansainvälistensuhteiden komitea kuin senaatin ulkosuhteiden komitea lukeutuvat pysyvien komiteoiden joukkoon, joiden kuulemistilaisuuksien aineisto luo pääasiallisen pohjan tälle tutkimukselle. Kongressin komiteoiden rooli informaation tarjoajana sekä vahvimmissaan yleisen mielipiteen muokkaajana on elementti jonka myös Yhdysvaltain presidentti joutuu huomioimaan esimerkiksi ulkopoliittisia linjauksia muotoillessaan.

Nykypäivän kongressissa instituutioiden hajanaisuus ja ideologioiden jakautuminen heikentävät yhtenäisen ulkopoliittikan linjaa. Esiin on noussut ulkopoliittikan kannalta jo aiemmin mainitsemani keskeiset asiajohtajat erityiskysymyksissä, joiden kautta kongressin rooli ulkopoliittikassa on korostunut. Vahva asiajohtajuus on noussut haastamaan perinteisiä vallan mekansimeja Yhdysvaltain ulkopoliittikassa. Samalla sisäpolitiikan intressit ovat vaikuttaneet entistä voimakkaammin ulkopoliittikan toteuttamiseen. Kansainvälisten suhteiden teorit katsovat usein ulkomaan politiikan olevan jatkumoa ulkoisista ilmiöistä ja etenkin ulkoisista uhista (Morgenthau 1948 & Waltz 1959). Näin ulkopoliittikan tavoitteiden ja strategioiden nimissä on tarve käydä

---

72 Davidson & Oleszek 2000, 197-224

sisäpoliittista keskustelua. Ulkopoliittisesti merkittävien ja Yhdysvalloille kriittisten kysymysten määrä vaikuttaa kongressin aktiivisuuteen ulkopoliitiikassa.⁷³

Toimeenpanovallan ja lainsäädäntövallan välinen kiistely ulkomaanpolitiikassa on väistämätöntä ja joskus myös toivottavaa sillä se takaa ´checks and balances´ termin toteutumisen vaikeiden asiakysymysten käsittelyssä ja ylipäättään maan poliittisessa päätöksenteossa. Kuitenkin varjopuolena voi olla Yhdysvaltain tehottomuus ulkopoliittisten päätösten linjavetoja tehdessä, jonka seurauksena niin liittolaisuussuhteet kuin maan kansainvälinen uskottavuus saattavat olla uhattuina. Historiallisena esimerkkinä voidaan mainita I maailmansodan päätös kun kongressi kieltäytyi ratifioimasta Versaillesin sopimusta, jonka toteutumista presidentti Woodrow Wilson oli suuresti ajanut ja tämän seurauksena Yhdysvallat solmi erikseen rauhansopimuksen keskusvaltojen edustajien kanssa vasta myöhemmin.⁷⁴

Kylmän sodan jälkeisenä aikana kongressin ja Valkoisen talon suhteet ovat jännittyneet ja Yhdysvaltojen ulkopoliitikalle on noussut 2000-luvulla uusia haasteita, herättäen huolen sen johtoasemasta maailmalla.⁷⁵ Näin kysymys Euroopan unionin ja Turkin suhteiden kehityksestä onkin Yhdysvalloille hyvin tärkeä, sillä niiden kehitys määrittää myös Yhdysvaltain ulkopoliittikan painopisteiden muodostamista tulevaisuudessa. Tämän vuoksi seuraavaksi perehdyn taustoittamaan maan suhdetta Euroopan unioniin ja Turkkiin sekä selvittämään EU:n laajentumisen taustoja, ennen kuin syvennyn itse tutkimuskysymysten tarkasteluun.

3.3. Yhdysvaltojen ulkopoliittikka ja transatlanttisen liittolaisuuden pohja

Valtiot ovat toisistaan riippuvaisia niin valtarakenteellisten suhteiden, taloudellisten vuorovaikutuksen kuin loputtoman jatkuvasti tapahtuvan vuorovaikutuksen kautta jonka pohjalta muodostuvat *kansainväliset suhteet*. Kansainväliset toimijat monella tapaa toimivat yksilöiden

---

73 Henehan 2000, 1-12, 163

74 Esimerkiksi: Wimer, Kurt; Wimer, Sarah (1967). *The Harding Administration, the League of Nations and the Separate Peace Treaty*, *The Review of Politics*, Cambridge University Press.

75 Hersman 2000, 1-12

kaltaisesti vuorovaikuttaessaan ympäristönsä kanssa.⁷⁶ Yhdysvallat on maailman johtava valtio ja vaikuttaa toiminnallaan koko maailman tapahtumiin. Kylmän sodan päätyttyä maa nousi kiistattomaksi johtovaltioksi kansainvälisessä kentässä.⁷⁷ Erilaisten kansainvälisten organisaatioiden johtohahmona se on luonut kattavan globaalien verkoston, jonka kautta se toteuttaa poliittisia, taloudellisia ja sotilaallisia intressejään. Vahva elementti Yhdysvaltojen ulkopoliittikan viitekehyksessä on sen Euro-Atlanttilinen eli transatlanttilinen suhde ja Yhdysvallat on aktiivisesti ollut läsnä Euroopan kehityksessä.

Historiallisena taustana transatlanttilisten suhteiden aktivoitumiselle toimivat molemmat maailmansodat ja kylmän sodan vastakkainasettelu, joiden kautta Yhdysvallat aktiivisesti puuttui Euroopan kehitykseen ja turvallisuuskysymyksen ratkaisuun. Näin maailmasodan jälkeisten vuosikymmenien aikana USA on aktiivisesti ollut läsnä Euroopan poliittis-taloudellisessa kehityksessä ja turvallisuuspolitiikan keskiössä esimerkiksi Trumanin doktriinin ja Marshallin avun periaatteiden kautta⁷⁸. Nykyisenlaisen transatlanttilisen liittolaisuuden syntyhistoriana voidaan pitää II maailmansodan päättymistä ja sitä seurannutta kylmää sotaa. Pohjois-Atlantin liitto, NATO on Yhdysvaltojen toiminnan keskeisiä elementtejä ja se vahvistaa maan arvoa kansainvälisissä kysymyksissä.⁷⁹ NATO perustettiin juuri kylmän sodan aikaan vuonna 1949 luomaan turvallisuutta Länsi-Euroopan maille sekä suojelemaan länsimaisia arvoja, ensisijassa poliittisin keinoin ja tarvittaessa sotilaallisin voimin. Yhdysvaltain turvatakuu toimi vastapainona Neuvostoliiton asettamalle uhalle.

Diplomaattiset suhteet Yhdysvaltojen ja Euroopan Yhteisön EY:n välillä solmittiin virallisesti jo vuonna 1953⁸⁰. Kylmän sodan aikana Yhdysvallat ja länsi-Euroopan maat olivat poliittisia liittolaisia ja toimivat yhdessä lukuisten kansainvälisten haasteiden ratkaisemiseksi esimerkiksi

---

76 Sullivan 2001, 220

77 Kylmäsota oli ajanjakson vuodesta 1945 aina Neuvostoliiton kaatumiseen vuonna 1991, jolloin Yhdysvallat ja Neuvostoliitto olivat maailman johtavat supervallat ja ne kilpailivat keskenään taloudellisesti, poliittisesti ja ideologisesti. Kts. muun muassa Mason, John W. (1996) Cold War – 1945-1991, Routledge.

78 Trumanin doktriini oli presidentti Harry Trumanin mukaan nimetty Yhdysvaltojen ulkopoliittinen oppi, jonka tarkoituksena oli edistää toisen maailmasodan jälkeistä demokratian kehitystä ja tukea vapaita demokraattisia maita ja samalla vastustaa Neuvostoliiton vaikutusvallan laajentumista.

Marshall-apu oli Yhdysvaltojen silloisen ulkoministerin George Marshallin mukaan nimetty ohjelma jossa Yhdysvallat tuki Euroopan jälleenrakentamista rahallisella avustuksella vuosina 1948-1951. Tämän tarkoituksena oli vakauttaa Euroopan kehitystä ja vauhdittaa taloudellista kasvua.

79 Esim. Kaplan, Lawrence (1994) NATO and the United States: The enduring alliance, Twayne Publishers.

80 Euroopan yhteisöt tarkoittaa Euroopan hiili- ja teräsyhteisön, Euroopan talousyhteisön ja Euroopan atomienergiayhteisön muodostaa kokonaisuutta

Lähi-idässä. Kylmäsoita nähdään usein Yhdysvaltojen ja Euroopan suhteiden menestyskautena, joskin todellisuudessa transatlanttiset suhteet olivat säännöllisesti koetuksella osapuolten välisten erimielisyyksien vuoksi.

Yhdysvaltojen ja Euroopan unionin maiden liittolaisuus perustuu yhteisiin arvoihin ja demokratian sekä markkintalouden vaalimiseen. Poliittisen, taloudellisen ja sotilaallisen yhteistyön lisäksi osapuolet ovat sitoutuneet maailmanlaajuisiin tavoitteisiin globaaleihin ongelmiin puuttumiseksi, esimerkkinä terrorisminvastasinen sota Yhdysvaltain ja sen liittolaisten johdolla vuosina 2001-2010.

Mikäli Yhdysvaltojen tavoitteet eivät toteudu diplomatian keinoin, on sillä maailman vahvin armeija valmiina turvaamaan niin sen kuin sen liittolaistenkin etuja. Euroopan unionin valtiot ja Turkki ovat olleet Yhdysvalloille läheisiä liittolaisia, esimerkkinä tästä on molempien keskeinen asema Naton toiminnassa. Kylmän sodan päättymisen seurauksena NATO:n asema ja merkitys on usein kyseenalaistettu ja tässä tutkimuksessa tulen nostamaan esiin kongressin transatlantistien huolen NATO:n tulevaisuuden suhteen osana EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehitystä silmällä pitäen. Yhdysvallat kannattaa NATO:n laajennusta ja demokratian sekä länsimaisten arvojen ja rauhan edistämistä sen laajentumisen kautta.

Yhdysvallat on ollut saattamassa niin Turkkia ja EU:ta demokraattisen kehityksen ja markkinatalouden tielle. Näiden osapuolten yhteinen kehitys on ollut Yhdysvaltain tärkeimpiä tavoitteita jo pitkään, kun se on pyrkinyt vaikuttamaan alueen tulevaisuuteen ja vakauteen sekä toteuttamaan omia etujaan.

Kylmän sodan päättyttyä useat realismia edustava kansainvälisten suhteiden teoreetikot povasivat transatlanttisen liittolaisuuden loppua kun strateginen pohja liittolaisuudelle oli poistunut.⁸¹ Kylmän sodan päättyminen nostikin epäilyksiä transatlanttisen liittolaisuuden tulevaisuudesta, jossa NATO:n ja muiden instituutioiden olemassaolon tarkoitus kyseenalaistettiin ja eurooppalaiset pelkäsivät toisaalta Yhdysvaltojen isolationismia ja toisaalta unilateralistista dominanssia

---

81 Andrews 2005, 9-13&65

maailmanpolitiikassa. Tämän vuoksi viralliset sopimukset EU:n ja USA:n liittolaisuudesta nähtiin välttämättömänä liittolaisuuden jatkamiseksi.⁸²

Transatlanttisten instituutioiden luominen 1990-luvulla aloitti virallisen kahdenvälisen dialogin Yhdysvaltojen ja Euroopan unionin välillä sekä loi transatlanttiselle päätöksenteolle foorumin, jossa samalla luotiin pohja NATO:n viitekehyksen ulkopuolella toimimisesta. EU:n ja USA:n institutionalisaation perustana on *Transatlanttinen julistus* (1990), *Uusi transatlanttinen agenda* (1995) ja *Transatlanttinen taloudellinen kumppanuus*(1998).⁸³

USA:n ja EU:n liittolaisuudelle käännekohta oli nimenomaan niiden suhteet vuonna 1990 virallistanut Transatlanttinen julistus. Vuoden 1995 Uusi Transatlanttinen agenda (NTA) määritteli tarkemmin liittolaisuuden sisällön.⁸⁴ Uusi transatlanttinen agenda oli merkittävä askel USA:n ja EU:n suhteiden kehityksessä jossa liittolaisuutta syvennettiin. Taustalla oli Euroopan ja USA:n yhteinen huoli sillä yhteinen vastustaja oli poistunut ja liittolaisuutta koossapitävän liiman poistuttua Yhdysvaltain turvatakuun merkitys oli muutoksen edessä.⁸⁵ Uuden transatlantisen agendan myötä USA:n ja EU:n liittolaisuuden keskeisyys uudelleenvahvistettiin ja molemmat sitoutuivat toimimaan yhteistyössä neljän prioriteettialueen edistämiseksi: rauhan, vakauden ja demokratian edistäminen; globaaleihin haasteisiin vastaaminen; maailmantalouden vahvistaminen ja taloudellisen yhteistyön tiivistäminen; Atlantin ylittävien siltojen rakentaminen.⁸⁶ Bill Clintonin presidenttikaudella 1990-luvulla transatlanttinen liittolaisuus kohtasi perustavanlaatuisia kriisejä ensin Jugoslavian sodan aikaan ja myöhemmin Kosovon konfliktin aikana. Näin osapuolten suhteita ovat usein rasittaneet monet erimielisyydet, vaikka niillä onkin niin historiallisesti, poliittisesti ja taloudellisesti paljon yhdistäviä tekijöitä.

Tästä erinomaisena esimerkkinä toimii energiapolitiikka ja siihen liittyvät näkemyserot, joka tulee olemaan yksi tutkimuksen olennaisista teemoista. Yhdysvallat seuraa mielenkiinnolla sen transatlanttisten liittolaisten kehitystä energiapolitiikan suhteen. Energiapolitiikka on pitkälti määrittänyt maan ulkopoliittista linjaa ja Lähi-idän kysymykset koskettavat myös sen eurooppalaisia liittolaisia. USA pyrkii itse riippumattomuuteen energian suhteen ja samalla on

---

⁸² Steffenson 2005, 30&31

⁸³ Steffenson 2005, 25,46, 47

⁸⁴ kts. esimerkiksi <http://eurunion.org/eu/Table/EU-US-Relation>, http://eeas.europa.eu/us/index_en.htm

⁸⁵ Gardner 1997, ix,1, 62

⁸⁶ Gardner 1997, 71 & Steffenson 2005, 35 & 37

osoittanut kritiikkiä sen EU-liittolaisiaan kohtaan energiariippuvuudesta niin Venäjän kuin Lähi-idän maiden energiaan. Euroopassa riippuvaisuussuhde Venäjän energian suhteen nähdään usein pehmeän vallankäytön ja tasapainon välineenä. Yhdysvaltojen painotus on erilainen ja maa korostaa sen transatlanttisten liittolaisten energiansaantikanavien monipuolistamista ja näin poliittisen aseman vahvistamista, jolloin ne ovat myös vahvempia liittolaisia Yhdysvalloille.⁸⁷ Alueiden kauppasuhteet ovat maailman merkittävimmät ja ne käyvät parhaillaan neuvotteluita transatlanttisesta kauppaja- ja investointikumppanuussopimuksesta eli vapaakauppasopimuksesta, joka kattaisi puolet maailman bruttokansantuotteesta ja olisi toteutuessaan suurin kahdenvälinen kauppasopimus historiassa.⁸⁸ Tällä pyritäisiin vapauttamaan kaupan säätelyä ja luomaan edellytykset talouskasvulle. Tässä tutkimuksessa talouteen liittyvät seikat eivät ole tarkasteltavina, mutta energiapoliittiset kysymykset nousevat keskeiseen asemaan toisaalta tarkasteltaessa EU:ta USA:n liittolaisena sekä toisaalta Turkin EU-jäsenyyden merkitystä.

Syyskuun 2011 terroristi-iskut nostivat transatlanttisen yhteistyön uudestaan näkyvään asemaan. Irakin sota ja sen negatiiviset vaikutukset Yhdysvalloille olivat syvät, jonka myötä maan johtava asema maailmalla heikkeni verrattain esimerkiksi 1990-luvun lopun tilanteeseen⁸⁹. Kyseisenlainen suuntaus on jatkunut myös tähän päivään asti ja Yhdysvaltain johtoaseman jatkumista ei pidetä enää samanlaisena selviönä.⁹⁰

---

87 Esim. Attenberg, Roger H. (2009) *Global Energy Security*, Nova.

Aalto, Pami (2007) *EU-Russian Energy Dialogue: Europe's Future's Energy Security*, Ashgate publishing group.

Mahdi, Ahmed (2012) *Energy and U.S. Foreign Policy: The Quest For Resource Security after the Cold War*, I.B. Tauris.

88 http://ec.europa.eu/finland/news/press/130614_fi.htm

<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=294232&contentlan=1&culture=fi-FI>

89 Vuonna 2003 alkaneen Irakin sodan taustalla oli syyskuun 11. päivän terroristi-iskut ja siitä seurannut Yhdysvaltojen voimakas ulkopoliittinen reagoiminen, sen johtaman liittouman sotana Irakissa diktaattori Saddam Husseinin syrjäyttämiseksi. Sotatoimien oikeutuksena käytettiin USA:n väitteitä Irakin hallinnon joukkotuhoukseiden asettamasta uhasta lännelle. Irakin sodan johdosta 2000-luvun alussa George Bushin presidenttikaudella Yhdysvaltojen ulkopoliittikka sai vahvoja unilateralistisia piirteitä.

90 Brzezinski 2012, 71

3.3.1. Yhdysvaltain transatlanttinen liittolaisuus ja ulkopoliittinen linja kansainvälisten suhteiden teorioiden valossa

Edellämainittujen seikkojen valossa transatlanttisten intressi toteuttaa Yhdysvaltain tavoitteita ulkopoliitikassa multilateralistisin keinoin, tässä tapauksessa juuri transatlanttisen liittolaisuuden instituutioiden kautta, näyttäyty ymmärettävänä kehityssuuntauksena tutkittavan ajanjakson aikana. Vaikka transatlanttiset peräänkuuluttavat vahvempaa Eurooppaa silti viimekäden tavoite on USA:n johtavan aseman säilyttäminen, kuten tämä tutkimus tulee käsittelyluvuissaan esittämään.

Yhdysvaltain hallinnon kanta transatlanttisen liittolaisuuden suhteen näyttäyty usein linjassa realismin näkemyksien kanssa, jossa USA kannattaa ei-taloudellisia multilateralistisia instituutioita ainoastaan silloin, kun kyseiset instituutiot rajoittavat muita valtioita vähintään yhtä paljon kuin sitä itse⁹¹. Transatlanttista liittolaisuutta tarkisteltaessa realismin näkökulmasta, avainkysymys on Yhdysvaltain valta-asema maailmanpolitiikassa ja se tuleeko Euroopan maiden tässä tilanteessa tasapainotella, ”balancing”, sitä vastaan asetelman muuttamiseksi vai mukautua tai liittoutua osaksi sen toimintalinjoja, ”bandwagonin”, eli ”voimakkaan enemmistön kelkassa pysyminen”. Tässä Yhdysvallat taas tukevat multilateralismia mikäli se rajoittaa muiden maiden kykyä haastaa Yhdysvallat vähintään yhtä paljon kuin mitä sopimus rajoittaa USA:n kykyä toimia ja multilateralistinen asetelma tuo USA:lle näin etulyöntiaseman.⁹²

”Grand strategy” käsite eli suurstrategia viittaa valtion ulkopoliitiikan korkeimman tason linjauksiin niin sotilaallisen, taloudellisen kuin diplomaattisten keinojen kautta suurstrategian rakentamiseksi. Suurstrategian kautta valtiojohtajat tähtäävät ylläpitämään ja vahvistamaan toimeenpanovaltaansa. Usein suurstrategiat pyrkivät vallitsevan tilan säilyttämiseen ja usein tasapainottelun kautta pyritään estää toista valtiota muutamista status-quo-tilaa, eli toisinsanoen kasvattamasta valtaansa joko sisäisen tasapainottelun kautta sotilasmenoja kasvattamalla tai ulkoisen tasapainottelun kautta liittoumien kautta.⁹³ Yhdysvaltain suurstrategian sisällöstä maailmanpolitiikassa käydään debattia ja usein se on saanut kritiikkiä etenkin Irakin sodan myötä, kun katsotaan että USA:n pyrkimys demokratian levittämiseksi on epäonnistunut ja käynyt ylikuormittavaksi. Vaarana on myöskin

---

91 Mowle 2004, 14

92 Mowle 2004, 18&19, 149

93 Trubowitz 2011, 1-12

nähty sen liittolaisten vieraantuminen amerikkalaisen suurstrategian toteuttamisesta.⁹⁴ Tässä tutkimuksessa tulenkin heijastelemaan kongressin transatlantistien näkemyksiä maan ulkopoliitikasta suhteessa Yhdysvaltain hallinnon viralliseen linjaan.

Yhdysvaltojen 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulta lähtien kehityksessä ominaista on ollut Obaman valtaannousun myötä suurstrategian maltillisempi linja. Presidentti on ajanut säästötoimenpiteitä ja korostanut kansainvälisen yhteistyön merkitystä ja multilateralistisen toiminnan viitekehystä, samalla toteuttaen Yhdysvaltain tehtäviä maailmanpolitiikassa. Taustalla on ollut osaltaan geopoliittinen maailmantilanne ja maan runsas liikkumatila kansainvälisessä kentässä.⁹⁵ Kuitenkin Yhdysvallat tarvitsee liittolaisiaan kansainvälisissä haasteissa ja transatlantinen liittolaisuus on edelleen merkityksellinen. Tämä tutkimus tulee tarkastelemaan sen asemaa muuttuvassa kansainvälisessä taustalla transatlantistien tavoitteet Turkin EU-jäsenyyskysymykseen sekä heidän tavoitteet Turkin ja EU:n liittolaisuuteen nähden, taustalla huoli Turkin lännestä irtautumisesta ja EU:sta heikkona liittolaisena.

3.3.2. Eurooppa yhdentymisen tiellä

Yhdysvallat on kannattanut Euroopan unionin ja sen edeltäjien laajentumista ja integraatiot, sillä vakaan, demokraattisen ja hyvinvoivan Euroopan on katsottu vahvistavan Yhdysvaltojen kansallisia intressejä. Taustalla EU:n integraation tukemisessa ovat olleet enemmän poliittiset, kuin taloudelliset tavoitteet.⁹⁶ Yhdysvaltain nousu johtavaksi suurvallaksi ja sen vaikutusvalta Euroopassa toisen maailmansodan jälkeen oli keskeisessä roolissa Euroopan integraatiokehityksessä. EU:n laajentumisprosessissa uudet jäsenmaat liittyvät EU:n jäseneksi. Toisen maailman sodan jälkeisinä vuosikymmeninä pyrittiin edistämään rauhaa, demokratiaa, länsimaisia arvoja ja hyvinvointia. Näin Euroopan unionin laajentumisen taustalla on ollut Euroopan demokraattinen yhdentymisen. Euroopan unionin laajentuminen onkin ollut keskeinen väline vakauden, vaurauden ja demokratian vahvistamisessa Euroopassa. Euroopan yhdentymisen alkoi hiili- ja teräsyhteisön EHTY:n solmimisella kuuden maan toimesta vuonna 1951. Euroopan

---

94 Lieber (2007), 19&20

95 Trubowitz 2011, 147&148

96 Gardner 1997, viii, 3

unioni edeltäjä Euroopan talousyhteisö EEC sai alkunsa vuonna 1957. Tätä on seurannut joukko integraation syventämisprosesseja, jossa tullionin, yhtenäisten sisämarkkinoiden ja yhtenäisvaluutan kautta on siirrytty kohti liittovaltiomaisempaa rakennetta.

Kuuden perustajavaltion yhteenliittymästä, EU on laajentunut 28 maan unioniksi vuoteen 2013 mennessä. EU-jäsenyyttä voi hakea sellainen Euroopan valtio, joka noudattaa vapauden, kansainvälisen ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisen sekä oikeusvaltion periaatteita.

97

Euroopan unionin laajentumiseen ovat aina viimevuosiin vaikuttaneet taloudelliset ja poliittiset tekijät, kun Euroopan alueen kansainvälistä roolia on pyritty vahvistamaan. Toisinaan on tuettu talouskasvua ja demokratian toteutumista laajentumisen kautta. Niinpä EU:n laajentumisen demokratisoiva vaikutus on ollut tärkeässä roolissa laajentumisen motiiveja tarkasteltaessa. Euroopan unionin keskeinen suuntaus onkin ollut sen laajentuminen, aina sen alkua ajoista lähtien, pyrkimyksenä edistää rauhaa, vakautta, demokratiaa ja taloudellista hyvinvointia. EU:n laajentumisen puoltajat näkevät sen oikeudenmukaisena mahdollisuutena uusille jäsenhakkajille, jossa EU-laajentuminen luo vakautta, toisaalta vahvistaa EU:n uskottavuutta kansainvälisessä kentässä. Tilanne on sama myös tänä päivänä, kun keskustellaan Turkin EU-jäsenyydestä, jossa pyritään ulottamaan EU:n luomaa vakautta ja demokratiaa yhä laajemmalle itään.

Tänä päivänä keskeinen kysymys Euroopan unionin tulevaisuuden linjojen kannalta on missä määrin EU:n tulee harjoittaa yhteistä ulkopoliittikkaa ja toisaalta missä määrin EU:lla tulee olla yhteinen talouspolitiikka.. Nykyinen vuonna 1994 voimaan astunut EU on laajentunut tasaiseen tahtiin aina tähänhetkiseen 28 jäsenmaan kokoonsa⁹⁸. Euroopan unioni ei ole saavuttanut tavoitettaan kokonaisen ja vapaan Euroopan ideaalista ja edelleenkin integraatioprosessi sekä laajentumisprosessi ovat vaiheessa. Näin kriitikkojen näkemyksissä Euroopasta on tullut tietyllä tapaa lännen jatke, jonka määrittävä toimija on edelleen Yhdysvallat⁹⁹.

EU:n integraatio on ymmärrettävissä kahdella eri tavalla. Toisaalta se voidaan nähdä synonyyminä EU:n laajentumiskehitykselle, jossa Euroopan hiili- ja teräsyhteisöstä kehitys nykypäivän Euroopan unioniin on pitkän integraatioprosessin tulos. Toisaalta integraatiokehitys voidaan ymmärtää myös

---

97 <http://www.formin.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=15624&contentlan=1&culture=fi-FI>

98 http://europa.eu/pol/enlarg/index_fi.htm

99 Brzezinski 2012, 126

kehityssuuntauksena kohti federalistista rakennetta, jossa EU siirtyy lähemmäs liittovaltiota, jäsenvaltioiden kansallisen suvereniteetin kustannuksella. Laajentumiskysymys tässä tutkimuksessa tarkastelee kongressin näkökulmasta Turkin tilannetta EU-jäsenyysprosessissa ja sen motiiveja tämän kysymyksen taustalla. Integraatiokehitys tämän tutkimuksen kannalta on oleellinen aspekti kun tutkimus arvioi EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan vaikutuksia Yhdysvaltain näkökulmasta transatlanttisen liittolaisuuden tulevaisuutta koskien.¹⁰⁰

Euroopassa on linjattu Euroopan yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan syventämisestä jo vuonna 1993 voimaanastuneesta Maastrichtin sopimuksesta lähtien. EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka (YUTP) on EU:n ulkopolitiikan keskiössä, jonka kautta pyritään vahvistamaan EU:n kansainvälistä jalansijaa globaaleihin haasteisiin vastaamisessa. Vuoden 2009 Lissabonin sopimuksella pyrittiin entisestään vankistamaan EU:n kansainvälistä painoarvoa. Lissabonin sopimuksen myötä Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikka (ETPP) nimettiin uudelleen Euroopan unionin yhteiseksi turvallisuus- ja puolustuspolitiikaksi (YTPP), joka on osa yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.¹⁰¹

EU:n yhteisen ulkopolitiikan hoidossa ongelmana on ensinnäkin kykenemättömyys sisäiseen poliittiseen yhteisymmärrykseen, maidenväliset erimielisyydet sekä ongelmat toimia vaativan tilanteen edessä. Merkittävän esimerkkinä EU:n puutteellinen kyky reagoida Jugoslavian hajoamissotien tapahtumiin. Tällöin niin Euroopan poliittisen halun kuin kyvykkyyden sekä kapasiteetin suhteen nähtiin puutteita, jolloin ristiriitaisuudet ovat johtaneet esimerkiksi puolustusmenojen vähentämisen paineisiin. Turvallisuuskysymyksissä EU on edelleenkin riippuvainen Yhdysvaltojen tuesta.¹⁰² Näin tämän tutkimus arvioi kongressin transatlantistien näkemysten kautta missä määrin EU on ulko- ja turvallisuuspoliittisesti kuin energiapoliittisesti heikko liittolainen ja kuinka liittolaisuutta tulee kehittää sekä toisaalta kuinka liian vahva USA:n vaistapainoksi pyrkivä EU osaltaan ei myöskään ole Yhdysvaltain intresseissä.

---

100 Esim. Troitino, David (2013) European integration: Building Europe, Hauppauge, N.Y.: Nova Science Publishers.

Gilbert, Mark (2012) European integration: a concise history, Lanham, Md.: Rowman & Littlefield Publishers.

101 <http://www.formin.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=32279&contentlan=1&culture=fi-FI>

<http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=32288&contentlan=1&culture=fi-FI>

102 Lieber (2007), 82-87

3.3.3. Turkin hidas taival kohti länttä

Turkki on ollut osa läntisen yhteistyön kehityskulkua toisen maailman sodan päättymisestä lähtien. Yhdysvaltojen ja Turkin suhteiden merkittävä käännekohta oli aiemmin jo mainittu Trumanin doktriini vuodelta 1947 sekä Marshall-apu. Tämä ohjasi Turkin valtiollisen kehityksen suunnan kohti länsimaisvaikutteista modernia demokraattista tasavaltaa.

Toinen merkittävä kehitysaskel oli Turkin liittyminen Nato-jäseneksi vuonna 1952 ja maa on ollut aktiivisesti mukana Yhdysvaltojen vahvana liittolaisena Naton toiminnassa.¹⁰³ Turkki on sotilaallisesti, poliittisesti ja strategisesti Yhdysvalloille tärkeä kumppani. Lisäksi sijaintinsa vuoksi se on energiapolitiikan kannalta elintärkeässä asemassa. Turkin EU-jäsenyyskysymys onkin tärkeä poliittisen debatin aihe Yhdysvalloissa. Turkki sijaitsee strategisesti elintärkeässä kohdassa Euroopan, Lähi-idän ja Venäjän välissä, jolloin se on ollut vuosikymmenien saatossa mukana valtaosassa Yhdysvalloille ulkopoliittisesti merkittävissä aloitteissa ja toimissa¹⁰⁴. Näin Turkin demokratiakehitys ja EU-jäsenyyskysymys ulko- ja turvallisuuspoliittisesti sekä energiapolitiittisesti heikkona liittolaisena näyttäytyneen Euroopan unionin kehityskulussa on USA:n transatlantistien näkökulmasta keskeisen kiinnostuksen kohteena.

Euroopan unionin ja Turkin suhteiden kannalta huomioitavaa on osapuolten pitkä yhteinen historia. Ottomaanien valtakunta aikoinaan ulotti valtansa Wienin porteille asti 1683 ja uhkasi länsi-Euroopan valtiollisen ja kristillisen maailman tasapainoa. Osmanien jälkeläinen vuonna 1923 perustettu Turkin tasavalta on vuosikymmeniä pyrkinyt osaksi Euroopan integraatiokehitystä, mutta sen EU-jäsenyyden tiellä olevat avoimet ongelmakysymykset sekä eurooppalaisten hajanaiset näkemykset sen jäsenyyttä koskien ovat edelleen pitäneet maan EU:n ulkopuolella. Osapuolten nykyisten suhteiden pohjana on vuonna 1963 solmittu Ankaran assosiaatiosopimus. Tämän tarkoituksena oli pohjustaa tulliliiton toteutumista. Osapuolet solmivat tulliliiton keskenään vuonna 1995. Tulliliitto on edistänyt osapuolten välistä kaupankäyntiä. Turkki haki jo vuonna 1987 Euroopan talousyhteisön, EEC:n virallista jäsenyyttä. Kuitenkin Turkki hyväksyttiin Euroopan unionin jäsenhedokkaaksi vasta vuonna 1999 ja jäsenneuvottelut alkoivat vuonna 2005.¹⁰⁵

---

103 <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3432.htm#foreign>

104 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 13

105 http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/turkey/eu_turkey_relations_en.htm

Verrattuna EU:n laajentumissuuntaukseen jossa vuonna 2004 sen osaksi liittyi 10 itäisen Euroopan valtiota sekä vuonna 2013 Kroatia, on Turkin jäsenyysprosessi edennyt hitaasti ja kohdannut paljon vastustusta.

Turkin EU-jäsenyysongelmien teknisten esteiden sekä avoimien ongelmakysymysten kuten maan heikon ihmisoikeustilanteen lisäksi esillä on vahvasti kysymys siitä, voiko islam-taustainen yli 70 miljoonan ihmisen valtio sulautua osaksi eurooppalaista identiteettiä ja kulttuuria. Lisäksi Turkin avoimet ongelmakysymykset esimerkiksi maan ihmisoikeustilanteen ja lehdistövapauden sekä vuodesta 1974 jatkuneen Kyproksen jakaantumisen ja miehittämisen kautta on pitänyt maan tähän päivään asti EU:n ulkopuolella. Turkin jäsenyys näyttäytyy EU:lle mahdollisuutena maan voimakkaan talouskasvun, vahvan väestöpohjan ja potentiaalisen idän ja lännen välittäjänä sekä Lähi-idän vakauttavan vaikutuksen kautta. Toisaalta maa nähdään EU:n nykyisen tasapainon kannalta uhkana. Turkin ja Euroopan unionin suhteet ovat hyvin keskeisessä asemassa tarkasteltaessa alueen tulevaa kehitystä ja niiden kehitys määrittää myös Yhdysvaltojen tavoitteita ja näkökantoja transatlanttista liittolaisuutta koskien.

3.3.3.1. Turkin huolestuttava lännestä irtautumisen kehityskulku

Turkki on muuttunut viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana voimakkaasti ja taustalla on vahvasti pyrkimys sen liittämiseksi länteen ja EU-jäseneksi. Moderni ja maallinen Turkki pyrkii tavoittelemaan Ottomanien aikoihin pohjautuvaa alueellisen voimatekijän asemaa. Samalla turkkilaiset suhtautuvat vihamielisesti pitkään jatkuneeseen tiettyjen läntisten maiden harjoittamaan syrjintään. Vaarana on että positiivinen demokraattinen kehitysjatkumo katkeaa ja maa kääntää selkänsä lännelle ja tavoittelisi vahvaa islamilaista poliittista identiteettiä tai vaihtoehtoisesti ajautuisi takaisin sotilasvallankaappausten jatkumoon, jonka kautta sen negatiivinen ja epävakaa kehityskulku vaikuttaisi myös Eurooppaan.¹⁰⁶

---

106 Brzezinski 2012, 137-139

Keskeinen muutos Turkin politiikassa oli AKP-puolueen nousu valtaan vuonna 2002¹⁰⁷. AKP-puolueen valtaannousu ja sisäpolitiikan murros sekä Turkin uudenlainen aktiivisempi ulkopoliittinen linja 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana on oleellisessa osassa myös tämän tutkimuksen kannalta tarkistelllessani USA:n kongressin näkeyksiä Turkia koskevia uusia ongelmia kohtaan ja sitä kautta sen vaikutuksia USA:n transatlantistien positioon Turkin liittolaisuuteen sekä mahdolliseen lännestä irtautumiseen nähden.

Olen aiemmin määritellyt tämän tutkielman tutkimuskysymykset, luonut metodologisen viitekehysten sekä taustoittanut tutkimuksen lähtöasetelmia. Seuraavaksi on syytä siirtyä tutkimuksen käsittelylukuihin joiden kautta vastaan tutkimuskysymyksiin ja esitän tutkimuksen pääargumentit.

---

107 AKP eli Turkin Oikeus- ja kehitys- puolue, on vuonna 2001 perustettu konservatiivinen islamistipuolue joka on Turkin suurin poliittinen puolue ja toiminut hallitusvastuussa pääministeri Recep Erdoganin johdolla vuodesta 2002. Puoluetta on kritisoitu liiallisesta islamistisesta vanhoillisuudesta sekä toistuvista demokratian ja sananvapauden loukkauksista maansa sisällä.

4. LÄHTÖASETELMA KONGRESSIN TRANSATLANTISTIEN NÄKEMYKSIIN

Kuten tutkimuksen menetelmäkappaleessa mainitsin tutkimuksen käsittelylukujen avaamiseksi on olennaista muistaa että analyysin kannalta johtopäätöksiä tulee pelkistää, jolloin tulee esittää tulkintaa olennaisesta ja toisarvoisesta. Tämän työn kannalta olennaiseksi nousevatkin tutkimuskysymyksiin transatlantistien tavoitteista Turkin EU-jäsenyyteen liittyen ja sen alaisuudessa kolme keskeistä teemaa: pelko Turkin lännestä irtautumisesta, EU:n heikkous liittolaisena sekä näihin olennaisesti liittyen pyrkimys USA:n ulkopoliittisen aseman säilyttämisestä, joiden pohjalta tulevat myös työn käsittelyluvut rakentumaan. Ensimmäisessä käsittelyluvussa osoitan kongressin transatlantistien kannan niin Turkin EU-jäsenyysskysymykseen, transatlanttiseen liittolaisuuteen sekä Yhdysvaltain hallinnon virallisen linjaan transatlanttisen liittolaisuuden edistämisessä. Tämä luo pohjan tutkimuksen avaintemojen ymmärtämiseksi osana laajempaa kokonaisuutta Yhdysvaltain transatlanttista liittolaisuutta koskien, jossa niin Turkin lännestä erkaantumisen uhka, Euroopan syvemmän integraation ja yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan vaikutuksista transatlanttiseen liittolaisuuteen kuin myöskin energiapoliittiset kysymykset osaltaan auttavat ymmärtämään transatlantistien positiota Turkin EU-jäsenyysskysymystä koskien.

On tärkeää huomioida, kuinka kongressin transatlantistit katsovat, että Yhdysvaltojen liittolaisuus sekä tavoitteet ja ongelmat Turkin ja Euroopan unionin suhteen ovat olennaisesti kytköksissä toisiinsa. Tässä oleellisessa asemassa on Yhdysvaltojen transatlantistien Turkin EU-jäsenyyttä puoltava kanta. USA:n transatlantistien intressi Turkin ja EU:n liittolaisuuden suhteen on niin merkittävästi linkittynyt Turkin ja EU:n keksinäisten suhteiden positiiviselle kehitykselle, että tutkimuksen tavoitteena on kuljettaa rinnakkain näitä kahta tekijää ja tarkastella niitä saman viitekehyksen sisällä, jolloin on myös mahdollista osoittaa kattavasti Yhdysvaltain transatlantistien kanta ja tavoitteet tutkimuskysymysten suhteen. Näin Turkin EU-jäsenyysskysymys on osa laajempaa kokonaisuutta, ja se on ratkaisevassa osassa tarkasteltaessa tämän tutkimuksen avaintemoja. Tässä ensimmäisessä käsittelyluvussa osoitan kongressin transatlantistien position transatlanttista liittolaisuutta sekä Turkin EU-jäsenyyttä kohtaan, jonka pohjalta on mahdollista lähteä käsittelemään myöhempiä käsittelylukuja.

4.1. Kongressin transatlantistit transatlanttisen liittolaisuuden puolestapuhujina

The Nixon Center ajatushautomon Kansallisen turvallisuuden ohjelmien johtaja Peter Rodman totesi jo vuonna 1999, että kongressin transatlantistit olivat nimenomainen se joukko henkilöitä, jotka tukivat transatlanttista liittolaisuutta ja osoittivat huolensa liittolaisuuden kehitystä koskien, ja tämän viestin toivottiin tulevan kuulluksi myös Euroopassa ja vaikuttavan eurooppalaisten toimiin liittolaisuuden tulevaisuutta koskien. Muutoin vaarana oli että isolationistiset asenteet maassa saattaisivat vahvistua, mikäli signaalit Euroopassa vaikuttaisivat siltä, että heillä olisi halua irtaantua transatlanttisen liittolaisuuden määrittävästä toimintamallista.¹⁰⁸ Tämän valossa olellista on huomioida kuinka transatlantistit painottivat Yhdysvaltain ulkopoliittikan keskeisimpänä elementtinä transatlanttista liittolaisuutta ja halusivat saman mallin jatkuvan myös tulevaisuudessa. Ääni kohdistettiin ensinnäkin yhdysvaltalaiselle yleisölle, kongressinjäsenille, kuin presidentin hallinnolle, mutta myös olennaisesti Euroopan liittolaisille. Komiteoiden kuulemistilaisuuksien äänenpainot kohdistuivatkin laajalle ja kuten mainitsin aiemmin tutkimuksen menetelmäosiossa, olennaista oli, että kuulemistilaisuuksien puhujat eli retorit pyrkivät vaikuttamaan puheillaan kuulijoihin eli yleisöön ja näin komiteoiden kuulemistilaisuuksien poliittinen luonne näyttäytyi olennaisessa valossa, jolloin ne eivät näyttäytyneet pelkästään information tarjoajana transatlanttisesta liittolaisuudesta.

Transatlanttinen liittolaisuus, josta käytän tässä tutkimuksessa myös nimitystä kolmikantainen liittolaisuus, nähtiin transatlantistien keskuudessa monilta osin merkittävimpana kaikkien osapuolten keskinäisenä ”riippuvuussuhteena” maailmanpolitiikassa, jossa eri instituutioiden, kuten EU:n ja NATO:n kehittäminen ja laajentaminen olivat avainosassa transatlanttisen liittolaisuuden vastatessa globaaleihin haasteisiin ja avainkysymyksiin esimerkiksi turvallisuuspolitiikan, energian ja maailmanlaajuisen finanssikriisin suhteen.¹⁰⁹ Transatlantistit katsoivat, että liittolaisuutta tarvittiin yhtä paljon kuin ennenkin, etenkin kun USA ja EU kohtasivat yhä suurempaa kilpailua

---

108 GPO: CSDP policies – implications for the US. and Atlantic Alliance, 1999, 35

109 GPO: Strengthening the transatlantic alliance: an overview of the Obama administrations policies in Europe 2009, 47

globaaleilla markkinoilla, jolloin liittolaisuus oli välttämättömyys, joskin se tarvitsi tehostamista. Yhdysvaltain ja EU:n välinen kumppanuus on merkittävimpiä maailmassa ja yhteensä 800 miljoonan kansalaisen käsittävä kokonaisuus on niin historiallisesti, kulttuurillisesti kuin taloudellisesti linkittynyt toisiinsa sekä samalla yhdessä vastaavat globaaleihin haasteisiin ympäri maailmaa. Kun huomio vielä Yhdysvaltain kahdenväliset suhteet EU-jäsenmaiden kanssa, muotoutuu moninainen riippuvuussuhteiden kokonaisuus Atlantin molemmin puolin.¹¹⁰ Tässä on huomioitava myös sellaisten NATO-jäsenmaiden kuten Turkin liittolaisuus, jotka eivät olleet EU-jäseniä. Näin lähtökohtana kongressissa käydyille keskusteluille ei ollut se, että tulevissa kappaleissa käsiteltävistä ongelmista johtuen transatlanttinen liittolaisuus olisi tulossa tiensä päähän, vaan olennaista oli, että liittolaisuuden tulisi kehittyä ja vahvistua, jossa avainosassa on muun muassa Turkin EU-jäseneksi tuleminen tärkeys USA:n näkökulmasta. Samalla liittolaisuuden potentiaali ja hyödyt Yhdysvalloille tulisi maksimoida, tässä kriittisenä osana on Turkin EU-jäsenyys ja sen kautta muidenkin Yhdysvaltojen ajamien tavoitteiden toteutuminen. USA:n kannalta negatiiviset kehityslinjat pakottavat transatlanttisen liittolaisuuden kannattajat kuitenkin myös uudelleenarvioimaan maan liittolaisuutta sekä pohtimaan tulevaisuuden uhkakuvia. Transatlanttisen liittolaisuuden kolmikantainen aspekti puhuttaessa Yhdysvaltain, EU:n ja Turkin liittolaisuudesta on tulossa yhä merkittävämpään asemaan ja jolloin Yhdysvaltojen rooli Turkin EU-jäsen ehdokkuun tukijana tulee olemaan jatkossakin näkyvä.¹¹¹ Tämänkaltaisessa ajattelumallissa olennaista on nimenomaan transatlanttisen liittolaisuuden kehittyminen Yhdysvaltain tavoitteiden mukaiseen suuntaan, joka oli kiteytettynä merkittävin ydinviesti transatlantistien keskuudessa. Tämän toteutumiseksi Turkin EU-jäsenyysprosessi oli se palapelin puuttuva palanen, joka mahdollisti Yhdysvaltojen kannalta elintärkeiden avaintemojen toteutumisen.

Transatlantistien kannat olivat hyvin vastakkaiset perinteisten realismin edustajien ajatusmaailman kanssa, jotka jo kylmän sodan jälkeen ennakoivat Yhdysvaltojen irtautumista Euroopan tapahtumista ja Kenneth Waltz meni jopa niin pitkälle arvioissaan, että hän ennakoi NATO:n hajoamista¹¹². Vuoden 2011 iskujen jälkeen realismin kannattajat ovat jatkaneet samoilla linjoilla ja suositelleet USA:n toimimista, “*offshore balancingin*” kautta, joka käytännössä tarkoittaa että USA

---

110 GPO: The Lisbon treaty: implications for future relations between the European union and the U.S., 2009, 13, 61, 63

111 GPO: The United States and Turkey: A model partnership, 2009, 17

112 Hellmann, 1993:3-43

käyttää suosimiaan valtiota alueellisina voimina kansainvälisten riskien hallinnassa ja ns. ulkoistaa ulkopoliittisten kysymysten hoidon alueellisille voimille .¹¹³

Transatlanttista liittolaisuutta korostavat kongressitahot katsoivat että liittolaisuuden kehittyminen esimerkiksi NATO:n kaltaisten instituutioiden kautta oli olennaista. Transatlanttisen liittolaisuuden kannattajat näkivät Yhdysvaltojen ulkopolitikan kulmakivenä liittolaisuuden Euroopan unionin ja Turkin kanssa. Osapuolilla on lukuisia niin alueellisia kuin globaaleja intressejä, joka luovat pohjaa liittolaisuudelle. Maailmanlaajuinen talouskriisi, ilmastonmuutos, voimistuva Venäjä sekä epävakaa tilanne Lähi-idässä ja Keski-Aasiassa olivat esimerkkejä yhteisistä intressialueista. Toisin sanoen Sen lisäksi että kolmikantainen liittolaisuus Turkin ja EU-maiden kanssa on Yhdysvaltain ulkopolitiikan kulmakivi, tulee myös nostaa juuri NATO:n merkitys esiin. Näin toinen selkeä tekijä maan ulkopolitiikan mieltämisen kannalta on ymmärtää maan ulkopoliittisen toiminnan NATO-keskeisyys. Transatlantistit mieltävät suurimman osan maan ulkopoliittisista intresseistä kuuluvan NATO:n toiminnan piiriin jolloin myös he määrittävät liittolaisuutta EU:n ja Turkin kanssa vahvasti NATO:n kautta. Tämän tulen osoittamaan myös tulevissa käsittelyluvuissa. Esimerkiksi Turkki on ollut erittäin tärkeässä osassa terrorisminvastaisessa sodassa ja tämä nostettiin esiin maan liittolaisuutta puolustettaessa, kun sitä kohtaan kasvanut kritiikki oli korkeimmillaan kongressin keskustelutilaisuuksissa¹¹⁴. Vaikka myöhemmissä luvuissa tulen osoittamaan, kuinka kongressin transatlantistien ajattelussa oli paljon piirteitä uusrealistisista näkemyksistä, edellä kuvatus kaltainen tapa korostaa transatlanttisen liittolaisuuden osapuolten yhteisiä intressejä ja mukautumista sekä instituutioita yhteistyön välineenä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi, nojasi uusliberalistiseen ajatteluun kansainvälisten instituutioiden merkityksestä, kuten aiemmin menetelmäluvussa osoitin uusliberalismin keskeiseksi elementiksi.

---

113 Lieber (2007), 29

114 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 56

4.2. Transatlantistien tuki Turkin EU-jäsenyydelle

Yhdysvallat tukee Turkin EU-jäsenyysspyrkimyksiä ja on ottanut aktiivisesti kantaa Turkin EU-jäsenyyden puolesta jo pitkään. Välillä sitä on Euroopan unionin leirissä syytetty jopa liiasta puuttumisesta EU:n sisäisiin asioihin. Yhdysvallat rupesi tukemaan Turkin EU-jäsenyysspyrkimyksiä 1980-luvulta lähtien ja seuraavalla vuosikymmenellä se rupesi toden teolla tuomaan kantaansa esille asian suhteen, kun maa oli muun muassa ajamassa läpi EU:n ja Turkin välistä tulliliittoa vuonna 1995, sekä Turkin jäsenehdokkuuden vahvistamista vuonna 1999 Eurooppa-neuvoston Helsingin huippukokouksessa¹¹⁵. Kongressin transatlantistien mielipiteet Turkin EU-jäsenyyden suhteen ovat hyvin selkeät. Kaikkien läpikäytyjen aineistojen osalta vastaus on aina sama; Turkin tulisi olla EU-jäsen. Niin presidentit Clinton, Bush kuin Obama sekä myös suuri määrä kongressin edustajia ovat osoittaneet tukensa Turkin EU-jäsenyydelle. Transatlantistien näkemyksestä Yhdysvaltojen tuli jatkaa diplomatian keinoin asian edistämistä sekä samalla tukea esimerkiksi Kyproksen tilanteen ratkaisemista, joka toimisi avaimena muiden Turkkiä koskevien ongelmien ratkaisemiseksi jatkossa.¹¹⁶ Yhdysvaltain hallinnon positiivinen kanta asian suhteen on ollut yksi tärkeimmistä määrittävistä tekijöistä Turkin ja Yhdysvaltain suhteiden kannalta sekä osaltaan edesauttanut Turkin jäsenyysprosessin etenemistä. Yhdysvaltain kongressin transatlantistien ydinviesti Turkin EU-jäsenyyden suhteen oli selvä, Turkin tulisi liittyä EU-jäseneksi ja se palvelisi niin Euroopan unionin, Turkin kuin Yhdysvaltojen intressejä. Tämän ajattelumallin suhteen kongressin transatlantistien näkemykset olivat linjassa Yhdysvaltain hallinnon virallisen linjan kanssa.

Yksi merkittävä erityispiirre määrittää Yhdysvaltojen transatlantistien suhtautumista Turkin EU-jäsenyysspyrkimykseen. Kongressin aineistoissa ei noussut esiin yhtään kantaa, joka olisi vastustanut Turkin EU-jäsenyyttä joka osoittaa vahvasti sen kuinka suuri tuki transatlantistien osalta Turkin EU-jäsenyyttä kohtaan on ja samalla sen kuinka vahvasti Turkin EU-jäsenyys näyttää Yhdysvaltain tavoitteisiin transatlantiseen liittolaisuuteen nähden. Esimerkiksi edustajainhuoneen päätöslauselmassa vuodelta 2002 ilmeneekin kansainvälisten suhteiden valiokunnan hyvin myönteinen kanta Turkin EU-jäsenyyttä kohtaan¹¹⁷. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että

---

115 Sayari 2003, 167, 168

116 GPO: The United States and Turkey: A model partnership, 2009, 47-48

117 GPO, 107TH Congress 2d Session H.RES. 594, 2002

Yhdysvaltojen mielestä Turkki tulisi automaattisesti hyväksyä jäseneksi, sillä kongressin aineistoista ilmenee selkeitä vaatimuksia jäsenkriteerien täyttämiseksi ja jäsenyyden esteenä olevien ongelmien korjaamiseksi. Näihin seikkoihin tulenkin syventymään seuraavissa käsittelykappaleissa.

Turkin EU-jäsenyyttä tukeva kanta Yhdysvalloilla ja transatlantisteilla on osa laajempaa EU:n laajentumisen tukemista koskevaa ajattelumallia Yhdysvaltain transatlantistien keskuudessa. Yhdysvallat transatlantistit on näkemyksessään Turkin EU-jäsenyyden suhteen yhtenäinen ja maa kokee, että Turkin ja EU:n linkki tulisi olla tiiviimpi. Yhdysvallat onkin ollut aktiivisempi tukemaan Turkin EU-jäsenyyttä kuin monet EU-maat.¹¹⁸ Kokonaiskuvaa tarkasteltaessa Yhdysvaltojen kanta kuin kongressin transatlantistien näkemys Turkin EU-jäsenyyttä kohtaan on huomattavasti myönteisempi kun vertaa esimerkiksi EU-maiden sisällä voimakkaastikin vaihteleviin näkemyksiin siitä, tulisiko Turkin liittyä EU-jäseneksi. Tämä johtuu siitä, että Yhdysvallat arvioi Euroopan Unionin laajentumista ja Turkin jäsenysehdoista osana tätä prosessia, hyvin erilaisesta näkökulmasta kuin Euroopan unioni. Yhdysvallat näkee ja keskittyy strategisiin aspekteihin tukiessaan Turkin EU-jäsenyyttä kun taas eurooppalaiset näkevät käytännön, sosiaaliset sekä taloudelliset kysymykset puhuttaessa niin suuren ja väkirikkaan maan mahdollisesta liittymisestä osaksi Euroopan unionia. Tämän ajattelutapojen eron Atlantin eri puolin vahvisti muun muassa Yhdysvaltain Afganistanin entinen suurlähettiläs Earl Anthony Wayne.¹¹⁹ Kongressissa kriittiset transatlanttiset näkemykset kritisoivat EU-maita puolueellisuudesta ja jopa rasismista Turkkiä kohtaan, kun islamilainen Turkki nähtiin uhkana uskontoon vedoten. Samalla nähtiin nykyisten EU:n muslimiasukkaiden kiihtynyt vastareaktio kyseisenlaiseen syrjintään mahdollisena seurauskena kyseiseen ilmapiiriin.¹²⁰ Euroopan harjoittama politiikka Turkkiä kohtaan ja Euroopassa vallitsevat konservatiiviset Turkin EU-jäsenyyttä vastustavat äänenpainot ovat tehneet EU:n ja Turkin suhteista vaikeat ja lisäksi monimutkaistaneet Yhdysvaltain roolia

---

118 GPO: EU: Internal reform, enlargement and the common foreign and security policy, 1999, 16

119 GPO: EU: Internal reform, enlargement and the common foreign and security policy, 1999, 10 &

GPO: The European Union: Internal reform, enlargement, and the common foreign and security policy, 1999, 10

120 GPO: The United States and Turkey: A model partnership, 2009, 46

johtavana transatlanttisen liittolaisuuden toimijana.¹²¹ Näin Turkin pysähtynyt EU-jäsenyyssuhteisiin nähtiin haitallisena Yhdysvaltain ulkopoliittisille tavoitteille.

Yhdysvalloissa selkeään erilliseen näkökantaan Turkin EU-jäsenyyssuhteen liittyviä erilaisia painotusalueita, jotka nousevat USA:n kannalta keskeisiksi. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ne tekijät tai argumentit joiden pohjalta tietyt tahot EU:ssa suhtautuvat kriittisesti Turkin EU-jäsenyyteen, eivät Yhdysvaltojen vaakakupissa ole relevantteja. Yhdysvallat ei jaa samanlaisia riskejä Turkin EU-jäsenyyden suhteen kuin Euroopan unioni ja näin myös kongressin aineistoista ilmenevät Turkin EU-jäsenyyttä poikkeuksetta puoltavat kannat jäsenyyden suhteen ovat selitettävissä. Kuten tulevaisuuden käsittelykappaleissa tulen osoittamaan Turkin EU-jäsenyyden tuomat edut olisivat Yhdysvaltain tavoitteille transatlanttiseen liittolaisuuteen nähden niin merkittävät, että maa ajaa yhtenäisessä rintamassa Turkin jäsenyyttä.

Esiin nouseekin muutama selkeä osa-alue joiden pohjalta kautta linjan Yhdysvallat tukee Turkin EU-jäsenyyttä ja kyseiset osa-alueet kuten huoli Turkin irtautuminen lännestä, EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittinen heikkous ja huoli väärään suuntaan kehittyvästä EU-integraatioprosessista, sekä energiapoliittiset kysymykset ovat myös tämän tutkimuksen kantavia teemoja tulevaisuuden käsittelyluvuissa. Turkin EU-jäsenyyssuhteet ovat merkittävimpiä kolmikantaista liittolaisuutta määrittäviä tekijöitä ja siihen liittyvät USA:n keskeisimmät tavoitteet kolmikantaisten liittolaisuuden eri painopisteiden kannalta tulevaisuuden suhteen. Näin tutkimuksen kannalta olennainen lähtökohta on, että kongressin transatlanttiset tukevat selkeästi Turkin EU-jäsenyyttä ja tutkimuksen seuraavat käsittelyosiot tulevat osoittamaan keskeisimmät syyt tähän näkemykseen. Taustalla tähän on niin kolmikantaisten/transatlanttiseen liittolaisuuteen liittyvät avaintavoitteet kuin myös ongelmat/haasteet/uhat, jotka määrittävät kongressin kannan.

Tietenkään kongressissa asiaan ei kuitenkaan suhtauduta mustavalkoisesti, vaan Turkin jäsenyyden esteenä oleviin ongelmakysymyksiin suhtaudutaan vakavasti ja kuten myöhemmin osoitan, nämä samaiset ongelmakysymykset ovat usein myös Yhdysvaltojen ja Turkin suhteiden kannalta tulenarkoja kysymyksiä. Toinen oleellinen asia on tietenkin se, kuinka realistisena Turkin EU-jäsenyys nähdään, sillä skeptisyys sen toteutumista kohtaan kasvaa myös Yhdysvaltojen näkökanalta aina lähemmäs tätä päivää tultaessa. Mikä merkittävää 2000-luvun edetessä

---

¹²¹ GPO: CSDP policies – implications for the US. and Atlantic Alliance, 1999, 72

kongressissa tunnustettiin se tosiasia, että Turkin EU-jäsenyyskysymys ei ollut lähitulevaisuudessa toteutumassa ja näin optimismi asian suhteen väheni mitä pidemmälle tutkittavaa ajanjaksoa tarkistelee. Osaltaan Turkin pysähtyneen EU-jäsenyysprosessin vaikutuksesta ja siihen liittyvistä muista tekijöistä johtuen kongressin transatlanttiset tahot myös ovat valmiita kyseenalaistamaan liittolaisuuden sen hetkistä tilaa eivätkä epäröi uudelleenarvioida sitä. Näitä seikkoja tulen avaamaan tulevissa käsittelykappaleissa. Monilta osin on nähtävissä kongressin vaikeus hahmottaa selkeää linjaa suhteessa avoimiin ongelmakysymyksiin Turkin suhteen. Jäsenyyden esteenä olevat ongelmatekijät voisivat muuttua kohti parempaa, mikäli maa tulisi osaksi EU:ta. Toisaalta EU:n joustaminen jäsenyysprosessin kriteerien suhteen olisi vääränlainen poliittinen viesti Turkille. Kongressissa tuettiin EU:n vaatimuksia EU-jäsenyyden suhteen ja todettiin ettei Turkki ole tämän suhteen poikkeus¹²².

Tähän liittyen esimerkiksi Soner Cagaptay sanoi, mikäli Turkin muutos länsimaisten preferenssien mukaan haluttaisiin nähdä realistisena, tulisi maan EU-jäsenyyden olla edelleen selkeä strateginen tavoite, josta ei tingittäisi. Niin kauan kun turkkilaiset näkevät EU-jäsenyyden realistisena vaihtoehtona, tilanne pysyy lännen kannalta vielä positiivisena. Mikäli maassa kuitenkin koettaisiin, että ovi EU-jäsenyyteen on lopullisesti menossa kiinni, kuten jotkut jo nyt näkevät tilanteen olevan, saattaisi maa lopullisesti ajautua lännen ja Yhdysvaltain tavoitteiden kannalta väärään suuntaan. Edellä mainittuun verrattuna päinvastainen näkemys katsoi, että ajatus Turkin erityiskumppanuudesta EU:n kanssa oli huomattavasti realistisempi sen sijaan, että olisi jatkuvasti puhuttu enää EU-jäsenyydestä realistisena vaihtoehtona Turkille. Samalla tiedostettiin että niin tulevien vuosien EU kuin Turkki olisivat erilaisia ja muutoksen tilassa, joten kysymys Turkin EU-jäsenyydestä ja siihen liittyvät tekijät olivat muutoksen alaisia tekijöitä, joita olisi vaikea ennakoida.¹²³ Kongressissa tiedostettiin EU:n kriittiset näkemykset Turkin EU-jäsenyyttä kohtaan ja prosessin pitkittyminen liitettiin EU:n laajenemisväsymykseen, joka osaltaan liittyi myös EU:n sisäisiin ongelmiin talouskriisin yms. suhteen..¹²⁴ Tämä Turkin lännestä etäännyminen oli konkreettinen pelko, joka transatlantistien parissa tiedostettiin, ja tulevassa käsittelykappaleessa Turkin 2000-luvun poliittisen linjan muutosta koskien tulen perehtymään tämänkaltaisiin kysymyksiin tarkemmin.

---

122 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 67

123 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 66

124 GPO: Strengthening the transatlantic alliance: an overview of the Obama administration's policies in Europe, 2009, 30

4.3. Transatlantistien kanta Yhdysvaltain hallinnon linjaan Turkin EU-jäsenyyskysymyksessä – aktiivinen ote mutta ei sanelupolitiikalle

Kongressin transatlantistit olivat yhtä mieltä Yhdysvaltain hallinnon virallisesta linjasta Turkin EU-jäsenyyden tukemisessa, kuten edellisessä kappaleessa osoitin. He katsoivat myös ettei Yhdysvaltojen tule harjoittaa sanelupolitiikkaa EU:n ja Turkin suhteen. Transatlantisiin kysymyksiin erikoistuneen German Marshall Fund ajatushautomon johtaja Ian Lesser totesi edustajainhuoneen ulkoasiainkomitean kuulemistilaisuudessa, että Yhdysvallat on keskeinen toimija Turkin EU-jäsenyyskysymyksen suhteen ja maan tulisi huolimatta viimeaikaisista ongelmista liittolaisuudessa, vahvasti jatkaa tämän prosessin tukemista, sillä jos Turkki ei pääse EU-jäseneksi, vaarana on, että Turkki pysyvästi ajautuu sivuun läntisestä strategisesta liittolaisuuskehityksestä, jolloin myös sen liittolaisuus USA:n kanssa vaikeutuisi entisestään.¹²⁵ USA:n transatlantistien näkökulmasta tiedostettiin, että Yhdysvalloilla ei ollut johtavaa asemaa EU:n päätöksestä suhteen. Kuitenkin maan tuli tehdä kaikkensa Turkin EU-jäsenyyden tukemiseksi. Mikäli Turkki kokisi lännen kääntävän selkensä sille ja oven EU-jäsenyyden suhteen sulkeutuneen, jonka myötä maa pyrki irtautumaan riippuvuudesta länttä kohtaan ja seurauksena olisi Yhdysvaltain kannalta ongelmallinen tilanne Turkin hakiessa omaa uudenlaista linjaa esimerkiksi Lähi-idän kysymyksiin liittyen.¹²⁶

Vuonna 2009 Lesser totesikin, että Yhdysvallat oikein perustein vahvisti myös Obaman toimesta maan tuen Turkin EU-jäsenyydestä. Kuitenkaan ei riittänyt että, Yhdysvaltojen hallinto jatkaa Turkin EU-jäsenyyden tukemista perinteisen retoriikan keinoin, jossa jäsenyyden strategista merkitystä korostetaan, sillä se ei vaikuttanut eurooppalaisiin kriittikkoihin toivotulla tavalla. Tämän vuoksi geopolitiittisen lähestymistavan sijaan tuli nostaa esille uudenlaisia avainaihealueita, jotka koskettivat niin EU:ta, Turkkiä kuin Yhdysvaltoja merkittävästi, kuten energiakysymys, ympäristökysymykset, maailman taloudellinen tilanne. Sen sijaan, että Yhdysvallat painottaisi, mitä EU:n tulee tehdä ja pyrki harjoittamaan sanelupolitiikkaa, oleellisempaa oli nostaa esiin osapuolten yhteisiä tavoitteita ja etuja, joka taas muokkasi skeptisiä näkemyksiä Turkin EU-jäsenyyttä kohtaan EU:ssa.¹²⁷ Samalla linjalla jatkoi myös ajatushautomo Center for Strategic and

---

125 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 36

126 GPO: Chain reaction: Avoiding a nuclear arms race in the Middle East, 2008, 43

127 GPO: The United States and Turkey: A model partnership, 2009, 8, 50

International Studiesin strateginen analyytikko Stephen J. Flanagan todeten vuonna 2009, että Yhdysvaltain hiljainen diplomatia EU:n eri maiden hallintojen kanssa oli tehokkain keino Turkin EU-jäsenyyden edistämiseksi¹²⁸.

Näin kongressin transatlantistit näkivät, että Yhdysvallat ei suoraan tullut puuttua EU-jäsenyysneuvotteluiden kulkuun, eikä se ollut edes mahdollistakaan, vaikka maa onkin kannanotoissaan ja diplomatian saralla ollut näkyvästi esillä Turkin EU-jäsenyys ehdokkuuden tukemisen suhteen. Transatlantistien näkemys oli selkeä siitä, että Yhdysvallat ei tule harjoittaa sanelupolitiikkaa Turkin EU-jäsenyyskysymyksen suhteen, mutta sen tulee tehdä kantansa selväksi, jotta myös Yhdysvaltain ääni tulee kuulluksi Atlantin toisella puolen.

Kokonaisuuden kannalta oleellista on nähdä, kuinka Yhdysvallat on Turkin EU-jäsenyysprosessin kannalta elintärkeä toimija. Se ei toteuta asian suhteen sanelupolitiikkaan, mutta kongressissa on nähtävissä, kuinka vahvan huomioon kohteena kyseinen asia on ja minkä mittakaavan reaalipoliittiset panokset jäsenasian suhteen ovat kyseessä USA:n kannalta. Näin kongressin edustajainhuoneen Yhdysvaltain hallinnon virallista linjaa mukailevat tahot, kuten esimerkiksi Euroopan ja Euraasian suhteiden valtion yksikön apulaispääsihteeri Philip Gordon, katsoivat, että Yhdysvallat ei ole EU-jäsen ja maa ei voi päättää Turkin EU-jäsenyyskysymyksestä, mutta EU:n ystävänä se voi keskustella näistä strategisista kysymyksistä ja jatkaa oman näkemyksensä ajamista, josta myös EU hyötyisi, sillä jäsenenä Turkki olisi vapaampi, demokraattisempi, vakaampi maa, joka voisi positiivisesti vaikuttaa niin strategisesti, taloudellisesti kuin kulttuurillisesti Euroopan unioniin¹²⁹. Tällöin voi huomata että arvoissa kongressin transatlantistien argumentointia kysymyksen suhteen, kohteena oli niin kongressin muut tahot, Yhdysvaltain presidentin hallinto kuin myös Euroopan päättäjät, joiden toivottiin huomioivan Yhdysvaltojen transatlantistien kiinnostus ja huoli kysymyksiin liittyen.

Tässä käsittelykappaleessa olen luonut pohjana tutkimuskysymysten ja tutkimuksen avaintemojen käsittelylle. Olen osoittanut ensinnäkin kongressin transatlantistien position transatlantisen liittolaisuuden merkityksen suhteen sekä Turkin EU-jäsenyyden tukemista kohtaan. Lisäksi olen osoittanut kuinka transatlantistit eivät kannata sanelupolitiikka Turkin EU-jäsenyyskysymyksen

---

128 GPO: The United States and Turkey: A model partnership, 2009, 35

129 GPO: Strengthenin the transatlantic alliance: an overview of the Obama administration's policies in Europe, 2009, 30

käsittelyssä, mutta silti painottavat kongressin aktiivisen kannannon merkitystä ja USA:n näkemysten huomioimista kysymystä edistettäessä. Seuraavaksi on syytä tarkastella Yhdysvaltain kongressin näkökulmasta Turkin liittolaisuuteen liittyviä ongelmia, jotka olen jakanut kahteen eri käsittelyosioon: pitkään jatkuneet avoimet ongelmakysymykset USA:n ja Turkin liittolaisuuden mentaalisen tilan kuvaajana Armenian kansanmurhan esimerkin kautta sekä toiseksi 2000-luvulla nousseet uudenlaiset haasteet liittolaisuuden suhteen, jotka molemmat ovat kytköksissä pelkoon Turkin irtautumisesta lännelle suotuisasta kehityksestä.

5. TURKIN ESTEET EU-JÄSENYYDELLE KYNNYSKYSYMYKSIÄ MYÖS USA-SUHTEIDEN KANNALTA

Tämän käsittelykappaleen lähestymistapa ja siinä käytettävät Armenien kansanmurhan esimerkkikeskustelu toimivat välineenä ymmärtää kongressin transatlantistien ajatusmaailmaa Turkia kohtaan sekä hahmottamaan Yhdysvaltain ja Turkin suhteiden ongelmallista luonnetta, siinä missä Turkki näyttäytyy strategisesti elintärkeänä liittolaisena, mutta samalla sen kanssa toimiessa Yhdysvallat noudattaa varovaista retoriikkaa. Armenien kansanmurha nimikysymyksen esimerkin tarkastelun kautta osoitan ensinnäkin kuinka varovaista retoriikkaa Yhdysvaltain virallinen hallinto käyttää Turkin suhteen ja kuinka kongressin transatlantistiset näkemykset kohdistava kriittisiä ääniä niin julkisen hallinnon linjaan kuin itsessään Turkkiin. Turkin suhteen jo pitkään jatkuneet avoimet ongelmakysymykset, jotka olivat niin maan EU-jäsenyyden esteenä, asettivat ongelmia myös Yhdysvaltain ja Turkin välisen liittolaisuuden suhteen. Armenien kansanmurhan nimikiistan lisäksi myös Kyproksen avoin konflikti, Konstantinopolin ekumeenisen patriarkaatin kuin Turkin ihmisoikeustilanne ja sanan- sekä lehdistönvapauskysymykset ovat niitä pitkään jatkuneita huolenaiheita, jotka ovat osaltaan olleet vaikuttamassa käytännön tekniset esteiden lisäksi maan EU-jäsenyyden prosessin vaivalloiseen etenemiseen. Näihin kysymyksiin liittyvät ongelmat ja etekin Yhdysvaltojen tapa reagoida niihin monelta tapaa myös antavat vastauksen siihen, miksi kongressin transatlantistit painottavat Turkin EU-jäsenyyden merkitystä. Tämän käsittelykappaleen ideana ei ole nostaa esiin kaikkia avoimia ongelmakysymyksiä, vaan Armenian kansanmurhan nimityskiistan kautta osoittaa USA:n ja Turkin liittolaisuuden ongelmallinen luonne, kongressin henkinen ilmapiiri tähän liittyen ja Yhdysvaltain varovainen tapa reagoida asiaan. Aiheen ongelmallisen luonteen USA:n näkökulmasta osoittaa muun muassa se, että senaattoreina toimiessaan niin Barack Obama, Hillary Clinton kuin Joe Biden vaativat Armenien kansanmurhan tunnustamista, mutta noustuaan USA:n poliittisen kentän johtotehtäviin he mukautuivat Yhdysvaltain hallinnon viralliseen linjaan¹³⁰.

Avoimet ongelmakysymykset Turkin EU-jäsenyyden suhteen ovat monilta osin edelleen ratkaisematta tämän tutkielman valmistuessa vuonna 2014. Vaikka kongressin transatlantistit

---

¹³⁰ GPO: Nominations of the 112th Congress, 612

tukevat Turkin EU-jäsenyyttä itsessään, heidän välillä on nähtävissä merkittäviä näkökantaeroja on suhtautumisessa Turkin EU-jäsenyyden esteenä oleviin ongelmiin. Monilta osin nämä jäsenyyden esteenä olevat ongelmakysymykset asettivat myös USA:n ja Turkin liittolaisuuden koetukselle. Kongressin sisällä eniten eriäviä kantoja olikin nähtävissä siihen, mikä tulis olla Yhdysvaltain linja tällaisten ongelmakysymysten suhteen. Kuten Yhdysvaltain entinen Turkin suurlähettiläs Ross Wilson totesi, että ”*Turkki on yksi sellaisista maista, joista mitä enemmän tiedät, sen vähemmän niitä ymmärrät.*”¹³¹ Tämä suora lainaus kuvastaa myös Yhdysvaltain vaikeutta määrittää oikeaa tapaa Turkin ongelmien suhtautumisessa. Maa on monilta osin elintärkeä liittolainen Yhdysvalloille mutta samalla vaikeasti hallittavissa oleva maa, jonka ärsytyskynnys on matala ja sanelupolitiikan suhteen seuraukset voivat olla vaaralliset liittolaisuuden kannalta.

5.1. Armenian kansanmurhan nimityksen ongelmallisuus

Avoimista ongelmakysymyksistä kongressin transatlantistien keskuudessa suurimman huomion kohteeksi nousi Armenian kansanmurha termin käyttö, joka Turkin EU-jäsenyyden esteenä olemisen lisäksi vaikutti myös Turkin ja USA:n välisiin suhteisiin negatiivisesti. Turkin virallinen hallinto on kieltänyt kansanmurhan tapahtuneen armeneja koskien ensimmäisen maailmansodan ja Ottomanien valtakunnan viimeisten vuosien aikana. Samalla se suhtautuu aggressiivisesti niihin tahoihin ja maihin, jotka ovat käyttäneet kyseisistä tapahtumista kansanmurhanimikettä. Sen lisäksi että nämä kysymykset loivat ongelmia Yhdysvaltain ja Turkin liittolaisuuden välille, tapa käsitellä niitä kongressissa osoitti kuinka kongressissa nähtiin se todellisuus että liittolaisuus Turkin suhteen ei missään nimessä ole ongelmaton ja samalla sen kuinka Yhdysvallat Turkin tapauksessa noudattaa äärimmäistä varovaisuutta sen reotriikassa arkoja kysymyksiä koskien. Osaltaan tässä taustalla on Turkin perinteisen suuri merkitys strategisena liittolaisena ja osaltaan Turkin todistetusti matala kipukynnys sitä koskevan kritiikin ja diplomaattisten selkkausten suhteen sekä myöskin Yhdysvaltain pelko Turkin ajautumisesta poliittisesti ja henkisesti länneestä etäämmäksi, joka oli USA:n ja transatlanttisen liittolaisuuden kannalta haitallinen kehityskulku.

---

¹³¹ GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 17

Armenian kansanmurhaan liittyvä kysymys herätti huolta kongressissa ja kritiikkiä niin Turkkiä kuin Yhdysvaltain virallisen hallinnon suuntaan. Samalla varovainen tapa jolla Yhdysvallat toimii armenien kansanmurhan suhteen, osoittaa ensinnäkin kuinka merkittävä liittolainen Turkki Yhdysvalloille on ja toiseksi myös sen kuinka poliittisesti arvaamaton toimija Turkki on. Vuosien 1915-1923 välisenä aikana arviolta 1.5 miljoonaa armenia kuoli Nuorturkkilaisten masinoimissa järjestelmällisissä vainoissa. Vuonna 1944 kun termiä kansanmurha käytettiin ensimmäisen kerran puolanjuutalaisen lakimiehen Raphael Lemkinin toimesta, hän totesi: Kansanmurha on sen kaltainen toiminta toiminta jonka Hitler teki juutalaisille ja turkkilaiset armenialaisille”. Edustajainhuoneen edustaja James E. Rogan totesikin kongressissa vuonna 2000: ”kun Hitleriä varoitettiin maailman reaktioista toimenpiteistä juutalaisia kohtaan hän vastasi, että kuka muistaa armenialaisia”. Kuitenkin useat Lähi-idän tutkijat ja historioitsijat edelleen kieltävät Armenien kansanmurhan. Lisäksi turkkilaisten viralliset kannat kieltävät kyseisiin tapahtumiin liittyen termin ”kansanmurha” käytön ja katsovat että kyseiset tapahtumat olivat osa sodankäynnin traagisia seurauksia. Käytännössä suurin osa kansanmurhia tutkivasta tiedemaailmasta on sitä mieltä että ottomaanien toimet armenialaisia kohtaan täyttävät kansanmurhan määritelmät. Esimerkiksi vuonna 1994 perustettu Kansanmurhien tutkijoiden kansainvälinen yhdistys, *International Association of Genocide Scholars IAGS*, tutkii ja edistää kansanmurhien tietoutta ja niiden estämistä, ollen johtava kansanmurhiin ja holokaustiin erikoistunut taho maailmalla. Yhdistys on toistuvasti ja yksiselitteisesti vahvistanut Armenien kansanmurhan tapahtumisen.¹³²

Kysymys armenien kansanmurhan suhteen on poliittisesti hyvin tulenarka ja Yhdysvaltain hallinnon virallinen linja on pidättäytynyt kansanmurha-termien käytöstä asian yhteydessä. Vuonna 1999 edustajainhuoneen edustaja David E. Bonior ja George E. Dadanovich esittelivät resoluution *Armenian Genocide Bill (H.Res.398)* armenien kansanmurhan tunnistamisen suhteen joka sai 130 kongressinjäsentä taakseen¹³³. Vielä tänäkin päivänä vuonna 2014 Yhdysvaltain hallinnon virallinen linja pidättäytyy kansanmurha-termin käytöstä. Kongressin kriittiset äänenpainot arvostelivat USA:n hallinnon virallista linjaa armenien kansanmurhakysymyksen suhteen ja esimerkiksi edustajainhuoneen jäsen Chris Smith totesi vuonna 2000, että aina kun kansanmurhakysymys nousi esiin kongressissa, diplomaatit ja muut korkean tason hallinnolliset

---

132 GPO: Nominations of The 112th Congress – hearings before the Committee on Foreign Relations, 2011, 1,2,11,28,479

133 H. RES. 398, The United States training on and commemoration of the armenian genocide resolution, 2000, 13

edustajat muistuttivat Turkin olevan NATO-liittolainen ja korostivat sen strategista merkitystä Yhdysvalloille. Smith katsoi että USA:n ulkopolitiikan kuului toki olla realistista ja joustavaa, mutta samalla sen pitäisi puhua historiallisen totuuden äänellä. Kongressiin taholta kriittisimmät äänenpainot kritisoivat Yhdysvaltain virallista linjaa kysymyksen suhteen, kun Turkin NATO-liittolaisuus ja sen strateginen merkitys sekä myös taloudelliset ja sotilaalliset vaikutukset yleisesti ajoivat suuren historiallis-moraalisen kysymyksen edelle, jolloin presidentin hallinnon toimintaa määrittävinä tekijöinä tässä kysymyksessä olivat reaalipoliittiset edut ja Yhdysvaltojen tavoitteet, joita ei haluttu vaarantaa. Kriittisten näkemysten mukaan Yhdysvaltojen hallinnon virallinen linja ja sen kyvyttömyys puuttua voimakkaammin ongelmakysymyksiin on osaltaan syynä siihen, että armenialaisten kansanmurhakysymyksen jälkipuinti oli edelleen ratkaisematta¹³⁴. Kongressissa transatlantistien kriittiset tahot nostivat jatkuvasti esiin myös arvostelua Turkia kohtaan, jotta se myöntäisi ensimmäisen maailmansodan aikaan tapahtuneen armenien kansanmurhan. Tämän näkemysten mukaan Turkilla olisi mahdollisuus tulla entistä paremmaksi liittolaiseksi, mikäli se kohtaisi historiansa ja tässä esimerkkinä käytettiin Saksaa ja sen historiallista tilintekoa holokaustiin liittyen. Samalla kriittiset äänenpainot peräänkuuluttivat edustajainhuoneen ja kongressin yleistä vastuuta yleisinhimillisen moraalien suhteen, jonka oikealla puolella Yhdysvaltain virallisen hallinnon tuli olla.¹³⁵

Vähimmäisvaatimus, jonka muun muassa Pentagonin entinen asiantuntija ja konservatiivisen American Enterprise Instituten Michael Rubin esitti vuonna 2010, oli että Yhdysvaltain kongressin tulisi toimia vähintään keskustelun ja historiallisen tutkimuksen edistäjänä aiheeseen liittyen, eikä pyrkiä hiljentämään aiheesta käytävää debattia¹³⁶.

Kriittisimpiä äänenpainoja kuvastaa hyvin filosofi George Santayanan kuuluisa lause teoksesta *The Life of Reasons* vuodelta 1906/1906: ”ne jotka eivät muista menneisyyttä ovat tuomittuja toistamaan sitä”. Tähän lauseeseen viittasi muun muassa ulkoasiainkomitean jäsenen Christopher H. Smith kritisoidessaan Turkin toimia etenkin Armenian kansanmurhan nimityskysymyksessä¹³⁷. Armenia-kysymyksen ratkaisemisen suhteen ongelmana oli sekä turkkilaisten että armeenien

---

134 H. RES. 398, The United States training on and commemoration of the armenian genocide resolution, 2000, 15, 31, 72, 74

135 H. RES. 398, The United States training on and commemoration of the armenian genocide resolution, 2000, 10-11

136 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 22

137 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 50

nationalismi, kuin yleinen dialogin puute, johon Yhdysvaltojen tulisi pyrkiä vaikuttamaan, ilmapiirin muuttamiseksi¹³⁸.

Esimerkiksi demokraattisenaattori Bob Menendez pyrki hiillostamaan Yhdysvaltojen Turkin nykyistä suurlähettilästä Francis Ricciardonea Armenian kansanmurha nimityksen suhteen ja kysyi mikä hänen kantansa on siihen, että Yhdysvaltain hallinto käy epäselvää peliä kansanmurha nimikkeen kanssa, kun niin presidentti Obama toistuvasti, varapresidentti Biden kuin ulkoministeri Clinton käyttivät senaattoreina ollessaan kansanmurhanimikettä tapauksesta puhuttaessa ja vetosivat historiallisiin faktoihin sekä tiedemaailman dokumentointiin, johon Ricciardone vastasi noudattavansa esimiestensä ja Yhdysvaltain hallinnon virallista linjaa. Kysymykseen siitä, minkä Ricciardone oletti olevan Turkin poliittinen reaktio, mikäli Yhdysvaltain virallinen hallinto käyttäisi kansanmurhanimikettä Armenian kansanmurhasta, hän jätti vastaamatta ja sen sijaan jatkoi aiempaa monologia siitä kuinka hän edustaa diplomaattina Yhdysvaltain hallinnon virallista linjaa joka, tukee Turkin ja Armenian välien parantamista ja dialogin edistämistä.¹³⁹ Tämänkaltainen asian suhteen kantaa ottamisen välttäminen ja äärimmäinen varovaisuus sanavalinnoissa osoittaa Yhdysvaltain virallisen hallinnon vaikean liikkumatilan Turkin kanssa toimiessa liittolaisuuden ongelmakysymyksiin. Samalla se osoittaa transatlantistien kriittisten näkemysten Turkia arvostelemaan ajattelumallin, siitä huolimatta että Turkki nähtiin tärkeänä liittolaisena ja myöskin tuomitsee Yhdysvaltain hallinnon virallisen linjan, jolloin kriittiset transatlantistit painottavat moraalisia ja historiallisia tekijöitä, joita niin Yhdysvaltojen hallinnon kuin Turkin tulisi huomioida, liittolaisuuden kannalta olennaisina seikkoina.

Maltillisemmat näkemykset kongressin transatlantistien keskuudessa katsoivat myös, että Turkia ei tulisi kohdella asian suhteen epätahdikkaasti ja korostettiin kuinka Turkki oli läpi vuosikymmenten ollut Yhdysvaltain parhaita liittolaisia ja USA:n ulkopolitiikan sotkeminen tämän kysymyksen takia ei tulis kuuloonkaan.¹⁴⁰ Varovaista linjaa painottaneet näkemykset armenien kansanmurhan suhteen korostivat, että mikäli kongressissa menisi läpi päätöslauselma kansanmurhan nimityksen suhteen, olisivat seuraukset maiden kahdenvälisen suhteiden kannalta vakavat ja Turkin näkemykset USA:n ja NATO:n tarjoamien turvatakuiden suhteen heikkenisivät, jolla saattaisi olla syviä poliittisia

---

138 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 63

139 GPO: Nominations of The 112th Congress – hearings before the Committee on Foreign Relations, 2011, 581-616

140 H. RES. 398, The United States training on and commemoration of the armenian genocide resolution, 2000, 10-11

vaikutuksia ja tästä varoittavana esimerkkinä toimii hyvin vuoden 2007 edustajainhuoneen komitean ei-sitova lauselmä kansanmurhatermin suhteen, jonka seurauksena Turkin pääministeri Erdogan varoitti maiden suhteiden olevan vaakalaudalla ja veti maan Turkin suurlähettilään Washingtonista. Kongressin mahdollinen virallisen lauselman armenien kansanmurhaan vahvistamiseen liittyen katsottiin pahimmassa tapauksessa saattavan USA:n intressit alueella vakavasti uhatuiksi¹⁴¹. Muun muassa Ian Lesser totesikin että Turkki on erittäin herkkä Yhdysvaltojen puuttumiselle sen sisäpolitiikkaan, jolloin Yhdysvaltain viranomaisten tulee pitää tarvittava etäisyys maan tapahtumiin, etenkin Turkin historiallisten kysymysten ja maan suvereniteetin ollessa kyseessä.¹⁴²

Myös presidentin virallisen hallinnon edustajat olivat hyvin tarkkoja sanoissaan kysymyksen suhteen. Esimerkiksi vuonna 2011 Yhdysvaltain Armenian suurlähettiläänä aloittanut John Heffern totesi demokraattien senaattorin Barbara Boxerin kysymyksiin Yhdysvaltain hallinnon virallisen linjaan Armenian kansanmurhakysymyksestä, että hänen tehtävänä on noudattaa presidentin hallinnon virallisia linjauksia, myös Armenian kansanmurhakysymyksen debatin suhteen. Tässä Yhdysvaltojen hallinnon virallinen kanta tapahtumiin ja niistä käytettyyn nimitykseen on edelleen sama kuin aiemmin ja merkittävää on että USA diplomatian keinoin pyrkii edistämään Turkin ja Armenian välien parantamista. Heffernin mukaan oli oleellista huomioida Turkin NATO-liittolaisuus ja maan merkitys Lähi-idän vakauttavana tekijänä, jolloin presidentin hallinnon tavoitteena oli suhteiden ylläpitäminen myötämielisinä USA:n kansainvälisille tavoitteille myös jatkossa.¹⁴³

Tämä kappale on osoittanut ensinnäkin Yhdysvaltain transatlantistien kriittisen suhtautumisen Turkin linjaan sekä myös Yhdysvaltain hallinnon ongelmallisen liikkumatilan ja varovaisuuden kysymyksiin ja Turkin kritisoimiseen. Samalla kappale osoittaa Yhdysvaltain intressin ja maltillisempien transatlantistien ajattelumallin Turkin liittolaisuuteen ja strategiseen merkitykseen, joka ajaa usein moraalisten ja historiallisten kysymysten edelle, kun Yhdysvallat harjoittaa ulkopolitiikkaansa. Kongressin transatlantistien näkemykset tämän tutkimuksen sisällä erosivat nimeneomaan eniten juuri Turkin Armenian kansanmurhakysymykseen ja sitä kautta USA:n

---

141 GPO: Chain reaction: Avoidin a nuclear arms race in the Middle East, 2008, 38, 42

142 GPO: The United States and Turkey: A model partnership, 2009, 12

143 GPO: Nominations of The 112th Congress – hearings before the Committee on Foreign Relations, 2011, 479

hallinnon viralliseen linjaan siihen nähden. Yhdysvaltain suhde Turkkiin on niin mentaalisesti kuin käytännössä ongelmallinen, ja tämä heijastuu myös kongressin transatlantistien näkemyksiin Turkin suhteen. Taustalla ovat reaali poliittiset intressit, joiden kautta Yhdysvallat harjoittaa hyvin varovaista retoriikkaa Turkin suhteen. Armeniaalaisten kansanmurhan kysymys osoittaa, kuinka kyseiset avoimet ongelmakysymykset ovat vaikuttaneet negatiivisesti Turkin EU-jäsenyysskysymykseen ja tämän kautta Yhdysvaltojen tavoitteet sen transatlanttisen liittolaisuuden suhteen ovat jääneet toteutumatta. Kongressissa nousi esiin vahvoja äänenpainoja, jotka kritisoivat niin Turkin poliittista toimintaa kuin Yhdysvaltain ulkopoliittikan reagoimattomuutta ongelmakysymysten suhteen. Tämän tutkimuksen osalta keskeistä on se, että armenialaisten kansanmurhakysymys on yksi näkyvimpiä esteitä Turkin EU-jäsenyyden suhteen. Siinä missä kongressissa tiedostetaan, että Yhdysvallat ei voi harjoittaa sanelupoliittikkaa Turkin EU-jäsenyysskysymyksen ja siihen liittyvien ongelmien suhteen, peräänkuulutetaan kuitenkin Yhdysvalloilta vahvaa välittäjän otetta ja näin Turkin EU-jäsenyysskysymyksen edistämistä. Kongressien näkemysten arvioiminen kansanmurhaesimerkin kautta toimiikin hyvänä pohjana ymmärtää ensinnäkin Yhdysvaltain ulkopoliittisia tavoitteita kuin myös sen vaikeaa liittolaisuutta Turkin kanssa. Seuraavassa käsittelykappaleessa on syytä tarkastella tutkittavan ajanjakson aikana nousseita uusia ongelmakysymyksiä ja liittolaisuutta koettelevia tekijöitä 2000-luvun ensimmäisenä vuosikymmenenä, jotka liittyvät AK-puolueen nousuun valtaan ja Turkin sisäpoliittisen kehityksen heijastumiseen maan harjoittamaan ulkopoliittikkaan joka ei myöskään Yhdysvaltain kongressin transatlantistien osalta jäänyt huomaamatta ja loi pohjan huolelle Turkin lännestä irtautumisesta.

6. TURKIN SISÄPOLIITTISEN KEHITYKSEN JA ULKOPOLIITTISTEN LINJAUSTEN MUUTOS 2000-LUVULLA

6.1. AKP-puolueen nousu ja huolestuttava suunnanmuutos

Merkittävänä lähtökohtana 2000-luvun alussa Turkin suhteiden näkemyksiin oli kongressin transatlantistien huoli Turkin sisäpoliittisen kehityksen suhteen, jonka nähtiin kääntyvän USA:lle haitalliseen suuntaan. Turkki on perinteisesti mielletty USA:n näkökulmasta vahvasti strategisena liittolaisena, jonka toiminta korostuu etenkin NATO:n kautta suoritettavissa operaatioissa sekä usein Turkkiä tarkastellaan muutoinkin transatlanttisen Eurooppa-keskeisen turvallisuuspolitiikan viitekehyksen kautta¹⁴⁴. Tämä rajoitettu tapa tarkastella Turkkiä muuttui tutkittavana aikavälinä selkeästi, kun 2000-luvulla kongressissa huolestuneena ryhdyttiin tarkastelemaan myös uudenlaisia ongelmia, joita Turkin liittolaisuuteen liittyi. Vuonna 2001 perustetun AK-puolueen konservatiivinen ja islamistinen tausta luovat tärkeän lähtöasetelman 2000-luvun muutokselle Turkin poliittisen suunnan suhteen. Oleellisin kysymys oli se, miten radikaalia sisäistä muutosta vallassaoleva AK-puolue haki ja pyrki kumoamaan valtion ja uskonnon erottamisen, joka oli Kemal Atatürkin luoman valtion poliittisen ja yhteiskunnallisen hengen kulmakivi¹⁴⁵. AKP-puolueen valtaannousun myötä se teki tiukentuneita linjauksia niin sisäpolitiikan saralla kuin Turkin ulkopoliittisen suunnan suhteen.¹⁴⁶ Millään tavoin kongressissa ei katsottu että kaikki ongelmat Turkin suhteen liittyivät AK-puolueeseen, mutta kuitenkin tiedostettiin se tosiasia, että puolueen valtaannousun myötä alkoi uudellinen aktiivisemmän ja uhmakaamman Turkin kehityssuuntaus ja esiin nousi uusia huolenaiheita vanhojen kysymysten rinnalle¹⁴⁷. Kongressissa käytiinkin tiivistä keskustelua Turkkiä koskien tiedostaen samalla tarve uudelleenarvioida maiden välistä liittolaisuutta ja analysoida Turkin tulevia suuntalinjoja sekä intressejä¹⁴⁸. 2000-luvulla olikin nähtävissä taloudellisesti voimistuvan, kansallismielisemmän ja alueellisena voimana esittäytyvän

---

144 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 35

145 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 6

146 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 1

147 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 3

148 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 2&3

Turkin esiinousu, jonka suhteen Yhdysvaltojen oli muotoiltava uudelleen lähtökohtaiset oletuksensa liittolaisena. Esimerkkinä kongressin transatlantistien huolesta Turkin sisä- ja ulkopoliittikan linjamuutoksia kohtaan oli vuonna 2010, kun ensi kertaa pitkään aikaan järjestettiin yksistään Turkia koskevan ulkoasiainkomitean kuulemistilaisuuden ja tiedostettiin mahdollisuus siihen, että maiden väliset suhteet saattoivat olla ottamassa käänteen kohti huonompaan. Turkin suhteen tapahtuneet muutokset vaikuttivat moniin Yhdysvaltojen kannalta elintärkeisiin intresseihin, kuten muun muassa Euroopan turvallisuuskysymykseen, Venäjä-suhteisiin, energiapolitiikkaan ja Iranin kysymykseen¹⁴⁹. Turkia koskevan ulkoasiainkomitean kuulemistilaisuuden aineisto, jossa tiivistyi kattavasti 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen keskeisimmät seikat liittyen Turkin kehitykseen ja sen vaikutuksiin liittolaisuudelle ja Yhdysvaltain intresseille, osoittaa niin lähempänä USA:n hallinnon virallista linjaa olevien maltillisten näkemysten, kuin myös kriittisten äänenpainojen näkemykset Turkin suunnanmuutosta kohtaan.

Washington Institute for Near-East policy-ajatushautomon Turkia koskevien kysymysten asiantuntija Soner Cagaptayn toteamus edustajainhuoneen ulkoasiainkomitean kuulemistilaisuudessa kuvastaakin ongelman lähtökohtia hyvin: ”Onko AK-puolue demokraattinen voima? Demokraattinen voima ei ole se, joka nousee valtaan demokraattisesti, vaan se, joka kunnioittaa demokratiaa valtaannousunsa jälkeen, mukaan lukien vallanjakojärjestelmää”¹⁵⁰. Transatlantistien pelkona olikin Turkin erkaantuminen läntisestä kehityskulusta, joka vaikuttaisi luonnollisesti myös Euroopan unionin kehitykseen sekä transatlanttisen liittolaisuuden tilaan.

Vuonna 2010 edustajainhuoneen ulkoasiainkomiteana puheenjohtajana toiminut demokraattien Howrad L. Berman totesi tuolloin, että hänen lisäkseen myös monet muut transatlantistit suhtautuivat aluksi optimistisesti AK-puolueen valtaannousuun ja demokraattiseen uudistusintoon sekä EU-jäsenyysspyrkimyksiin, taustalla ajatus Turkin toimimisesta malliesimerkkinä maallisen Islamin ja muslimaailman edelläkävijänä. Pian esiin nousi huoli siitä, mikä on AK-puolueen todellinen tavoite ja missä määrin se on sitoutunut noudattamaan demokratian periaatteita ja tavoittelemaan EU-jäsenyyttä.¹⁵¹ Oleellisia kysymyksiä Turkin tilanteeseen liittyen olikin muun muassa se, pyrkikö AKP olemaan aktiivisempi tekijä Lähi-idän kysymyksissä, korostamaan islamistista äänenpainoa maailmanpolitiikassa, vahvistamaan Turkin taloudellista jalansijaa G-20

---

149 GPO : Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 33

150 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 55-56

151 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations, 2, 37

maiden joukossa vai lähentymään taloudellisessa nousussa olevien kehittyvien BRIC-maiden kanssa?¹⁵² Hyvin mahdollista on että kaikissa näissä kysymyksissä vastaus on kyllä, tämän tutkimuksen kannalta oleellista on kuitenkin se, että kyseiset oletetut intressit ja niihin johtaneet kehityssuuntaukset Turkin sisäpolitiikassa ja sitä kautta myös ulkopolitiikassa kuuluivat USA:n intressien piiriin ja mikä merkittävintä, olivat usein Yhdysvaltain tavoitteiden kanssa ristiriidassa, jonka vuoksi asiasta käytiin myös vahvaa keskustelua kongressissa.

Vuosina 2011-2013 edustajainhuoneen ulkoasiainkomitean puheenjohtaja toiminut republikaanien edustaja Ileana Ros-Lehtinen totesi vuonna 2010, maiden väliset suhteet saattoivat olla käännekohdassa ja pahimmillaan tilanne olisi vakava uhka maiden kahdenvälisille suhteille¹⁵³. Turkin nähtävissä ollut kiinnostuksen laimeneminen EU:ta, NATO:a ja USA:n strategista liittolaisuutta kohtaan oli parhimmassa tapauksessa ohimenevä ilmiö, mutta pahimmillaan pysyvä suuntaus¹⁵⁴.

Esimerkkinä pääministeri Erdoganin ongelmallisesta mentaliteetista kielii jyrkkä suhtautumienni Kyproksen tilanteeseen, johon liittyen hän uhkasi muun muassa että mikäli Kypros toimii EU:n puheenjohtajamaana, jäädyttäisi Turkki välinsä Euroopan unioniin.¹⁵⁵ Myös pääministeri Erdoganin autoritaarinen johtamistapa sanavapauden ja lehdistövapauden loukkauksia kohtaan herätti huolta kongressin ulkoasiainvaliokunnassa. AKP-puolue muutenkin näytti viime vuosina hylänneen sen sitoumuksen täyttää EU:n asettamia uudistuksia jäsenyyden saavuttamiseksi. Näin kongressi seurasi tiiviisti Turkin sisäpoliittista kehitystä ja kehotti Turkin poliitikkoja, oikeuslaitosta ja kansalaisjärjestöjä sitoutumaan uudistusten tekemiseen demokratian ja kansainvälisen lain sekä universaalien yksilönoikeuksien hengessä.¹⁵⁶

Yksi olennainen huomio Turkin 2000-luvun sisäisen kehityksen suhteen liittyy armeijan aseman muutokseen maassa. Perinteisesti vahvassa asemassa ollut armeija oli toisen maailmansodan jälkeen toteuttanut useita vallankaappauksia Turkissa. Kuitenkin AK-puoluen noustua valtaan armeijan asema ei ole ollut enää yhtä kiistaton kuin aiemmin. Kriittisemmät tahot näkivät tämän uhkana

---

152 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations, 7

153 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 6

154 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 32

155 GPO: Nominations of The 112th Congress – hearings before the Committee on Foreign Relations, 2011, 617

156 GPO: Nominations of The 112th Congress – hearings before the Committee on Foreign Relations, 2011, 613&614

maallisuuden perustalle ja mahdollisena väylänä islamismin aseman vahvistumiselle sekä toisaalta vastanäkemyksenä oli armeijan aseman heikkenemisen positiivinen vaikutus demokratian kehitykselle Turkissa¹⁵⁷. Muun muassa Yhdysvaltain entinen suurlähettiläs Ankarassa, Ross Wilson katsoi että armeijan aseman muutos oli osa laajempaa muutosprosessia Turkin demokratisoitumisen ja EU-jäsenyyssuhteen, jossa armeijan asema sisäpolitiikassa tuli kyseenalaistaa, jopa erottaa se siitä kohti länsimaista ajattelumallia¹⁵⁸. Armeijan asemaa puolustaneet AKP:ta kohtaan kriittiset tahot katsoivat muun muassa että Turkin armeija oli lännelle myönteisempi ja maallisuuden puolustamisessa elintärkeä osa Turkia, samalla kun armeijan perinteisesti lämpimät välit Israeliin nähtiin myös Turkin tilanteen suhteen tärkeänä tekijänä¹⁵⁹.

6.2. Turkin aktivoitunut ulkopoliittinen

6.2.1. Turkin muuttunut ulkopoliittinen suunta ja pyrkimys toimia Lähi-idän välittäjänä

Keskeinen tekijä 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana nousseiden liittolaisuuden uusiin ongelmiin liittyi Turkin sisäpoliittisten linjanmuutosten vaikutukseen maan harjoittamaan ulkopoliittikkaan, joka ei jäänyt huomioimatta myöskään Yhdysvaltain kongressissa. Kongressissa oli herännyt huoli ja kyseenalaistaminen Turkin sitoutumista strategista liittolaisuutta kohtaan, jossa ulkopoliittisina ongelma-alueina nähtiin Turkin politiikka muun muassa Iranin, Israelin ja Palestiinan suhteen. Toisaalta Turkin ja USA:n tavoitteet Euraasian kysymyksissä ovat usein päällekkäisiä jolloin maiden yhteistyö näyttäytyy Yhdysvalloille oleellisena. Yhdysvaltojen aktiivista linjaa korostavat näkemykset katsoivat että maan edun mukaista oli kuitenkin että se ei

---

157 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 7 & 8

158 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 63

159 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 55

voinut ulkoistaa maan Lähi-idän suhteiden parantamista Turkille tai millekään muullekaan taholle.¹⁶⁰

Monilta osin keskeisin kysymys tähän liittyen kongressissa olikin se, missä määrin Turkki oli siirtymässä kauemmas lännestä vai missä määrin se pyrki ottamaan aktiivista vahvempaa, osin USA:n intressien vastaista itsenäistä roolia ulkopoliittisten kysymysten suhteen, kuitenkin sitoutumalla samalla liittolaisuuteen lännen kanssa. Turkin uudenlainen ei-toivottu linja näkyi sen konkreettisena pyrkimyksenä toimia välittäjänä ja alueellisena voimana Lähi-idässä.¹⁶¹ German Marshall Fund (GMF), trans-atlantisiin suhteisiin keskittynyt ajatushautomo on seurannut Turkissa yleisen mielipiteen suuntaa ja vuonna 2010 oli nähtävissä Turkissa selkeä kannatuksen nousu Lähi-idän maiden kanssa yhteistyön painottamisen suhteen. Tämän osalta on nähtävissä kuinka Turkissa yleinen mielipide on yhteydessä maan ulkopoliittikan linjauksiin ja sama päinvastoin, jonka kautta taloudellisesti vahvistuneen maan pyrkimys toimia välittäjänä Lähi-idässä on osaltaan selitettävissä.¹⁶² Tähän transatlantistit eivät suhtautuneet kovinkaan suurella innolla ja moniltaosin 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulle saavuttaessa Turkki nähtiin huonona välittäjänä Lähi-idän kysymysten suhteen ja katsottiin että kasvanut jalansija Lähi-idässä ei saisi vaikuttaa haitallisesti liittolaisuussuhteisiin lännen kanssa¹⁶³. Ian Lesser muun muassa katsoi että on hyvin epätodennäköistä että Turkki nousisi Lähi-Idän välittäjänä merkittävään rooliin ja todennäköisempää on että Yhdysvallat antaa sille marginaalisen liikkumavaran USA:lle elintärkeissä kysymyksissä esimerkiksi Iranin suhteen¹⁶⁴. Epäilykseen Turkin kyvystä toimia välittäjänä Lähi-idässä liittyi oletus Israelin skpetisistä suhtautumisesta Erdoganin johtavaan asemaan Lähi-idän rauhan rakentamisessa.¹⁶⁵

Maltillisemmat näkemykset ymmärsivät toisaalta Turkin ulkopoliittiset tavoitteet ja pyrkimyksen toimia välittäjänä Lähi-idässä. Turkki on näytätynyt hyödyllisessä valossa sen ylläpitäessä keskusteluyhteyttä sellaisiin tahoihin, joihin Yhdysvaltain diplomaattiset suhteet ovat katkenneet, kuten Iranin, Syyrian ja Hamasin esimerkit osoittavat. USA:n Turkin entinen suurlähettiläs Wilson totesi, tulee muistaa että Turkki on Lähi-idän maa, jolloin oli ymmärrettävissä maan pyrkimys

---

160 GPO: The United States and Turkey: A model partnership, 2009, 40,42

161 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 1,2,6

162 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 28, 29

163 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 12

164 GPO: The United States and Turkey: A model partnership, 2009, 13

165 GPO: The United States and Turkey: A model partnership, 2009, 39

ylläpitää hyviä suhteita sen naapureihin, kuten Iraniin ja Syyriaan, mutta kokonaisuudessa Turkin ulkopolitiikka vuonna 2010 aiheutti voimakkaita pettymyksen tunteita kongressissa¹⁶⁶. Aiemmin siteeraamaani asiantuntija Cagaptayn lausuntoon tiivistyy hyvin yleisnäkemys kongressissa Turkin kysymyksen suhteen, hänen mukaansa AK-puolueen pyrkimys nostaa Turkki välittäjäksi Lähi-idässä ei tuottanut maalle sen toivomia tuloksia, koska se ei lopulta ole noussut AKP:n olettamalla tavalla alueelliseksi vallaksi ja samalla maan ulkopolitiikka osoitti Yhdysvalloille haitallisia elementtejä¹⁶⁷.

6.2.2. Ongelmat Israelin kanssa

Yksi kongressissa huolta nostattanut asia Turkin ulkopolitiikkaan liittyen oli sen yhteydenpito Hamasin kanssa vuodesta 2006 lähtien, vaikka maa aiemmin oli identifioinut itsensä tiukasti terrorisminvastaiseen rintamaan yhdessä sen läntisten liittolaisten kanssa. Taustalla oli Turkin ja Israelin välien huononeminen.¹⁶⁸ Edustajainhuoneen ulkoasiainkomitean entinen puheenjohtaja demokraattien Howrad Berman olikin sitä mieltä, että tämä ei ollut osoitus Hamasin muutoksesta vaan osoitus Turkin muutoksesta huolestuttavaan suuntaan. Samalla Turkin Hamasia tukeva toiminta nähtiin hyvin loukkaavana Yhdysvaltoja kohtaan, joka pitää Hamasia terroristijärjestönä, ottaen huomioon, että USA oli tukenut Turkkiä PKK:n terrorisminvastaisessa taistelussa.^{169 170} Tärkeää oli myös että Turkki ei jaottelisi terrorismiryhmiä sen preferenssien mukaan vaan maan tuli tiedostaa että määritelmättäytävä terroristiryhmittymä oli vaaraksi demokratialle, oli kyseessä sitten PKK tai Hamas¹⁷¹. Näin kongressissa nähtiin PKK:n ongelmatilanteen ratkaiseminen tärkeänä tekijänä Turkin ja USA:n suhteiden saattamiseksi parempaan suuntaa¹⁷². Toiseksi Turkin syytökset

---

166 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 9, 60

167 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 60

168 Vuonna 2009 Davosissa pidetty Gazan tilannetta käsittelevä paneelikeskustelu, jossa pääministeri Erdogan esitti raivokkaan kritiikin Israelia kohtaan ja poistui kesken tilaisuuden, ja jonka myötä sai kotimaassaan positiivisen vastaanoton sekä osaltaan oli vaikuttamassa Turkin ja Israelin välien heikkenemiseen.

169 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 2

170 Kurdistanin työväenpuolue PKK ajoi aiemmin kurdien itsenäisyyttä ja nykyään kurdeille itsehallintoaluetta Turkissa. Sekä Turkki että USA pitävät sitä terroristijärjestönä ja Turkki on jo 1980-luvulta asti ollut sen kanssa aseellisessa konfliktissa.

171 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 60

172 GPO: The future of democracy in the Black sea area, 2005, 40

USA:n merkittävää liittolaista Israelia kohtaan, viitaten siihen terroristivaltiona liittyen maan tiettyihin toimiin Palestiinassa, ei ollut omiaan vahvistamaan myönteistä näkemystä kongressissa Turkin toimimisesta välittäjänä Lähi-idän ongelmakysymyksissä¹⁷³. Monilta osin Yhdysvallat pyrki tasapainottelemaan sen kahden läheisen liittolaisen Turkin ja Israelin välillä, maiden suhteiden heikennyttyä Gazan avustussaatteen välikohtauksen myötä vuonna 2010, kun israelilaisjoukot suorittavat sotilasoperaation Gazaan suunnannutta turkkilaista siviililaiivuetta kohtaan. Maat olivatkin olleet ennen Gazan avustussaatteen välikohtausta hyvissä väliessä ja tehneet runsaasti yhteistyötä muun muassa asekauppojen kautta.¹⁷⁴ Turkkiä kritisoineista tahoista muun muassa asiantuntijataho Michael Rubin huomautti, että myös juutalaisvastaisuus oli kasvussa Turkissa, josta osoituksena oli Mein Kampf-kirjan myyntisuosio vuonna 2005 ja tämä heijasteli myös virallisen hallinnon mentaliteettia¹⁷⁵. Välien viileneminen Israelin kanssa entisestään vahvisti transatlantistien näkemystä Turkista heikkona välittäjänä lähi-idässä, joka toiminnallaan heikensi Yhdysvaltain tavoitteita alueella.

6.2.3. Turkin ongelmallinen suhde Iraniin

Turkin ulkopolitiikan suhteen kongressin edustajille harmaita hiuksia tuotti Turkin pitkäkestoinen ja ongelmallinen suhde Iraniin. Maat ovat alueellisia voimia, strategisia kilpailijoita ja talouskumppaneita¹⁷⁶. Yleisen näkemyksen mukaan kongressissa katsottiin Turkin toimivan vastavoimana Iranille Yhdysvaltojen intressien kannalta elintärkeällä Lähi-idän alueella, jolloin ilman Turkkiä, Iran saisi vastoin USA:n etua hegemonia-aseman alueella.¹⁷⁷ Vuoden 2009 Davosissa tapahtunut pääministeri Erdoganin purkaus Israelia kohtaan sekä siitä lähtien alkanut Turkin uusi lähentyminen Iranin kanssa kohdistivat huolestuneet ja kriittiset katseet kongressissa Turkkiä kohtaan. Turkki toimi läheisemmässä yhteistyössä Iranin kanssa kuin muut Iranin rajanaapurit ja monilta osin jätti noudattamatta Yhdysvaltojen toiveita Iranin suhteen, rikkomalla muun muassa Irania kohtaan asetettuja pakotteita ja äänestämällä YK:n turvallisuusneuvostossa

---

173 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 9

174 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 13

175 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 51

176 GPO: Chain reaction: avoiding a nuclear arms race in the Middle East, 2008, 35

177 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 8

päätöslauselmaa 1929 vastaan, jolla pyrittiin kontrolloimaan Iranin ydinohjelma. Samaan aikaan Turkki pyrki myös tehostamaan kaupankäyntiä Iranin kanssa.¹⁷⁸ Esimerkkinä tästä toimii myöhemmin tarkemmin käsiteltävä energiakysymys, jossa kongressin suhtautui jyrkästi Turkin jatkueseen maakaasun hankintaan Iranista. Kongressin näkemyksissä väläyteltiin mahdollisuutta jopa EU:n pakotteilla Turkkiä kohtaan, mikäli tilanne jatkuisi samana ja pahimmassa tapauksessa tämä vaikeuttaisi entisestään maan EU-jäsenyysspyrkimyksiä.¹⁷⁹ Transatlantistit katsoivat, että Yhdysvaltojen poliittisen uskottavuuden näkökulmasta Turkin toiminta Iranin suhteen oli hyväksyntöntä, sillä sanktioiden tehokkuuden kannalta olennaista oli, että niitä toteutettiin multilateralistisesti. Mikäli joku muu valtio toimii vaihtoehtoisena kauppakumppanina sanktioiden kohteena olevalle maalle, vaikutukset jäävät vajaiksi. Sanktioita vastustava vaihtoehtoinen kauppakumppani voi vaikuttaa myös poliittisesti heikentämällä toimien uskottavuutta. Usein USA:n asettamat sanktiot ovatkin epäonnistuneet esim. vaikuttamalla Yhdysvaltalaisen yritysten toimintaan, sekä heikentänyt USA:n uskottavuuteen ulkopoliitikassa.¹⁸⁰

Ongelmalliseksi tilanteen Turkin näkökannasta teki sen riippuvuus iranilaisesta maakaasusta sekä maiden muutoinkin tiiviit taloudelliset suhteet, jonka kautta Turkki tasapainotteli asian suhteen länsimaiden ja Iranin välissä¹⁸¹. Tämä tekijä osaltaan vahvisti negatiivisia kantoja Turkkiä kohtaan ja korosti näkemystä sen suhteen, että maan ei tulisi toimia välittäjänä Lähi-idän kysymyksissä, jonka tavoittelussa sen nähtiin epäonnistuneen¹⁸². Kaikista kriittisimmät äänenpainot kongressissa katsoivat, että Iranin pakotteita vastustavat toimet Turkin osalta vaaransivat liittolaisuuden Yhdysvaltojen kanssa, kuten esimerkiksi edustajainhuoneen demokraattijäsen Gary L. Ackerman selkeästi linjasi¹⁸³. Entisen suurlähettilään Wilsonin näkemys oli, että Yhdysvallat tarvitsi Turkin tukea Iranin kysymyksessä, ei välttämättä välittäjän roolissa muttei myöskään sivustakatojan roolissa¹⁸⁴. Iranin suhteen kongressissa oli nähtävissä myös pelko ydinasekysymykseen liittyen Turkkiin liittyen, sillä ydinasevalta Iran muuttaisi alueen voimatasapainon ja pakottaisi myös Turkin reagoimaan asian suhteen¹⁸⁵. Pahimmillaan katsottiin, että mikäli Iran onnistuisi hankkimaan

---

178 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 2, 71

179 GPO: Energy and security from the Caspian to Europe, 2012, 18

180 Jentlesson 2000, 356&357

181 GPO: Chain reaction: avoiding a nuclear arms race in the Middle East, 2008, 35

182 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 39

183 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 10

184 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 19

185 GPO: Chain reaction: avoiding a nuclear arms race in the Middle East, 2008, 36

ydinaseen, saattaisi se Lähi-idän voimatasapainon vaakalaelleen ja samalla Turkki mahdollisesti pyrkisi hankkimaan myös ydinaseen, joka osaltaan saattaisi vaarantaa suhteet Yhdysvaltoihin kohtalokkaalla tavalla. Näin kongressin näkemys asian suhteen oli selkeä, Yhdysvaltojen tuli elvyttää maiden väliset kahdenväliset suhteet ja Turkin tuli saada selkeät turvatakuut NATO:lta ja USA:lta, jotta se ei itse alkaisi ajamaan ydinaseohjelmaa. Turkin turvallisuusstrategian keskiössä oli edelleen NATO-jäsenyys, kuitenkin kongressin osalta huoli kohdistui maan nationalistisiin äänenpainoihin ulkopoliitikassa, jotka suhtautuivat skeptisesti NATO:a kohtaan ja vaaran tässä oli Turkin ajautuminen väärälle raiteelle ulkopoliittisten painotustensa suhteen ¹⁸⁶. Kongressissa tiedostettiin, että ydinaseen omaava Iran oli uhka myös Turkille, samalla kuitenkin Turkin käytännön toiminta Iranin suhteen osoitti, kuinka Turkin näkemys Iranin tilanteen toimimisen suhteen erosi vahvasti Yhdysvaltojen vastaavasta ¹⁸⁷. Tärkeä huomio Yhdysvaltain kongressin näkemyksiin Turkin Iran-politiikkaan liittyen on, että käsiteltyjen aineistojen joukossa ei noussut esiin yhtään kriittistä kantaa Yhdysvaltain ajamia Iranin-vastaisia pakotteita kohtaan. Muun muassa Euroopassa monet poliitikot ja ajattelijat ovat kyseenalaistaneet lännen ajamaa linjaa Iranin suhteen, jossa pakotteiden oletettu vaikutus on kyseenalaistettu. Näin on vedettävissä johtopäätös, että kongressin transatlantismien kannattajat seisoivat USA:n ulkopoliitiikan takana Iranin pakotteisiin liittyen, mutta kannat Turkin suhteen olivat sitäkin jakaantuneempia. Turkin negatiivinen toiminta herätti huolta Lähi-idän tasapainon muutoksesta ja oli linjassa kongressin transatlantistien pelkoon Turkin lännestä irtautumisen suhteen.

6.3. Ongelmat USA:n kanssa ja amerikanvastaisuus

Maiden suhteet ovat kärsineet vuosien saatossa aallonpohjista esimerkkinä muun muassa aiemmin mainitun Irakin sodan vaikutukset suhteiden heikkenemiselle vuodesta 2003 lähtien, jolloin maaliskuussa Turkin parlamentti hylkäsi USA:n pyynnön käyttää Turkin maaperään sen joukkojen siirtämiseen Irakiin ¹⁸⁸. Siinä missä Yhdysvallat katsoi Irakin sodan olleen välttämätömyys vapauden ja demokratian edistämiseksi, turkkilaiset näkivät sen katastrofina ja haittana maan omille

---

186 GPO: Chain reaction: avoiding a nuclear arms race in the Middle East, 2008, 37, 40-41

187 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 29

188 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations, 1

intresseille, jonka kautta USA:n toiminta lähi-Idässä oli omiaan vieraannuttamaan Turkia lännestä¹⁸⁹. Olennaisia tekijöitä amerikanvastaisten suuntausten nousemisessa olivatkin muun muassa vuoden 2003 Irakin sota, jota 90% turkkilaisista vastusti ja tämä osaltaan selitti vaikeaa tilannetta.¹⁹⁰ Irakin sodan negatiivinen reaktio Turkin osalta sekä aiemmassa kappaleessa käsitellyistä Armenian kansanmurhan nimityksestä olivat keskeisimpiä tekijöitä tässä George Bushin kaudella alkaneissa maiden kahdenvälisen suhteiden viilenemisessä. Myös EU:n tiukka linja Turkin EU-jäsenyyden suhteen nähtiin mahdollisina syinä maan koventuneeseen linjaan.

Ongelmat maiden välisissä suhteissa vaikuttivat myös turkkilaisten suhtautumiseen Yhdysvaltoja kohtaan. Turkissa vallitsi vahva Amerikan-vastaisuus, joka on maailman korkeimpia, siitä huolimatta että maat ovat jo vuosikymmenien ajan olleet liittolaisina¹⁹¹. Esimerkiksi vuonna 2007 PEW-tutkimuskeskuksen ”*Global Attitudes*”-projektin suorittaman tutkimuksen mukaan, vain 9% turkkilaisista suhtautui positiivisesti Yhdysvaltoihin. Osaltaan syynä kyseisen trendiin nähtiin kongressissa maiden kahdenvälisissä suhteissa ilmennyt kitka liittyen Yhdysvaltojen toimintaan Turkin taisteluun kurdien PKK-terroristeja vastaan.¹⁹² Maiden välien kireyden suhteen käytiinkin kongressissa keskustelua ja pohdittiin, kuinka Yhdysvaltojen tulisi toimia kyseisten huolestuttavien trendien suhteen. Huomionarvoinen seikka 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppupuolella on, että Obaman noustua valtaan myönteiset kannat Yhdysvaltoja kohtaan Euroopassa kasvoivat, mutta Turkissa trendi oli taas päinvastainen¹⁹³. Kasvanut amerikanvastaisuus ja AK-puolueen harjoittama lähennenvastainen retoriikka nähtiinkin kongressissa merkittävänä ongelmana liittolaisuuden kannalta ja potentiaalisena tekijänä Turkin entistä selkeämpään etäännyttämiseen lännelle myönteisestä kehityksestä. Transatlantistien kriittiset tahot Turkia kohtaan katsoivat, että Yhdysvaltain hallinnon virallinen linja Turkin suhteen niin Bushin kuin Obaman aikana olivat nähneet Turkin sellaisena, kuin toivoisivat sen olevan liittolaisena, sen sijaan että sen muutos olisi nähty realistisesti, joka ei ollut myöskään oikeanlainen pohja uskottavalle Yhdysvaltain ulkopolitiikalle. Näin kriittisten näkemysten osalta esiin nousi vaatimus Yhdysvaltojen hallinnon nousemisesta puolustamaan vapauden periaatteita ja osoittamaan Turkille selkeä viesti sen

---

189 GPO: The future of democracy in the Black sea area, 2005, 46

190 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 47

191 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 46

192 GPO: Chain reaction: Avoiding a nuclear arms race in the Middle East, 2008, 38

193 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 53

kehityslinjojen suhteen.¹⁹⁴ Oleellinen kysymys kongressissa vuonna 2010 olikin mitä Obaman hallinnon tulisi tehdä Turkin muutoksen suhteen ja maiden liittolaisuuden parantamiseksi?

Turkkia kritisoineet tahot katsoivat, että lännen vastainen retoriikka osaltaan oli ulkopoliittinen lyömäase AK-puolueelle sen suosion kasvattamiseksi¹⁹⁵. Äärimmäisiä esimerkkejä Amerikan-/lännenvastaisuudesta ovat tietyt propagandatapaukset Turkissa. Esimerkki Turkin sisäpoliittisesta muutoksesta ja Amerikan-vastaisuudesta on vuonna 2004 ilmestynyt fiktiivinen novelli ”*Metal Firtina, the Metal Storm*”, joka oli myyntimenestys Turkissa. Teos kertoi kuvitteellisesta sodasta, jonka USA käynnistää Turkia vastaan ja armenit, kreikkalaiset ja kurdit toimivat ”viidentenä kolonnana”, tavoitteenaan horjuttaa Turkin asemaa. Muutoinkin teoksessa esiteltiin pahimpia mahdollisia skenaarioita turkkilaisten näkökulmasta lännen suhteen, jossa Yhdysvaltain kongressi oli hyväksynyt armenien kansan murhan päätöslauselman, Yhdysvallat piti Turkia syyllisenä Kyproksen tilanteen suhteen ja Euroopan unioni oli luopunut Turkin EU-jäsenyysprosessista, jonka myötä Turkki oli irtautunut lännestä. Kongressissa katsottiin kirjan kuvaavan hyvin sitä epävarmaa mielentilaa, joka turkkilaisten keskuudessa vallitsi maan tulevaisuuden suhteen ja jonka vuoksi Turkin välinen liittolaisuus oli 2000-luvun edetessä tuonut harmaita pilviä taivaalle. Teos oli huolestuttava Yhdysvaltain näkökulmasta, sillä vaikka se oli fiktiivinen teos, oli se omiaan heikentämään turkkilaisten turvallisuudentunnetta ja kasvattamaan epäluuloa Yhdysvaltain toimia kohtaan. Samalla huolena oli turkkilaisten lukijoiden kyky erottaa fakta fiktiosta ja monet lukivatkin kirjaa profetiana.¹⁹⁶ Tämänkaltaisen lännenvastainen mentaliteetti oli omiaan ylläpitämään myös jatkossa avoimien ongelmakysymyksiä armenialaisten kansanmurhan, Kyproksen tilanteen ja kurdikysymyksen suhteen, sekä luomaan entistä suurempia huolia Turkin ja lännen suhteiden kehityksen suunnasta.

---

194 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 24,37&54

195 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 39

196 GPO: The future of democracy in the Black Sea area, 2005, 40, 47-48

6.4. Kongressin transatlantistien jakautuneet näkemykset USA:n linjasta Turkin muutokseen

Kuten edellisistä luvuista on nähtävissä, Turkin uudenlainen lännen näkökulmasta ongelmallinen kehityskulku jakoi transatlantistien näkökannat siihen nähden, kuinka huolestuttavana kyseinen muutos näyttäytyi Yhdysvaltain tavoitteiden näkökulmasta. Myös transatlantistien näkemykset siitä, kuinka Yhdysvaltojen hallinnon tulisi reagoida muutokseen erosivat toisistaan. Kriittisimmät transatlantistit suhtautuivat hyvin vakavasti uudelaisiin kehityslinjoihin Turkin suhteen. Ydinkysymys oli se, missä menee raja Turkin negatiivisten toimiin nähden ja kongressin näkemyksissä tutkittavana ajanjakson oleellisinta oli, kuinka Yhdysvaltain tulisi reagoida huolestuttavien kehityslinjojen suhteen. Samalla tuli huomioida kuinka Yhdysvaltain vaikutusvalta Turkin sisäpolitiikkaan ja yhteiskunnalliseen kehitykseen on rajallinen¹⁹⁷.

6.4.1. Kriittinen transatlanttinen siipi

Kongressin kriittisissä näkemyksissä oli nähtävissä vaatimus, jossa Turkin tulisi arvioida intressejään ja valita puolensa, joko jatkaen pitkää ja menestyksellistä liittolaisuutta Yhdysvaltojen kanssa tai kääntyessä jatkossa yhä enemmän Iranin ja Syyrian kaltaisten valtioiden suuntaan¹⁹⁸. Ne katsoivat, että Yhdysvaltain ei tulisi jättää huomioimatta Turkin ajamia sen intresseille haitallisia toimia ja että maiden liittolaisuus oli vaakalaudalla, jolloin Turkin tulisi muuttaa linjaansa, mikäli se mieli myös jatkossa olla Yhdysvaltain liittolainen. Kriitikot katsoivat, että Yhdysvaltojen tulisi uudelleenarvioida liittolaisuutta Turkin kanssa ja että siihenastiset kehityslinjat olivat osoitus siitä, että Turkki ei ole luotettava liittolainen USA:n kannalta. Näiden näkemysten kannatajatkään eivät kuitenkaan olleet valmiit hylkäämään liittolaisuutta Turkin kanssa vaan sen toiminta NATO:ssa nähtiin edelleen tärkeässä valossa ja esimerkiksi Yhdysvalloille strategisesti merkittävän Incirlikin lentotukikohan nähtiin rajoittavan maan sananvaltaa ja toimintavaraa suhteessa avoimiin ongelmakysymyksiin ja Yhdysvaltain liikkumavaraan Turkin suhteen, jolloin valmiussuunitelmien kehittäminen vaihtoehtoisten paikkojen löytämiseksi tuli kriittisten näkemysten osalta esiin.

---

197 GPO: The United States and Turkey: A model partnership, 2009, 17

198 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 78

Kriitikot katsoivatkin, että Yhdysvaltojen tuli ottaa käyttöön B-vaihtoehto Turkin liittolaisuuden suhteen ja osoittaa sille, että maa ei ole korvaamaton liittolaisena, vaikka liittolaisuus jatkuisikin myös tulevaisuudessa keskeisenä.¹⁹⁹

Asiantuntija Soner Cagaptayn näkemys ulkoasiainkomitean kuulemistilaisuudessa kuvaa hyvin kriittisimpien transatlantistien suhtautumista Turkin linjanmuutokseen, jossa hän katsoi, että AKP-puolueelle tulisi antaa poliittinen viesti osoittamalla, että sen toiminnalla oli seurauksia, jolloin puolueen poliittista pääsyä esim. korkean tason tapaamisiin rajoitettaisiin. Näin USA:n viesti olisi tällöin harvinaisen selkeä: Washington ei hyväksy Turkin AKP-johtoisen hallinnon toimintaa. Tämänkaltaisen näkemyksen mukaan AK-puolueelle tuli osoittaa ettei se ole korvaamaton, maan hallinnon toiminta ei ole hyväksyttävää mutta samalla tuli välittää viesti että Turkki säilyy edelleen Yhdysvaltain läheisenä liittolaisena. Tämän vuoksi diplomatiayhteydet turkkilaisiin tulisi muuten pitää avoimena muun muassa järjestöjen, poliittisten puolueiden, kulttuuritoiminnan ja yritystoiminnan saralla, joka olisi myös ainoa tapa, jolla turkkilaisten yleinen mielipide Yhdysvaltoja kohtaan olisi korjattavissa.²⁰⁰ Oleellista oli myös reagoida mahdolliseen Turkin etääntymiseen lännestä ja maiden liittolaisuuden parantamiseksi poliittisena välineenä avainosassa oli Turkin EU-jäseneksi pääseminen sekä maan NATO-liittolaisuuden aseman vahvistaminen, johon EU-jäsenyys vaikuttaisi myös positiivisesti²⁰¹. Tämän kannalta tulevat kappaleet EU:n laajentumista ja integraatiota koskien linkittyvät olennaisesti myös Turkin muutokseen ja Yhdysvaltain positioon tässä.

6.4.2. Maltillisemmat äänenpainot

On myös huomioitava se transatlantistien kannattajien joukko, kuten muun muassa edustajainhuoneen demokraattien jäsen Bill Delahunt Massachusettsin osavaltioista, jotka eivät suhtautuneet huolestuneesti Turkin suhteen nostettuihin uusiin ongelmiin lännen vaikutuspiiristä,

---

199 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 26, 27, 54

200 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 40, 65

201 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 60

demokratiasta ja maallisuuden periaatteista irtaantumisen nähdessä, vaan he korostivat Turkin ja USA:n pitkää yhteistä liittolaisuuden taivalta²⁰².

Samoin kuin esimerkiksi Armenian kansanmurha-kysymyksen suhteen, myös sisäpoliittisen muutoksen ja sen vaikutuksesta Turkin ulkopoliittiseen kehitykseen, korostettiin kongressin maltillisissa näkemyksissä varovaista linjaa. Pelättiin, että Yhdysvaltojen vahvat kannanotot Turkin sisäisiin asioihin sekä sanelupolitiikka saattaisivat vaikuttaa haitallisella tavalla Turkin kehitykseen ja saattaisivat ajaa maan entistä kauemmas läntisestä liittolaiskehityksestä ja negatiivisemmalle polulle USA:n liittolaisuuden kannalta. Samalla tuli varoa loukkaamasta Turkia, sillä maan poliittisen johdon ärsyttäminen vahingoittaisi maan kehitystä ja loisi pohjan aiemman negatiivisen politiikan jatkumiselle. Näiden näkemysten kannattajat ajoivat Yhdysvalloille pehmeää suhtautumista ja reagoimista kyseisiin huolestuttaviin trendeihin. Oleellista tällaisten näkökantojen osalta oli huomioda Turkin vahvistuminen ja kyky toimia itsenäisesti sekä myös se, että maata ei pitäisi eristää ulkopoliittisen toiminnan saralla, sillä se oli aivan liian merkittävä liittolainen Yhdysvalloille alueella.²⁰³

Lievempää linjaa edustanut ulkoasiainkomitean demokraattijäsen Donald M. Payne totesi, että Turkki on uudelleennousemassa takaisin kohti Ottomanien valtakunnan alueellista mahtia ja oleellista olisi muistaa että maa on USA:n hyvä ystävä ja näin tulisi olla myös jatkossa, sekä sen eteen tulisi tehdä töitä.²⁰⁴ Maltillisemmin Turkin sisäisiin kehityslinjoihin ja aktiivisempaan ulkopoliittiseen kehitykseen suhtautunut kongressiedustajien joukko pysyi kannanotoissaan hyvin lähellä Yhdysvaltain hallinnon virallista linjaa Turkin suhteen. Esimerkiksi Yhdysvaltain Turkin entinen suurlähettiläs Wilson sanoi edustajainhuoneen ulkoasiainkomitean Turkia koskevassa keskustelutilaisuudessa vuonna 2010, että Turkin viimeaikaisten kehityslinjojen suhteen ei tulisi ylireagoida ja Turkki kokonaisukuvaa tarkasteltuna tuki edelleen Yhdysvaltain tavoitteita sekä Yhdysvallat tarvitsi Turkin liittolaisuutta. Hän myös korosti kuinka Turkin tuli käyttäytyä liittolaisuuden edellyttämällä tavalla, mutta Yhdysvaltain oli myös kohdella sitä liittolaisena, joka hänen mielestään oli unohtunut kongressin kriittisimmillä kannanottajilla Hän myös korosti kuinka kriittisimmät näkemykset jotka maalailivat Turkista kuvaa liittolaisen muuttumisesta viholliseksi, turhauttavat myös Obaman hallinnon linjaa liittolaisuuden suhteen, joka on voimakkaasti panostanut

---

202 GPO: Turkeys new foreign policy direction: implications for U.S- Turkish relations 2010, 7

203 GPO: Turkeys new foreign policy direction: implications for U.S- Turkish relations 2010, 11, 40

204 GPO: Turkeys new foreign policy direction: implications for U.S- Turkish relations 2010, 10 & 11

USA:n ja Turkin suhteisiin, osoituksena tästä muun muassa Obaman vierailu Ankarahan vuonna 2009 ja pääministeri Erdoganin vastavierailu Washingtoniin saman vuoden joulukuussa sekä ydinturvallisuushuippukokouksen yhteistyö maiden välillä. Wilson tuomitsikin kriittisimmät äänenpainot liian mustavalkoisiksi todelliseen tilanteeseen nähden. Hän mukaansa Turkin muuttanut ulkopoliittinen linja ja sisäpoliittisen tasapainon myötä ei tulisi tehdä yleistäviä, liian mustavalkoisia lausuntoja. Taustalla tähän muutokseen oli varmasti käytännöllisiä, nationalistisia kuin ideologisia tekijöitä, jolloin tilanne oli hyvin monimuotoinen ja Turkin suunnanmuutos ei todennäköisesti ollut tietoisien päätöksen lopputulos vaan monen tekijän summa.²⁰⁵

Tilanteen yleisviesti oli selkeä Turkki oli vahvistumassa ja pyrkimässä takaisin kohti alueellista valtaa, joka näkyi uudenlaisen aktiivisemmän ja Lähi-idän välittäjän roolin hakemisena. Turkissa vahvistuneen nationalismin ja kasvavan talouden ilmapiirissä kongressin transatlantitit joutuivat hyväksymään sen, että Turkki ei ole koskaan ollut helppo ja itsestäänselvä liittolainen ja tulevaisuudessa tämä ei tulisi ainakaan muuttamaan parempaan suuntaan. Samalla maltillisten näkemysten mukaan USA:n oli hyväksyttävä se, että jatkossakin Turkki tulisi tekemään sen intressien vastaisia toimia ulkopoliittikan saralla Lähi-idän ja Mustanmeren alueen suhteen. Kuten edustajainhuoneenjäsen demokraattijäsen Robert Wexler asian muotoili vuonna 2009, oleellista oli se, että Turkki harjoitti alueellista politiikkaa, joka useimmiten oli linjassa USA:n intressien kanssa, jolloin USA:n sanelu Turkin toimien suhteen oli vaikeaa ja oleellista oli nimenomaan Turkin pitäminen sitoutuneena yhteiseen projektiin²⁰⁶.

Turkin EU-jäsenyyssuhteen oleellinen seikka jonka myös maltillisempaa näkemyslinjaa edustanut German Marshall Fund ajatushautomon asiantuntija Ian Lesser allekirjoitti vuonna 2010, hänen todetessa että olisi liian yksinkertaista selittää Turkin kasvanutta kiinnostusta Lähi-idässä pysähtyneellä EU-jäsenyyssuhteella. Kuitenkin mikäli jäsenyyssuhteet ei toteutuisi olisi olemassa konkreettinen vaara Turkin etäännyttämisestä lännestä ja transatlantisesta strategisesta yhteistyöstä, joka asettaisi suhteet Yhdysvaltojen kanssa vaakalaudalle. Tällöin oli elintärkeää transatlantismin kannattajien näkökannalta, että USA tuki uusista ongelmista huolimatta myös jatkossa Turkin EU-jäsenyyssuhteita.²⁰⁷ Kongressissa huomioitiinkin Turkin kansalaisten

---

205 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 16-19, 58-59

206 : The Lisbon treaty: implications for future relations between the European union and the U.S. 2009, 28&29

207 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 30

laskenut into EU-jäsenyyttä kohtaan EU:n sinnitellessä taloustaantumien keskellä ja tiedostettiin että EU-jäsenyysprojekti ei ollut enää yhtä tärkeässä osassa Turkille, johon kongressissa toivottiin Yhdysvaltojen voivan vaikuttaa²⁰⁸. Oletus oli vastainkäymisestä ja lännenvastaisuuden kasvusta huolimatta, että Turkki haluaa EU-jäseneksi. Yhdysvaltain hallinnon virallinen linja asiassa oli tukea ja kannustaa Turkkiä täyttämään vaatimukset ja toteuttaa uudistuksia EU-jäsenyyden saavuttamiseksi ja samalla sen tuli vastaavasti tukea EU:n viranomaisia Turkin kanssa käytävissä neuvotteluissa²⁰⁹. Näin transatlantistien maltillisempi näkemysmalli oli linjassa Yhdysvaltain hallinnon viralliseen linjaan tässä kysymyksessä.

Turkin osalta Yhdysvaltojen suhtautumisen voi tiivistää hyvin edustajainhuoneen jäsenen Jim Costan näkemykseen, jossa Yhdysvaltain liittolaisuudelle Turkin kanssa on olemassa kolikon kaksi eri puolta. Toisaalta Turkki on Yhdysvaltojen pitkäaikainen, vahva sekä luotettava liittolainen ja NATO-kumppani, jota USA tukee ja jonka se haluaa jatkossakin pitää liittolaisenaan. Toisaalta pitkään jatkuneet Turkin ongelmat Kyproksen tilanteen, armenialaisten kansanmurhan suhteen sekä 2000-luvulla ilmenneiden uusien ongelmien kuten esimerkiksi Iranin pakotteiden sekä Turkin Hamasin tukemisen suhteen, vaikuttavat Yhdysvaltain näkemykseen jossa Turkin lämpeneminen poliittisesti itään päin sekä maallistumisen poliittisen kulttuurin heikkenemisen myötä Yhdysvallat on huolissaan sen intresseille haitallisten trendien jatkumisesta ja näin myös Turkin liittolaisuuden suhteen käytävä keskustelu on oleellista. Samoilla linjoilla oli myös Yhdysvaltain Ankaran entinen suurlähettiläs Ross Wilson joka totesi että Yhdysvaltojen tulee nähdä tilanteen kokonaiskuva ja hyväksyä se, että Turkki on erittäin merkittävä strateginen kumppani ja samalla ongelmallinen kumppani ja sama tilanne tulee jatkumaan myös tulevina vuosina, jolloin keskustelu liittolaisuudesta Turkin kanssa tulee olemaan myös jatkossa keskeisellä sijalla. Wilson korosti myös että Turkki sijaitsee alueella, jossa Yhdysvalloilla on suuri joukko intressejä ja potentiaalisia ongelmia. Samoin tulee myös muistaa Turkin puoli asiassa, sillä ei löydy toista liittolaista jolla olisi yhtä paljon vaakalaudalla kysymysten suhteen joihin USA:lla on suuri kiinnostus.²¹⁰

Tässä käsittelyluvussa olen osoittanut Yhdysvaltojen transatlantistien huolestuneen suhtautumisen Turkin 2000-luvun muutokseen, joka herätti huolia maan irtautumisesta lännelle suotuisasta kehityssuunasta. Taustalla oli muun muassa Turkin pysähtynyt EU-jäsenyyskysymys mutta ennen

---

208 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 61

209 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 70

210 GPO: Turkey's new foreign policy direction: implications for U.S.- Turkish relations 2010, 13- 20

kaikkea maan sisäpoliittinen muutos ja AK-puolueen valtaannousu sekä vahvistunut nationalismi, joka heijastui entistä aggressiivisempänä ja Yhdysvaltojen näkökulmasta haitallisina ulkopoliittisina irtiottoina. Tämänkaltainen kehityskulku loi pilviä transatlanttisen liittolaisuuden tulevaisuuden suunnasta. Transatlantistien näkemys oli linjassa huolen kanssa siitä että yleisen mielipiteen muutos ja Turkin voimistunut mentaliteetti sekä pysähtynyt EU-jäsenyysprosessi entisestään vähensivät maan intoa liittyä EU-jäseneksi ja pikemminkin lietsoivat maassa ilmenneitä pyrkimyksiä Turkin irtautumisesta lännelle suotuisasta kehityksestä. Transatlantistien maltillisemmat näkemykset olivat linjassa Yhdysvaltain hallinnon viralliseen linjaan, kun taas kriittisemmät näkemykset kritisoivat Turkia hyvin voimakkaasti. Molemmat ajatusmallit olivat kuitenkin tietoisia siitä, että Yhdysvaltojen oli hyvin vaikea ja jopa vaarallista pyrkiä vaikuttamaan tähän muuttuneeseen kehityskulkuun, jolloin paras tapa vaikuttaa tähän oli Turkin EU-jäsenyysprosessin tukeminen myös jatkossa. Toisin kuin yleinen oletus Turkista lännen ja idän välittäjänä, transatlantistien näkemysten mukaan Turkki ei ollut hyvä välittäjä lännen ja idän välillä, pikemminkin pelkona tämänkaltaisissa Turkin ambitioissa oli maan entistä enemmän erilleenajautuminen lännelle suotuisasta kehityksestä. Kuten tutkimuksen metodikappaleessa Kari Palosen ajatuksia siteeraankin tutkimuksen tavoitteena on revisioida aiempaa tutkimusta ja konstruoida uusi näkökulma,. Tässä transatlantistien kriittiset näkemykset Turkista lännen ja idän välittäjänä ovat hyvinkin vastakkaiset mitä usein esim. eurooppalaisessa tutkimuksessa oletetaan tämän kysymyksen suhteen. Seuraavassa käsittelyluvussa tarkastelen transatlantistien suhtautumista Euroopan unioniin liittolaisena sekä EU:n integraatiokehitystä, johon nähden Turkin EU-jäsenyys näyttää oleellisessa valossa. Taustalla tässä näyttäytyi Turkin lännestä irtautumisen huolen lisäksi transatlantistien kritiikki EU:sta heikkona liittolaisena niin ulko- ja turvallisuuspoliittisesti kuin energiapoliittisesti, jonka tuli kehittyä transatlanttisen liittolaisuuden ja USA:n näkökannasta suotuisaan suuntaan. Näin tutkimuksen kannalta olennaiset teesit transatlantistien tuesta Turkin EU-jäsenyyttä kohtaan, taustalla pelko Turkin lännestä irtautumisesta, voidaan asettaa osaksi Yhdysvaltain transatlantistien ulkopoliittisten tavoitteiden kokonaiskuvaa, jonka rakentamiseksi on tarkasteltava myös oletusta EU:sta heikkona liittolaisena.

7. VANHA JA VÄSYNYT EUROOPPA

Aiemmissa kappaleissa olen osoittanut kuinka Turkin EU-jäsenyys on oleellisessa osassa Yhdysvaltojen transatlantistien intresseissä koskien Turkin kehitystä ja sen liittolaisuuden haasteita, taustalla vaikuttava transatlantistien pelko Turkin irtautumisesta lännelle suotuisasta kehityksestä. Käytännössä kongressin transatlantistit katsoivat EU-jäsenyyden tukemisen olevan ainoa tapa vaikuttaa Turkin 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä alkaneeseen negatiiviseen sisä- sekä ulkopoliittiseen kehityssuuntaan. Yhdysvaltojen kongressin transatlantistien intressi Turkin EU-jäsenyyksymykseen on kytköksissä laajemmin myös USA:n näkemyksiin EU:n kehitystä kohtaan integraatiota ja laajentumista koskien, osana transatlanttisen liittolaisuuden kehitystä ja vahvistamista. Taustalla tässä on kongressin transatlantistien näkemys EU:sta heikkona liittolaisena samoin kuin transatlantistien kriittiset näkemykset EU:n integration suunnasta EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskien.

Tulevassa käsittelykokonaisuudessa tulen tarkastelemaan transatlantistien positiota EU:n integraation sekä EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehitystä kohtaan, jossa EU:n heikkous liittolaisena, USA:n etujen huomioiminen ja NATO:n aseman säilyttäminen sekä huoli Turkin syrjimisestä ovat oleellisia avainelementtejä. Tähän liittyy merkittävästi myös transatlantistien Turkin EU-jäsenyyttä puoltava kanta.

7.1. EU:n integraatio ja laajentuminen transatlantistien näkökulmasta

Yhdysvaltain senaatin Euroopan suhteiden alakomiten puheenjohtajan, republikaanisenaattori Gordon H. Smithin näkemys Euroopan liittolaisuutta kohtaan on hyvä lähtökohta tarkastella Yhdysvaltain transatlantistien positiota EU:n liittolaisuuteen. Hän toteaa:

”Mieleeni ei tule Yhdysvaltojen kansallisen turvallisuuden kannalta toista yhtä merkittävää kumppanuutta, kuin liittolaisuus Euroopan kanssa, NATO sen institutionaalisenä kulmakivenä. Se on kansakuntamme tärkein globaali liittolaisuus. Yhdessä työskennellessämme Yhdysvallat ja Eurooppa

muodostavat kumppanuuden, joka on globaalisti dominoiva kaikilla avainosa-alueilla, niin taloudellisesti, poliittisesti ja sotilaallisesti. ”²¹¹

Yhdysvallat on vuosikymmenien saatossa tukenut Euroopan integraatiota, sillä sen katsotaan hyödyttävän niin Yhdysvaltain tavoitteita globaalissa politiikassa, kuin myös vakautta, hyvinvointia ja demokratiaa kaikkialla Euroopassa²¹². Aiemmin Nixon Center nimellä toimineen vaikutusvaltaisen ajatushautomon kansallisen turvallisuuden ohjelmien johtaja Peter Rodman totesi vuonna 1999 että oli tärkeää että Yhdysvaltain kongressi otti kantaa Euroopan integraatiokehitykseen ja kongressin sanomaa tuli tehostaa esimerkiksi aiheeseen liittyvän päätöslauselman tai lainsäädännön kautta, jolloin Euroopassa noteerattaisiin Yhdysvaltain kiinnostus ja huomio transatlanttisen liittolaisuuden kehitykseen.²¹³ Myös myöhemmin presidentti Obaman hallinnon poliittinen agenda ulkopoliitiikan suhteen liittyi hyvin oleellisesti transatlanttisen liittolaisuuden vahvistamiseen, niin taloudellisesti, poliittisesti kuin turvallisuusnäkökulmasta, missä EU ja NATO-liittolaisuussuhteet, niiden linkittäminen toisiinsa sekä niiden vahvistaminen olivat avainosassa.²¹⁴ Transatlantistien kanta oli, että läntisten instituutioiden kuten juuri EU:n ja NATO:n toiminta ja vaikutus demokratialle ja rauhalle sekä hyvinvoinnille oli ollut poikkeuslaatuisen onnistunut esimerkki historiassa ja samaisen prosessin tuli jatkua myös tulevaisuudessa²¹⁵. Kylmän sodan jälkeen transatlanttisen liittolaisuuden olemassaolo on usein kyseenalaistettu. Kuitenkin kongressin transatlantistien näkemyslinja painotti nimenomaan transatlanttisen liittolaisuuden merkitystä ja sen jatkuvuutta.

Transatlantistit korostivatkin, että eurooppalaisten tulisi huomioida, että huolta ja skeptisyyttä EU:n integraation suhteen osoittivat nimenomaan atlantistit, eli ne tahot, jotka tukivat EU:ta ja USA:n liittolaisuutta sen kanssa vakavasti eivätkä isolationistit tai globaalia unilateralismia ajavat tahot, jotka transatlanttisen liittolaisuuden ongelmien jatkuessa hyötyvät tästä ja aiheuttavat vahinkoa kaikkia transatlanttista liittolaisuutta ajaville osapuolille²¹⁶.

---

211 GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 1

212 GPO: EU: Internal reform, enlargement and the common foreign and security policy, 1999, 2

213 GPO: EU: Internal reform, enlargement and the common foreign and security policy, 1999, 34

214 GPO: Strengthening the transatlantic alliance: an overview of the Obama administrations policies in Europe 2009, 1-3

215 GPO: Strengthening the transatlantic alliance: an overview of the Obama administration's policies in Europe, 2009, 7

216 GPO: NATO and the EU's European security and defense policy, 2000, 38

Kongressin transatlantistien näkökulmasta Yhdysvaltojen tavoitteena tuli olla vahva Eurooppa, joka tapahtuu integraation kautta, mutta samalla läheinen suhde Yhdysvaltoihin ja pro-Atlantistinen suunta säilyttäen²¹⁷. Yhdysvallat ei pyri sanelupolitiikalla määrittelemään EU:n integraatiokehitystä ja siihen liittyen sen yhteisen ulkopolitiikan kehitystä. Tämän totesi myös German Marshall Fundin johtava asiantuntija sekä NATO:n laajentumista tukenut entinen presidentti Clintonin hallinnon Eurooppa-asioista vastaava varaulkoministeri, sitemmin jo edesmennyt Ronald D. Asmus senaatin Eurooppa-komitean kuulemistilaisuudessa vuonna 2001 lausueessaan seuraavasti:

”Emme voi estää eurooppalaisia istumasta saman illallispöydän ääreen koordinoitakseen näkemyksiään ennen NATO-tapaamisia, mutta voimme varmistaa että olemme samalla aaltopituudella.”²¹⁸

Transatlantistit näkivät EU:n edelleen merkittävänä liittolaisena Yhdysvalloille, mutta liittolaisuus tuli päivittää vastaamaan 2000-luvun haasteita ja sen piti vahvistua strategisesti, ei vieraannuttamalla osapuolia erimielisyyksistä johtuen, vaan tuoda ne entistä lähemmäksi toisiaan²¹⁹.

EU:n syvempi integraatio kohtasi kuitenkin huomattavaa vastustusta kongressissa, kun tämän nähtiin pahimmillaan olevan suuntaus pois päin transatlanttiseen liittolaisuuden painotuksesta eurooppalaisten keskuudessa. Muun muassa Yhdysvaltain ulkopolitiikan johtohahmona vuosien ajan toiminut Henry Kissinger on sanonut, että

”USA:n toimiessa Euroopan valtioiden kanssa kahdenkesken, USA voi olla mukana päätöksenteossa. Euroopan unionin kanssa toimiessa se on päätöksenteon ulkopuolella ja on vuorovaikutuksessa vasta jälkikäteen. Näin USA:n ja Euroopan vieraantumisen toisistaan vahvistetaan institutionaalisesti EU:n integraatiota lisäämällä”²²⁰.

EU:n integraation syventymiseen suhtauduttiin kongressissa osin hyvin negatiivisesti, sillä liittovaltion ei katsottu olevan oikea kehityssuunta EU:lle, esimerkkinä käytettiin EU:n

---

217 GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 40

218 GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 47

219 GPO: The Lisbon treaty: implications for future relations between the European union and the U.S., 2009, 62

220 GPO: The Lisbon treaty: implications for future relations between the European union and the U.S., 2009, 48

parlamenttivaalien alhaista äänestysprosenttia, joka osoittaa liittovaltion heikot koossapitävän mentaalisen potentiaalin.²²¹

Muun muassa aiemmin mainitsemani Peter Rodman huomioi, että Euroopan integraatioprosessin taustalla oli voimakas halu luoda yhteiseurooppalainen projekti ja eurooppalainen identiteetti, jossa niin psykologiset, poliittiset, sosiaaliset ja ideologiset aspektit lomittuivat keskenään. Tällöin transatlanttinen liittolaisuus Yhdysvaltain ponnisteluista huolimatta ei saanut samankaltaista joukkovoiman kannatusta taakseen Euroopassa kuin USA toivoisi. Näin Yhdysvaltain tehtävänä tällöin oli pehmentää Euroopan pyrkimyksiä ja pitämään huomion transatlanttisen liittolaisuuden viitekehyksessä.²²²

Kongressin transatlantistien kriittiset tahot näkivät, että Yhdysvaltojen tulisi uudelleenarvioida tukeaan EU:n integraatioprosessin syvenemistä kohtaan ja arvioida mikä oli syvemmän EU-integraation suunta ja tavoite, jossa kiinnostus transatlanttista liittolaisuutta oli vaarassa hiipua ja USA:n keskeinen asema vaarantuessa.²²³

EU:n integraatiokriittikistä huolimatta kongressin transatlantisti vastustivat sanelupolitiikan käyttöä Yhdysvaltain transatlanttisen liittolaisuuden ja EU:n kehityksen suhteen. He korostivat aktiivista otetta ja osallistumista liittolaistensa kehityksen suhteen. Tästä esimerkkinä on Transatlantic legislators dialogue (TLD), jonka tavoitteena on USA:n ja EU:n parlamenttien välisen kommunikaation parantaminen ja yhteistä intresseistä keskusteleminen²²⁴. TLD sai kongressissa myös kritiikkiä osakseen, sillä se ei käsittänyt senaattia USA:n osalta ja lisäksi EU-jäsenmaiden kansalliset parlamentit jäivät myös sivuosaan²²⁵. Näin olennaiseksi nähty työkalu ei täyttänyt kongressin transatlantistien vaatimusta osapuolten välisestä dialogista joka nähtiin merkittävänä keinona pitää Yhdysvallat ajantasalla ja kosketuksissa EU:n integraation suunnasta.

---

221 GPO Lisbon Treaty: Implications for future relations between the European Union and the United States, 2009, 76

222 GPO: CSDP policies – implications for the US. and Atlantic Alliance, 1999, 45

223 GPO: EU: Internal reform, enlargement and the common foreign and security policy, 1999, 24

224 GPO: The Lisbon treaty: implications for future relations between the European union and the U.S., 2009, 5

225 GPO: The Lisbon treaty: implications for future relations between the European union and the U.S., 2009, 64

EU:n integraatioon kriittisesti suhtautuvat tahot korostivat USA:n kahdenvälisen suhteen merkitystä EU-jäsenvaltioiden kanssa ja esimerkiksi Lissabonin sopimus näyttöä EU:n pyrkimyksenä haastaa Yhdysvallat ja nostaa kansainvälistä statustaan. Lisäksi se heikensi yksittäisten EU-valtioiden suvereniteettia sekä kykyä tehoaaseen päätöksentekoon, joka pahimmassa tapauksessa heikensi NATO:n toimintaa. Tämänkaltaisen kehityksen katsottiin heikentävän etenkin Iso-Britannia ja USA:n yhteistyötä.^{226 227} Oleellista olikin se missä määrin EU:n vahvempi keskusjohtoinen rooli Yhdysvaltojen kanssa toimimisessa vaikutti USA:n kahdenvälisiin suhteisiin eri EU-valtioiden kanssa. Valtioiden kahdenvälistä yhteistyötä korostavien transatlantististen tahojen ajattelumalli noudatti vahvasti realismin piirteitä, jossa valtio on keskeisin toimija ja tällöin Yhdysvaltain ja sen eurooppalaisten liittolaisvaltioiden kahdenkeskisten suhteiden ylläpitäminen oli elintärkeää ja EU:n integraatiokehitys ei missään nimessä saisi vaikuttaa siihen negatiivisesti.

Integraation suhteen optimistisimmat näkemykset katsoivat, että Euroopan tuli näyttöä vahvempana ja yhtenäisempänä, jolloin se olisi myös parempi liittolainen Yhdysvalloille. Tämänkaltaisissa näkemyksissä EU:n integraation syveneminen nähtiin elementtinä jonka tuli tapahtua trans-atlanttisen liittolaisuuden edun mukaisesti.²²⁸ Tässä ajattelussa korostui se että Yhdysvaltain transatlantistit eivät missään nimessä halunnut heikkoa Euroopan unionia. Samalla kuitenkin oleellinen kysymys oli, kuinka Euroopan integraatioprosessi edisti NATO:n ja Yhdysvaltojen asemaa.²²⁹ Tämänkaltaisen ajattelun keskiössä oli hallittu EU:n integraatioprosessi joka toteutui katse kohdistettuna transatlantista liittolaisuutta pain, josta kirjoitan myöhemmässä luvussa lisää. Näin ensimmäisessä käsittelyluvussa käsittelemäni kongressin transatlantistien tuki Turkin EU-jäsenyydelle oli linjassa yleisen EU:n laajentumista ja integraatiokehitystä tukevan linjan kanssa, sillä varauksella että EU:n integration tuli tapahtua transatlanttisen agendaa silmälläpitäen.

---

²²⁶ GPO: The Lisbon treaty: implications for future relations between the European union and the U.S., 2009, 42- 57

²²⁷ Lissabonin sopimus oli Euroopan unionin perussopimus ja 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulle tultaessa sen eteneminen nousi määrittäväksi kysymykseksi liittolaisuuden tulevaisuuden suhteen. Kaikkien 27 EU-jäsenvaltion ratifioima sopimus astui voimaan joulukuun 1. päivä 2009 ja sen tavoitteena oli tehostaa, johdonmukaistaa ja yhtenäistää EU:n toimintaa esimerkiksi EU:n ulkopoliittikkaan liittyen, jolloin Yhdysvaltain kongressin mielenkiinnon kohteena oli se, missä määrin sopimuksen voimaantuminen vaikutti transatlanttisen liittolaisuuden tasapainoon

²²⁸ GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 31

²²⁹ GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 43

7.2. Transatlantistien strateginen lähestymistapa EU:n ja NATO:n laajentumiseen

Euroopan unionin näkökulmasta eurooppalaisuuden rajasta ja eurooppalaisesta identiteetistä ollaan käyty runsaasti keskustelua liityen Euroopan unionin syvempään integraatioon ja EU:n laajentumiseen, tavoitteena luoda EU:lle koossapitävä voima. Kansainvälisen politiikan kentän vaihtuvuus muutti staattisen Euroopan kuvan, joka koski poliittis- ja maantieteellisen muutoksen lisäksi myös mentaalista aikaa ja identiteettiä²³⁰. Kongressin näkökannoissa eurooppalaisen identiteetin ja mentaalisen muutoksen huomioiminen jäi vähäiseksi ja painotus on strategisissa ja reaalipoliittisissa tekijöissä. Tämä osaltaan vahvistaa oletusta Yhdysvaltain erilaisesta näkemysmaailmasta transatlanttisen liittolaisuuden ja niin Euroopan unionin kuin Turkin EU-jäsenyyksensä suhteen, siitäkin huolimatta että osapuolten tavoitteet ja haasteet olivat monilta osin yhteneväiset. Toki länsimaiset arvot, demokratia ja rauhan edistäminen nostetaan usein esille, mutta niihin liittyviä yhteiskunnallisia kaikuja ja sisältöjä ei laajemmin kuulemistilaisuuksissa syvennytä, jolloin tietyllä tapaa länsimaisen identiteetin suhtautuminen on toissijainen ja tietyllä tavoin itsestäänselvyys pidetty argumentti, jota ei enempää avata. Pääosaan nousevatkin jatkuvasti poliittiset ja strategiset hyödyt, jotka määrittävät Yhdysvaltain transatlantistien tavoitteita EU:n kehityksen ja siihen liittyen Turkin EU-jäsenyyksensä ja transatlanttisen liittolaisuuden nähdessä.

Yhdysvaltain kongressissa tutkittavana aikavälinä oli nähtävissä laaja tuki EU:n laajentumisen suhteen. USA voidaan nähdä kannattavan EU:n suhteen nopeampaa laajentumistahtia kuin mitä itse EU-jäsenmaissa asiaan suhtaudutaan. Myös NATO:n laajentuminen nähtiin ”valmiin” ja yhtenäisen Euroopan edellytyksenä, siinä missä kongressissa oli samalla laaja tuki nopeammalla tahdilla EU:n laajentumisen suhteen²³¹. Taustalla tässä oli transatlantistien kauttaaltaan peräänkuuluttama pyrkimys paremman ja vahvemman liittolaisuuden nimeen, joka edistäisi yhteisten globaalien

---

²³⁰ Soikkanen 1995, 84

²³¹ GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 24

haasteiden kohtaamisessa sekä palvelisi Yhdysvaltain etuja ulkopoliitikassa parhaiten²³². Juuri tällaisten tavoitteiden toteutumiseksi transatlantistit näkivät EU:n laajentumisprosessin olevan avainosassa. Osaltaan taustalla näkyi kongressissa yleisesti jaettu näkemys EU:n laajentumisen demokratisoivasta vaikutuksesta, joka toimi aluetta vakauttavana tekijänä ja loi Yhdysvalloille suotuisan pohjan kehittää sen liittolaisuutta NATO-maiden kanssa. Kongressissa huomioitiinkin, kuinka liittolaisuus edisti läntisiä arvoja ja demokratiaa sekä kuinka toisen maailmansodan jälkeen kaikkien USA:n presidenttien tavoitteena oli ollut edistää näitä läntisiä arvoja Euroopassa. Kongressissa katsottiin että itäisen Euroopan maiden, Kaukasuksen ja Balkanin demokraattisen kehityksen kannalta oleellista oli niiden ottaminen mukaan osaksi transatlanttista liittolaisuuskehitystä, jossa EU:n sekä NATO:n laajeneminen ja NATO:n avainrooli olivat keskeisiä elementtejä.²³³ Turkin EU-jäsenyyksymys liittyi oleellisesti tämänkaltaiseen ajattelumalliin. Näin geneerinen tapa nostaa esiin länsimaiset arvot ja demokratia ei asettanut lähtökohtaista ”itäistä raja” EU:n tai NATO:n laajentumiseen liittyen, vaan transatlantistien näkemyksissä instituutioiden laajentuminen oli itsestäänselvä ja merkittävä jatkumo, jolla ei ollut tiettyä mentaalista raja-aitaa instituutioiden ekspansion esteenä. Tämä vahvistaa aiemmin mainitsemani Perelmanin näkemyksen siitä, kuinka arvot ovat universaalisti hyväksytyjä silloin kun niitä ei ole tarkemmin määriteltä, jolloin kongressin transatlantistien jättäessä tarkempi arvojen määrittely pois, myös kyseinen oikeutus instituutioiden laajentumiselle on helpommin argumentoitavissa. Euroopassa toki on käytetty samoja argumentteja läntisten instituutioiden laajentumisen tukemisessa, mutta samalla käyty hyvin voimakastakin debattia siitä, mikä on eurooppalainen identiteetti ja läntisten arvojen perusta ja pohja, jolloin arvojen muuttuessa konkreettisiksi ne ovat aiheuttaneet vastakkainasettelua. Tällöin läntisten instituutioiden laajeneminen ei ole eurooppalaisten silmissä samankaltainen selviö, kuin kongressin transatlantistien keskuudessa, jotka väistävät arvojen tarkemman määrittelyn ja näin Turkin EU-jäsenyys vaikuttaa amerikkalaisesta transatlanttisesta näkökulmasta itsestäänselvältä peilaten heidän käsityksiään läntisten instituutioiden laajenemisesta.

---

232 GPO: Strengthening the transatlantic alliance: an overview of the Obama administration’s policies in Europe, 2009, 6

233 GPO: Strengthening the transatlantic alliance: an overview of the Obama administration’s policies in Europe, 2009, 2

Kongressin näkemys EU-laajentumisen suhteen olikin selvä, jossa käsitys Euroopan viimeistelystä kokonaisena, vapaan ja rauhanomaisena oli kongressin avainlähtökohta²³⁴. Tämänkaltainen ajattelu ei tarjonnut kuitenkaan mentaalista tai ideologista perustelua transatlantistien näkemyksille ”kokonaisesta” tai ”valmiista” Euroopasta, vaan viimekädessä kyse on transatlantistien strategisista painotuksista ja Yhdysvaltojen ulkopoliittista intressesistä. Täten transatlantistit eivät määritelleet tarkemmin Euroopan käsitettä ja siihen liittyviä perimmäisiä seikkoja eurooppalaisesta identiteetistä, jonka kaltaiset kysymykset ovat monella tapaa nousseet Euroopan maiden keskuudessa kynnyskysymyksiksi tai ainakin hidastaneet laajentumisprosessia. Turkin tapauksessa tämä on näkynyt erityisesti, kun nykyiset EU-maat ovat määritelleet eurooppalaisuuden käsitettä ja Euroopan mentaalisia ja maantieteellisiä rajoja. Viime kädessä EU-laajentumisen suhteen kyseisenlaiset kysymykset eivät olleet Yhdysvaltojen näkökulmasta relevantteja, vaan strategiset painopisteet ja tavoitteet ulkopoliitikassa olivat ne tekijät, joilla oli merkitystä, ja näiden saavuttamiseksi EU:n laajentuminen ja demokratia sekä rauha toimivat tehokkaina työkaluina.

NATO:n laajentumisen merkitys Yhdysvaltojen tavoitteiden kannalta oli myöskin merkittävässä roolissa, jossa tausta-argumenttina oli pyrkimys länsimaistamiseen ja demokratisaation yhä itäisemmässä Euroopassa²³⁵. Näin siinä missä eurooppalaisessa diskurssissa usein EU:n laajentuminen nähdään vahvana avaimena demokratian ja länsimaisten arvojen edistäjänä, Yhdysvaltain kongressin näkemysten pohjalta on nähtävissä vahva usko myös NATO:n laajenemisen merkitykseen tämänkaltaisten ideaalien edistäjänä.

Edesmennyt demokraattien edustajainhuoneen jäsen Donald M. Payne ilmaisi vuonna 1999, että usein luodaan keinotekoinen raja-aita puhuttaessa läntisistä arvoista transatlanttista liittolaisuutta edistäessä. Näin oikeammin olisi puhuttava esimerkiksi demokraattisista arvoista.²³⁶ Tämänkaltainen ajattelumalli entisestään supisti arvojen määrittelyä ja loi tilaa läntisten instituutioiden laajentumiselle. Taustalla oli pyrkimys sisällyttää yhteisen arvo- ja ajatusmaailman omaavien potentiaalisten uusien EU- ja NATO-maiden joukko mahdollisimman suureksi, jolloin esimerkiksi perinteinen ajattelu Turkista toiseuden kautta itäisenä ja erillisenä valtiona ei

---

234 GPO: The Lisbon treaty: implications for future relations between the European union and the U.S., 2009, 68

235 GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001,6&7

236 GPO: CSDP policies – implications for the US. and Atlantic Alliance, 1999, 26

näyttäytyisi enää niin relevanttina vastakkainasettelun mekanismina, jota usein Euroopassa ollaan harjoitettu kun EU:n laajentumista yhä idemmäs esimerkiksi Turkkiin on vastustettu.

Nykypäivänä eurooppalaiset ovat tottuneet katsomaan itseään lähinnä kahdesta perspektiivistä, omastaan ja amerikkalaisesta ja herää olennainen laajempaankin kontekstiin ulottuva kysymys siitä, missä menee Idän ja Lännen välinen raja²³⁷. Oman tutkimukseni näkökulmasta mielenkiintoista on nimenomaan amerikkalainen perspektiivi kysymykseen. Kongressin näkemyksissä lännen raja menee siinä missä demokratia, rauha ja länsimaiset arvot sekä etenkin transatlanttiset instituutiot ulottavat toimintansa. Toisin kuin eurooppalaisesta näkökulmasta, jossa usein ei olla valmiita siirtämään tätä näkymätöntä mentaalista rajaa ja sen olemusta määritellään monilla eri foorumeilla, kongressin transatlantistit näkemyksissä lännen rajan siirtyminen yhä idemmäksi transatlanttisia instituutioita laajentamalla on luonnollinen kehityssuuntaus, jota Yhdysvaltojen tuli edistää. Näin puhetta eurooppalaisesta identiteetistä ja sen vaikutuksista EU:n integraatioon ja laajentumiseen ei nostettu kongressin transatlantistien keskusteluissa esiin. Taustalla näyttäytyy oletus Yhdysvaltain johtavasta asemasta maailmanpolitiikassa sekä samalla instituutioita jatkuvan laajentumisen oletus sen tavoitteiden edistämiseksi ulkopolitiikassa, jolloin strategiset etujen esteenä ei ole perinteisesti eurooppalaisia askarruttava asetelma toiseudesta lännen ja idän välillä, joka kuten tämän luvun alussa ilmaisin, on taas ollut eurooppalaisessa keskustelussa EU:n laajentumisessa ja eurooppalaisen identiteetin rakentamisen kannalta ongelmallinen ja keskeinen kysymys. Tiivistettynä eurooppalaiset ja kongressin transatlantistit puhuvat hyvin pitkälti samasta asiasta läntististä arvoista ja demokratian edistämisestä puhuttaessa läntisten instituutioiden laajentumiseen liittyen. Kongressin transatlantistien tapa puhua näistä on kuitenkin suppeampi ja viimekädessä nojaa enemmän strategisiin tavoitteisiin eikä niinkään arvojen tarkempaan määrittelyyn, jolloin ne nähdään itsestäänselvänä instituutioiden jatkeena, jossa rajaa länsimaisuudelle tai eurooppalaisuudelle ei ole. Tällöin EU-laajentumisen ja Turkin EU-jäsenyyden taustalla tärkeimpänä tekijänä transatlantistien ajattelussa on tutkimuksen perusoletuksen mukaisesti Yhdysvaltojen ulkopoliittisen valta-aseman säilyttäminen, jossa pelko Turkin lännestä irtautumisesta ja EU:n heikkous liittolaisena sekä toisaalta sen vääränlainen integraatiokehitys ovat uhkatekijöitä. Näitä ajatusmalleja avaankin seuraavissa alaluvuissa lisää.

---

237 Hänninen 2004, 12&35

7.3. Euroopan yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka

Euroopan unionin yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka on keskeinen osa-alue EU:n integraatioon liittyen, ja se on myös tämän tutkimuksen kannalta integraatiokehityksen olennaisin elementti transatlantistien kantoja tarkasteltaessa. Niin senaatin ulkoasiainkomitean kuin senaatin ja edustajainhuoneen rooli yleisesti nähtiin tärkeänä Yhdysvaltain transatlanttisen liittolaisuuden turvallisuus- ja puolustusyhteistyötä määriteltäessä²³⁸. Siinä missä EU:n laajentumisen pysähtyminen ja syventyvä integraatio herätti huolta kongressissa, integraatiokehitykseen liittyi oleellisesti Euroopan unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehitys ja NATO:n asema siihen nähden²³⁹. Euroopan heikkous liittolaisena sekä EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka sekä sen alainen turvallisuus- ja puolustusyhteistyö aiheuttivat runsasta keskustelua ja kritiikkiä kongressin transatlantistien parissa.

Euroopan yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämisen yhtenä avainelementtinä oli jo presidentti John F. Kennedyn aikanaan esittämä pyyntö, jossa Yhdysvalloilla olisi ”yksi puhelinumero” johon soittaa Euroopan kanssa turvallisuus- ja puolustuskysymyksistä keskusteltaessa.²⁴⁰

Historiallinen esimerkki Euroopan heikosta yhtenäisen ulkopoliitiikan harjoittamisesta löytyy ajalta, jolloin Henry Kissinger toimi USA:n ulkoministerinä presidentti Nixonin hallinnossa vuonna 1973. Tuolloin Euroopan yhteisö EC asetti Tanskan Knut Borge Andersenin toimimaan EC:n ulkoministerinä ja lopputuloksena oli kyvyttömyys luoda yhtenäistä tehokasta Euroopan linjaa ja toimivaa dialogia Yhdysvaltojen kanssa, jolloin USA:n kahdenväliset suhteet korostuivat toimittaessa Euroopan maiden kanssa. Tämän epäonnistuneen kokeilun myötä seurasi kahden vuosikymmenen tauko, kunnes Maastrichtin sopimuksen kautta palattiin pyrkimykseen luoda yhtenäinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka EU:lle.²⁴¹

Tutkittavana ajanjaksona Euroopan unioni pyrki kohti itsenäisempää ja vahvempaa yhteistä ulko- ja turvallisuuspoliittista toimintakykyä. Kongressissa katsottiin, että esimerkiksi Lissabonin sopimus

---

238 GPO: NATO and the EU's European security and defense policy, 6

239 GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 37

240 GPO: CSDP policies – implications for the US. and Atlantic Alliance, 1999, 21

²⁴¹ GPO: EU: Internal reform, enlargement and the common foreign and security policy, 1999, 36

ei tuonut kuitenkaan konkretiaa EU:n turvallisuus- ja puolustusyhteistyön suhteen ja kansallisvaltiot päättivät edelleen itse omista sotilasmenoistaan ja osallistumisestaan turvallisuus- ja puolustusyhteistyön alaiseen toimintaan.²⁴² Lähtökohtana oli, että Yhdysvaltain hallinto tukee Euroopan puolustuskapasiteetin kehittämistä, johon liittyy olennaisesti EU:n kyky toimia diplomatian ja sotilaspuolustuksen kautta vahvemmin ulkopoliittisten haasteiden saralla²⁴³.

Euroopassa oli yksinkertaistettuna kahdenlaisia lähestymistapoja EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan ja integraatiokehityksen suhteen. Toisaalta EU:ssa vaikuttavat atlantistit jakoivat kongressin transatlantistien näkemyksen EU:n kehityksestä ja painottivat EU:n siirtymistä ”nuoruudesta kohti aikuisuutta” ja vahvaa geostrategista kumppanuutta, jossa transatlanttinen viitekehys oli toiminnan keskiössä. Toisen päinvastaisen ajattelumallin edustajat Euroopassa pyrkivät luomaan vastapainon Yhdysvaltain johtavalle asemalle, ja tämän he pyrkivät saavuttamaan luomalla EU:lle yhtenäisen ulkopoliittisen äänen ja linjan, jonka kautta USA:sta riippumaton toiminta oli mahdollista.²⁴⁴

Suora lainaus kenraali Wesley Clarkelta senaatin Eurooppa-asioiden alakomiteasta tiivistää tutkittavan aikavälin Euroopan turvallisuus- ja puolustusyhteistyön perimmäisen asetelman:

”Eurooppalaiset haluavat Amerikan johtajuutta. Samalla he haluavat saada kunnioitusta heidän huolenaiheitaan kohtaan. Heidän tulee saada sitä ja meidän tulee antaa sitä heille.”²⁴⁵

Edustajainhuoneen kansainvälisten suhteiden komitean silloinen puheenjohtaja, republikaaniedustaja Benjamin A. Gilman painotti komitean kuulemistilaisuudessa vuonna 1999, että Yhdysvaltojen tulee olla huolissaan vakiintuneiden turvallisuus- ja poliittisten rakenteiden muuttumisesta. Yhdysvallat ei voi painostaa EU:ta toimimaan USA:n tavoitteille mielekkäämmällä tavalla, mutta maa voi tehdä selväksi huolenaiheensa EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittista kehitystä kohtaan, jotka kiistämättä Gilmanin mukaan tarjosivat selkeitä haasteita USA:n näkökulmasta. Tilanteen ongelmallisuus tiivistyikin hänen mukaansa siihen, että USA vaati EU:ta ottamaan suurempaa roolia samalla kun ristiriitaiset äänet Yhdysvalloista olivat huolissaan EU:n

---

242 GPO: The Lisbon treaty: implications for future relations between the European union and the U.S., 2009, 57

243 GPO: The Lisbon treaty: implications for future relations between the European union and the U.S. 2009, 12

244 GPO: EU: Internal reform, enlargement and the common foreign and security policy, 1999, 41

245 GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 14

vahvistumisesta ja irtautumisesta Yhdysvalloille ja transatlanttiselle liittolaisuudelle suosiollisesta kehityssuunnasta.²⁴⁶

Peter Rodman totesi vuonna 1999, että vielä ei ollut tietoa, kuinka EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittinen integraatio vaikuttaisi transatlanttisen liittolaisuuden tulevaisuuteen ja näin liittolaisuuden tulevaisuuden yllä leijui oletettua suurempi epävarmuuden ilmapiiri.²⁴⁷

Lähtökohtaisesti EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tavoitteena oli nostaa EU:n kansainvälistä näkyvyyttä ja mahdollistaa niin sanotun yhtenä äänenä toimimisen. Näin ideaalitulotteessa ulko- ja turvallisuuspoliittisesti tehokkaampi EU olisi Yhdysvalloille parempi liittolainen kansainvälisten kysymysten ja haasteiden kohtaamisessa.²⁴⁸

Euroopan unionin yhteiseen turvallisuus- ja puolustusyhteistyöhön optimistisesti suhtautuvien kongressin transatlanttisten näkemysten mukaan sillä oli transatlanttisen liittolaisuuden kannalta molempien osapuolten kannalta positiivisia vaikutuksia, jossa työnjako olisi tasaveroisempi ja Eurooppa itsenäisempi toimija²⁴⁹. Siinä missä USA:n hallinnon virallisen linjan tuki EU:n turvallisuus- ja puolustusyhteistyökehityksen suhteen oli ilmeinen, transatlanttisten näkökulmasta tuli sen toteutumisen yksityiskohtiin kiinnittää erityistä huomiota²⁵⁰. Tämän kautta transatlantistit antoivat hyväksyntänsä EU:n itsenäiselle toiminnalle esimerkiksi sellaisissa kriisitilanteissa, joihin Yhdysvallat eivät koe tarvetta osallistua sekä työnjakoa eri osa-alueilla USA:n ja EU-liittolaisten välillä. Tässä nousi esiin huomio, että myös Euroopan unionin sisällä oli eriäviä näkemyksiä Euroopan turvallisuus- ja puolustusyhteistyön suhteen ja missä määrin siitä muodostuisi itsenäinen EU:n viitekehysoperaatiova toimija vai rakentuisiko se osaksi NATO:n komentorakennetta²⁵¹.

Lisäksi kongressin yleinen näkemys oli että EU:n tulisi tehdä nykyistä enemmän Yhdysvaltojen tukemiseksi kansainvälisissä konflikteissa. Tulevaisuudessa mahdollisena vaihtoehtona esitettiin EU:n keskittyminen siviilikriisihallintaan täydentävänä elementtinä NATO:n rinnalla, sillä EU:n

---

246 GPO: CSDP policies – implications for the US. and Atlantic Alliance, 1999, 2

247 GPO: CSDP policies – implications for the US. and Atlantic Alliance, 1999, 90

248 GPO: EU: Internal reform, enlargement and the common foreign and security policy, 1999, 7

249 GPO: NATO and the EU's European security and defense policy, 2000, 2

250 GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 32

251 GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 12

mailla oli jo rauhanturvaamistehtävien kautta hyvää kokemusta. Näin EU:n potentiaali tiedostettiin liittolaisuuden vahvistajana ja oli tärkeää löytää oikeat mekanismit.²⁵²

EU oli ollut hidas reagoimaan kriiseihin esimerkiksi 1990-luvulla ja sen kyky reagoida ja toimia kriisien suhteen vaikeutui entisestään EU:n laajentuessa²⁵³. Kongressissa suhtauduttiinkin skeptisesti EU:n kykyyn käyttää nopean toiminnan joukkoja lyhellä aikavälillä tehokkaasti, vaikka esimerkiksi Ranskan presidentti Sarkozy oli todennut, että EU:sta tulisi myös sotilasvoima.²⁵⁴

EU:n syvemmän integraation osalta avainelementti kongressin näkökulmasta oli nimenomaan jo aiemmin mainitsemani hallittu integraatioprosessi, joka koski myös EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan sekä turvallisuus- ja puolustusyhteistyön kehitystä, joiden tuli tapahtua NATO:n ehdoilla.

7.4. Eurooppa heikko liittolainen

Eurooppaa pidettiin tärkeänä, mutta toisaalta liian heikkona liittolaisena, johon liittyen kongressin transatlantistit kohdistivat muutospainetta transatlanttisen liittolaisuuden vahvistamiseksi ja kehittämiseksi, jolloin kongressin näkemys EU:n laajentumisen ja integraation suhteen oli vahvasti reaali poliittinen, Turkin EU-jäsenyys sitä täydentävänä työkaluna.

Näin kongressin transatlantisteista merkittävä määrä katsoi, että suurin ongelma 2000-luvun USA:n Atlantin takaisten liittolaisten suhteen oli nimenomaan EU:n, eikä potentiaalinen vahva USA:n vastapainona toimiva Eurooppa, vaikkakin jotkut tahot Euroopassa haikailivat tämänkaltaisen skenaarion perään. Heikko ja hajanainen Eurooppa on ollut Yhdysvalloille ongelmallinen, jolloin vahva Eurooppa, joka täydentäisi Yhdysvaltoja olisi USA:n tavoitteiden suhteen ideaali liittolainen.

---

252 GPO Lisbon Treaty: Implications for future relations between the European Union and the United States, 2009, 75

253 GPO: EU: Internal reform, enlargement and the common foreign and security policy, 1999, 8

254 GPO Lisbon Treaty: Implications for future relations between the European Union and the United States, 2009, 74

Tällöin heikko Eurooppa eikä myöskään vahva Yhdysvaltojen vastapainona toimiva Eurooppa olivat ne kaksi ääripäätä, joita transatlantistit vierastivat.²⁵⁵

Käytännössä tällaisten näkemysten sisällä ilmeni ristiriitaisuus, toisaalta EU haluttiin nähdä vahvempana itsenäiseen toimintaan kykenevänä liittolaisena ja toisaalta ei haluttu liian vahvaa EU-integraatiota ja itsenäistä EU:n toimintaa, vaan Yhdysvaltojen kontrolli ja asema haluttiin edelleen pitää vahvana.

Muun muassa Lieber katsoo, että laajentunut EU ei omaa tarpeeksi keskusvallan auktoriteettia ja sotilaallista kapasiteettia uskottavan turvallisuuspolitiikan luomiseksi. Samalla EU:n sisällä on erimielisyyksiä liittovaltiokehitystä kohti menevän ja valtioiden suvereniteettia puoltavien tahojen välillä EU:n tulevista suuntaviivoista, joka vaikutti haitallisesti myös ulko- ja turvallisuuspoliittiseen kehitykseen.²⁵⁶

Näin Yhdysvaltain transatlantististen näkemysten mukaan Eurooppa oli liian heikko sen ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintakyvyn näkökulmasta ja USA tarvitsi vahvemman Euroopan liittolaisekseen, joka voisi toimia itsenäisemmin sekä ajaa transatlanttisen liittolaisuuden etuja²⁵⁷. Kongressissa on havaittavissa tutkittavana ajanjaksona selkeää kritiikkiä EU-maiden toimintakykyä kohtaan turvallisuus- ja puolustuskysymysten suhteen. Tästä esimerkkinä nostettiin useaan otteeseen jo edellisen kappaleessa mainitut esimerkit Kosovon sodasta sekä myös aiemmin Jugoslavian hajoamisodista, joissa eurooppalaiset liittolaistet eivät kongressin mukaan olleet kykeneviä toimimaan tarpeeksi itsenäisesti²⁵⁸. Myöhemmin kritiikkiä kohtasi myös EU:n kykenemättömyys reagoida Georgian sotaan vuonna 2008 ja tämä osoitti sen rajoitteet toimia alueellisena voimana, jossa närkästyttä osoitti myös EU:n puuttellinen kommunikaatio NATO:n kanssa Venäjän toimien suhteen²⁵⁹. NATO tulevaisuuden toimintakyvyn kannalta huolta herättikin se, kasvaisiko Yhdysvaltojen teknologinen etumatka muihin jäsenmaihin nähden siten, että se olisi ainoa moderniin sodankäyntiin kykenevä toimija ja eurooppalaiset maat kykenisivät vain

---

255 GPO Lisbon Treaty: Implications for future relations between the European Union and the United States, 2009, 81

256 Lieber (2007), 64& 71

257 GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 34

258 GPO: NATO and the EU's European security and defense policy, 2000, 15

259 GPO: The Lisbon treaty: implications for future relations between the European union and the U.S., 2009, 46

rauhanturvaamistehtäviin, joka olisi liittolaisuuden kannalta haitallinen kehityskulku²⁶⁰. Toisaalta vuosikymmenen lopulle tultaessa EU:n diplomaattisempi ja pehmeämpi toimintatyyli nähtiin potentiaalisesti NATO:n toiminnan rinnalla ihanteellisena elementtinä, jolloin instituutioiden toimintatehtävien päällekkäisyydet ja turha kilpailu olisi parhaimmassa tapauksessa olemattomia²⁶¹. Olennaista tässä on huomata lähtökohtainen ero, kun Euroopan maat perinteisesti painottavat poliittistaloudellisia keinoja ongelmanratkaisemisessa ja ovat vahvimmillaan konflikteja ehkäisevissä ja rauhaa rakentavissa toiminnoissa. Yhdysvallat taas nojaa herkemmin voimankäyttöön myös multilateralistisissa tehtävissä²⁶². Yhdysvallat myös painottaa usein globaaleja näkökantoja kun EU perinteisesti keskittyy toimimaan oman alueensa voimatekijänä.²⁶³ Näin kongressin transatlantistien NATO-keskeisestä multilateralistisesta lähestymistavasta huolimatta heidän suhtautumisensa konfliktinratkaisumetodeihin olivat huomattavasti jyrkemmät kuin mitä keskimäärin Euroopassa. Kuten tutkimuksen menetelmäosiossa mainittiin kansainvälisten instituutioiden kautta toteutettiin yhteistyötä asianomaisten edustajien välillä ja kongressin transatlantistit painottivat tämänkaltaista erityisesti NATO:n kautta tapahtuvaa yhteistyötoimintaa, joilla pyrittiin ylläpitämään kansainvälistä tasapainoa. Näin transatlantistit odottivat eurooppalaisilta aktiivista ja itsenäistä otetta kyvyssä toimia kansainvälisten kysymysten saralla, jossa pohjana oli oletus multilateralistisesta yhteistyöstä instituutioiden kautta uusliberalistisen ajattelumallin mukaisesti.

Yhdysvaltain kongressissa oltiin tyytymättömiä myöskin eurooppalaisten liittolaismaiden puolustusmenojen suhteellisen pienuuteen ja suurten Euroopan unionin NATO-jäsenmaiden puolustusbudjetin koko suhteessa Yhdysvaltojen puolustusbudjettiin olikin toinen kongressin näkyvästi kritisoima aihealue²⁶⁴. Toisaalta myös Yhdysvaltojen BKT:sta puolustusmenojen osuus on laskenut selvästi kylmän sodan ajoista ja pysytellyt alle 4% lukemissa²⁶⁵. Puolustusmenoihin liittyen Turkki vastaavasti nähtiin mallioppilana Yhdysvaltojen näkökannasta, joka osaltaan selittää sitä, miksi EU:n turvallisuus- ja puolustusyhteistyön kannalta Turkki EU:n jäsenenä palvelisi Yhdysvaltain ajatusmaailmaa ja intressejä EU-jäsenenä ideaalilla tavalla. Euroopan

---

260 GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 4

261 GPO: The Lisbon treaty: implications for future relations between the European union and the U.S. 2009, 23

262 Burwell 1999, 282, 289

263 Burwell 1999, 289

264 GPO: NATO and the EU's European security and defense policy, 2000, 17

265 Jentlesson 2000, 297

unionin yhteenlaskettu bruttokansantuote on suurempi kuin Yhdysvaltojen ja tämä herättikin kongressissa kysymyksiä sen suhteen, missä määrin Yhdysvaltojen tuli panostaa niin suuria määriä Euroopan puolustukseen²⁶⁶. Kritiikin kohteena oli esimerkiksi Saksa, joka käytti puolustusmenoihinsa 2000-luvun alussa vain 1,3% sen BKT:sta ja oli supistamassa kymmenellä miljardilla sen puolustusmenoja seuraavan muutaman vuoden aikana. Sama syyttävä sormi kohdistui myös muihin suuriin EU-maihin, jotka olivat mukana ajamassa uudenlaista itsenäistä puolustusinstituutiota, samalla kun ne eivät onnistuneet täyttämään velvoitteitaan NATO:ssa.²⁶⁷ Tämän valossa eurooppalaisten pyrkimys modernin ja kehittyneen puolustusjärjestelmän luomiseksi yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kautta tulevaisuuden kriisien selvittämiseksi ei vaikuttanut uskottavalta²⁶⁸. Kongressin suunnasta oli nähtävissä selkeitä vaatimuksia eurooppalaisia liittolaisia kohtaan puolustusmenojen kasvattamisen suhteen.

Huonoin vaihtoehto transatlanttisen liittolaisuuden kannalta oli, että Eurooppa ei kykyneisi kasvattamaan kapasiteettiaan ja kykyään tarvittaessa toimia itsenäisesti ja tehokkaasti kansainvälisissä kysymyksissä, mutta samalla EU:n itsenäinen ulko- ja turvallisuuspoliittinen kehitys heikentäisi ja vaikeuttaisi NATO:n toimintaa. Tällöin lopputuloksena olisi enemmän Euroopan integraatiota mutta vähemmän turvallisuutta.²⁶⁹ Lisäksi puolustusmenojen alasajo Euroopan valtioissa näytti usein kulkevan käsi kädessä Euroopan ulko- ja turvallisuuspolitiikan integraation kunnianhimojen kanssa.²⁷⁰ Näin transatlantistien näkökulmasta Euroopan ei tullut luoda ylimääräistä politiikkaa ja transatlantisesta liittolaisuudesta erillisiä instituutioita, vaan sen tuli toimia käytännössä ja täyttää potentiaalinsa Yhdysvaltojen liittolaisena sekä olla yhteensopiva transatlanttisen viitekehyksen toiminnan kanssa.

Kongressin näkemyksissä oli havaittavissa myös optimismia, kun ajateltiin, että oikein toteutettuna EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka ajaisi Yhdysvaltain intressejä, vahvistaisi transatlanttista liittolaisuutta sekä vankistaisi NATO:n asemaa²⁷¹. Oleellista oli nähdä EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittinen kehitys osana laajempaa transatlanttisen liittolaisuuden tulevaisuuden kehitystä, jossa kylmän sodan päätyttyä transatlanttinen liittolaisuus oli uudelleenmäärittelyn tilassa

---

266 GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 4

267 GPO: NATO and the EU's Security and defense policy, 2000, 2, 38

268 GPO: NATO and the EU's Security and defense policy, 2000, 42

269 GPO: CSDP policies – implications for the US. and Atlantic Alliance, 1999, 40, 45

270 GPO: CSDP policies – implications for the US. and Atlantic Alliance, 1999, 63

271 GPO: NATO and the EU's European security and defense policy, 2000, 8

puolin ja toisin, ja tässä useat eurooppalaiset halusivat irti riippuvaisuudesta Yhdysvaltoihin, tavoitteenaan tasavertainen liittolaisuus.²⁷² Transatlantistien näkökulmasta heikosta Euroopasta liittolaisena oli päästävä eroon. Tämän valossa oleellista oli kuitenkin muistaa, että seurauksena ei saanut olla itsenäinen liian vahva transatlanttisesta viitekehityksestä irti pyrkivä Eurooppa, joka pahimmassa tapauksessa pyrkisi asettumaan vastapainoksi Yhdysvaltain johtavalle asemalle.

7.5. Yhdysvaltojen johtava rooli ja NATO-keskeisyys kongressin transatlantistien perusoletus

Aiemmin totesimme, että USA:n transatlantistien vaatimukseen EU:n vahvistumisesta sisältyi ristiriitaisia näkemyksiä. Katsottiin, että transatlanttista liittolaisuutta USA:n ja EU:n välillä oltiin muotoilemassa uudelleen joidenkin eurooppalaisten osapuolten kautta ja oli nähtävissä potentiaalinen konflikti sen suhteen, miltä liittolaisuus näyttäisi tulevaisuudessa²⁷³. Tämänkaltaiset ajattelumallit katsoivat EU:n vahvistumisen toteutuvan USA:n ja NATO:n etujen kustannuksella, jossa EU:n nousisi haastamaan Yhdysvaltojen johtavaa kansainvälistä asemaa. Näin monet kongressissa pitivät EU:n syvenevää integraatiokehitystä uhkana Yhdysvaltain jalansijalle ja NATO:n keskeiselle asemalle Euroopan turvallisuuden ja transatlanttisen liittolaisuuden suhteen²⁷⁴. Tämä tarkoitti, että transatlantistit olivat huolissaan USA:n ja NATO:n keskeisestä asemasta ja pelkäsivät EU:n tavoittelevan alueellista hegemoniaa, jolloin Yhdysvaltojen jalansija Atlantin takaisissa kysymyksissä joutuisi hankalaan tilaan. Tämä ajattelumalli liittyy tutkimuksen perusoletukseen, jossa transatlantistit viimekädessä pyrkivät säilyttämään Yhdysvaltain kansainvälisen johtoaseman, työkaluna transatlanttinen liittolaisuus.

EU:n syvempää integraatiota ja turvallisuus- ja puolustusyhteistyötä kohtaan kriittisesti suhtautuneiden linjausten mukaan vääränlainen kehityssuunta uhkasi NATO:n asemaa. Tällaista kriittistä näkemystä edusti muun muassa Euroopan asioiden alakomitean puheenjohtaja republikaanien Gordon H. Smith, jonka mukaan EU:n ja Yhdysvaltain liittolaisuuden suhteen oli

---

272 GPO: NATO and the EU's European security and defense policy, 2000, 39

273 GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 20

274 GPO: The Lisbon treaty: implications for future relations between the European union and the U.S., 2009, 2

toivottavaa, että eurooppalaiset liittolaiset kasvattavat puolustusmenojaan ja aktiivista osallistumista transatlanttiseen turvallisuusyhteistyön suhteen, jonka ei kuitenkaan tullut tapahtua uudenlaisten eurooppalaisten instituutioiden kautta²⁷⁵. EU:n integraatioon liittyvät uudenlaiset instituutiot, jotka luotiin NATO:sta irrallisina ja pahimmassa tapauksessa Yhdysvaltojen mielipidettä kuuntelematta asetti tällöin transatlantistien kriittisten äänten näkökulmasta suuria huolenaiheita eurooppalaisten toimia kohtaan.

Euroopan unionin hitaaseen laajentumiseen ja integraatioprosessiin kriittisesti suhtautuvista näkemyksistä esimerkiksi American Enterprise Instituten, AEI:n tutkija Jeffrey Gedmin Euroopan asioiden alakomitean kuulemistilaisuudessa vuonna 1999 suhtautui skeptisesti EU:n kehitykseen jossa vallitseva trendi oli liiaksi integraatiopainotteinen laajentumiskehityksen kustannuksella. Tällä tavoiteltiin syvenevän yhteistyön kautta yhtenäisempää linjaa esimerkiksi EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan suhteen. Tällöin EU:n laajentuminen oli pysähdyksissä verrattuna esim. NATO:n laajentumiseen verrattuna, kun vuonna 1999 yksikään itäblogin maista ei ollut vielä liittynyt EU-jäseneksi. Vuonna 2004 EU toki laajeni itään 10 uuden jäsenmaan voimin. Yleisviesti transatlantistien näkökannasta oli kuitenkin selkeä, liiallinen EU-integraatio oli vaaraksi transatlantistien tavoitteille. Taustalla oli esimerkiksi saksalaisten liittokanslereiden Helmut Kohlin ja Gerhard Schröderin painotus syvempään integraatioon EU:n menestyksen ja vakauden avaimena sekä tämän lisäksi syvemmän integraation ja yhtenäisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kautta pyrimys vahvistaa EU:ta Yhdysvaltoihin nähden ja nostaa EU:n kykyä toimia riippumattomasti NATO:sta ja Yhdysvalloista, jopa sen vastapainona, kuten ranskalais- ja saksalaistahot olivat maalailleet. Tämän kaltaisten ambitioiden sijaan Gedmin katsoi että eurooppalaisten tulisi panostaa enemmän energiaa ja resursseja transatlanttisen liittolaisuuden ja NATO:n vahvistamiseen.^{276 277} Tällöin EU:n kehitys pysyisi transatlanttisessa viitekehyksessä ja Yhdysvaltain johtava asema transatlanttisen liittolaisuuden multilateralistisessa ympäristössä ei vaarantuisi.

Kongressin kriittisimmät tahot kokivatkin eurooppalaisten syvemmän integraation tavoitteena puhtaasti kumota Yhdysvaltojen johtavaa kansainvälistä asemaa. Esimerkiksi Ranskan silloinen ulkoministeri ja ”hypervalta” uudissanan tunnetuksi tehnyt Hubert Vedrine oli todennut puheessaan

---

275 GPO: NATO and the EU’s security and defense policy, 2000, 2

276 American Enterprise Institute on Yhdysvaltojen merkittävimpiä ajatushautomoita ja se edustaa oikean laidan ajattelua ja onkin keskeisimpiä uskonservatiivisuuden tukijoita. AEI sai etenkin presidentti Bushin kaudella vahvan jalansijan Yhdysvaltain hallinossa

277 GPO: EU: Internal reform, enlargement and the common foreign and security policy, 1999, 17-21

vuonna 1999, että Yhdysvaltojen johtava asema on ongelmallinen, sillä sille ei ole vastapainoa ja vaarana on unilateralismin ja hegemonian riski, jolloin Euroopan tuli näyttäytyä tasapainon edistäjänä ja moninapaisen kansainvälisen järjestyksen takaajana²⁷⁸.

Joka tapauksessa entistä syvemmin kohti liittovaltiokehitystä menevän EU:n mahdolliset vahvistumispyrkimykset nähtiin uhkana transatlantistien keskuudessa, jolloin Yhdysvaltojen asema ja transatlanttisen liittolaisuuden tulevaisuus pelättiin olevan vaakalaudalla.

Kaiken edellämainitun valossa ei ollutkaan yllätys kun 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen osalta transatlantistit odottivat heikoilta eurooppalaisilta liittolaisiltaan aktiivisempaa otetta turvallisuus- ja puolustusyhteistyön suhteen, kuitenkin niin, että Yhdysvallat pidettäisiin aktiivisesti mukana tässä prosessissa ja NATO:n keskeinen asema turvallisuuskysymyksissä säilyisi jatkossa entistä vahvempana²⁷⁹. Tämän kannalta oleellista oli Turkin vahva asema NATO:ssa ja Yhdysvaltojen näkökulmasta Turkin vahvana NATO-maana tuli olla myös luonnollinen osa EU:n laajentumiskehitystä kongressin transatlantistien ajattelumaailmassa.

Yhdysvaltain intresseissä oli läpi 2000-luvun vapaan ja yhtenäisen Euroopan luominen, jossa NATO pysyisi myös jatkossa puolustuspolitiikan kulmakivenä. Samalla Euroopan unionilla ja NATO:lla katsottiin olevan rinnakkaisia ja toisiaan vahvistavia rooleja itäisen Euroopan maiden integroimiseksi osaksi läntistä kehityslinjaa. Elintärkeää tämän kannalta oli poliittisen yhtenäisyyden ja sotilaallisen tehokkuuden säilyttäminen.²⁸⁰

EU:n yhtenäisen ulkopolitiikan kehittäminen sotilaallisen yhteistyön kautta oli USA:n ulkopolitiikan ja transatlantistien erityishuomion alla ja tämä liittyi kongressissa kriittisimpien näkemysten oletukseen siitä, että EU:n syvenevän integraatiokehityksen tavoitteena oli asettaa vastapaino Yhdysvaltain ylivoimaiselle ulkopoliittiselle asemalle²⁸¹. Tällä on selitettävissä jo aiemmin mainittu kongressin yleinen, tietyllä tapaa paradoksaalinen näkemys, jossa transatlanttisen liittolaisuuden tuli toisaalta syventyä ja vahvistua, erityisesti EU:n puolelta, mutta toisaalta se ei saanut asettua ristiriitaan Yhdysvaltain tavoitteiden ja johtavan ulkopoliittisen aseman kanssa.

---

278 GPO: EU: Internal reform, enlargement and the common foreign and security policy, 1999, 37

279 GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 19

280 GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 28&29

281 GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 30

Keskeinen elementti on nimenomaan NATO ja sen avainaseman turvaaminen EU:n turvallisuus- ja puolustusyhteistyön suhteen. Tämän tutkimuksen valossa oleellista on, että Euroopan turvallisuus- ja puolustusyhteistyö nähtiinkin vahvasti myös poliittisena ongelmana liittolaisuuden suhteen siinä missä sen komentorakenteen toteuttaminen itsessään oli jo teknisesti ongelmallinen prosessi²⁸².

Vahvempaa liittolaisuutta peräänkuuluttavat tahot korostivat transatlanttisen liittolaisuuden strategisen merkityksen kasvattamista ja NATO:n korvaamatonta asemaa, jossa puutteellinen liittolaisuus EU:n kanssa ja sen kehittäminen nähtiin parhaimmillaan mahdollisuutena täydentää NATO:n agenda ja vahvistaa transatlanttisen liittolaisuuden kykyä vastata globaaleisiin sekä alueellisiin haasteisiin²⁸³.

Amerikan Enterprise Institutin varatoimitusjohtaja John Bolton edusti vuonna 1999 edustajainhuoneen kansainvälisten suhteiden komitean kuulemistilaisuudessa äärimmäistä näkemyskantaa NATO:n tulevaisuutta ja EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikka koskien. Hän totesi NATO:n olevan kriisissä, kun poliittinen dynamiikka on muuttunut ja useiden EU-maiden pyrkiessä irtautumaan Yhdysvaltain vaikutuspiiristä ja luomaan vastapainon nykyiselle transatlanttiselle järjestykselle.²⁸⁴

Vuonna 2001 senaatin Euroopan suhteiden alakomitean puheenjohtajan republikaanisenaattori Smith totesi huolensa USA:n johtavan aseman tulevaisuudesta ja painotti, että Euroopan yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan toteutuessaan tulisi integroitua osaksi NATO:a, jotta Yhdysvaltain intressit eivät häiriintyisi²⁸⁵.

Myös maltillisempia näkemyksiä EU:n integraation vaikutusten suhteen oli nähtävissä. Muun muassa Bill Clintonin presidentinkaudella Yhdysvaltain NATO:n suurlähettiläänä toiminut ja pitkän uran Yhdysvaltain hallinnon neuvonantajana ja asiantuntijana tehnyt Robert E. Hunter osoitti kiitoksensa kongressin tärkeästä roolista NATO:n toiminnan tukemisessa. Lisäksi hän oli näkemyksissään varovaisempi Euroopan itsenäisen kapasiteetin kehittämistä ja NATO:n aseman muuttumista koskien. Hunter totesikin, että Euroopan maat kauttaaltaan näkevät NATO:n johtavan

---

282 GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 12,13

283 GPO: The Lisbon treaty: implications for future relations between the European union and the U.S., 2009, 54

284 GPO: CSDP policies – implications for the US. and Atlantic Alliance, 1999, 28

285 GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 2

aseman ja Yhdysvaltain roolin Euroopan turvallisuudessa selviönä, jota edes ranskalaiset eivät tulisi riskeeraamaan. Näin Euroopassa vallitsevat irtautumishalut NATO-riippuvuudesta ja potentiaalisesta Yhdysvaltojen haastajaksi nousemisesta olivat vain pienen vähemmistön näkemyksiä. Eurooppalaisten pyrkimys vahvistaa kykyään toimia turvallisuus- ja puolustuskysymyksissä tulisikin ottaa vastaan positiivisesti, jossa tämä tehtäisiin nimenomaisesti NATO:n viitekehyksen johdolla. Myös Hunter transatlantistien yleisen linjan mukaisesti painotti, että Yhdysvaltojen tulisi jatkossakin olla johtava toimija transatlanttisen liittolaisuuden linjauksissa.

286

Euroopan unionin integraation ulottaminen turvallisuus- ja puolustusyhteistyöhön kongressin optimistisempien näkemysten mukaan sisälsi hyviä mahdollisuuksia transatlanttisen liittolaisuuden kehittämiseksi ja NATO:n toiminnan tehostamiseksi ²⁸⁷. Näin Euroopan unioni panos kansainvälisen turvallisuuden ja vakauden suhteen oli mahdollista vahvistaa ja samoin vuonna 2009 käydyssä keskustelun aikana 21 yhteistä jäsenmaata jakaneilla NATO:lla ja EU:lla oli mahdollista täydentää toisiaan ja työskennellä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Samoin NATO ja EU, jatkamalla laajentumistaan kohti itää, olivat edistämässä länsimaisten arvojen ja vakauden toteutumista yhä idemmässä.²⁸⁸ Tässä tulee juuri huomioida juuri NATO-painotus, jossa näkyvissä on Yhdysvaltain transatlantistien 2000-luvulla jatkunut strateginen painotus transatlanttista liittolaisuutta kohtaan, jolloin turvallisuus- ja puolustusyhteistyö oli transatlanttisen liittolaisuuden viitekehyksessä keskeisin yhteistyön kanava, NATO sen johtavana organisaationa.

Jo Clintonin hallinnon ajoista lähtien huolena oli ollut voimistuvan EU:n kilpailu USA:n kanssa ja sen roolin päällekkäisyydet NATO:n kanssa²⁸⁹. EU:n turvallisuus- ja puolustusyhteistyön suhteen oleellista oli, että sen rooli ei johtaisi päällekkäisyyksiin, *duplication*, NATO:n tehtävien kanssa²⁹⁰. Tämän tuli kongressiin näkemysten mukaan näkyä keskinäisenä koordinoituna ja läpinäkyvyytenä, jolloin EU:n ja NATO:n instituutioiden erillisestä päätöksentekorakenteesta huolimatta niiden

---

286 GPO: CSDP policies – implications for the US. and Atlantic Alliance, 1999, 30-41

287 GPO: NATO and the EU's security and defense policy, 2000, 3

288 GPO: The Lisbon treaty: implications for future relations between the European union and the U.S. 2009, 17

289 : The Lisbon treaty: implications for future relations between the European union and the U.S. 2009, 22

290 GPO: NATO and the EU's European security and defense policy, 2000, 7

yhteistyön tuli olla tiivistä, ei keskenään kilpailevaa ja samalla osapuolten roolien tuli olla selkeästi määriteltynä, jotta päällekkäisyyksiä niiden tehtävien suhteen ei ilmenisi ²⁹¹.

Esimerkkinä päällekkäisyyksistä ja NATO:n aseman vähenemisen vaarasta oli Lissabonin sopimuksen 28 artiklan myötä luotu juridinen pohja EU:n armeijalle. Tämän katsottiin väistämättä johtavan päällekkäisyyksiin NATO:n toiminnan kanssa. Euroopan unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan alaisuudessa ollut Euroopan puolustusvirasto joka kehitti Euroopan puolustuskykyämekanismeja, nähtiin jo ennestään NATO:n aseman uhkaajana. ²⁹²

Transatlantistit olivat se ryhmä kongressissa, joka painotti Yhdysvaltain ulkopoliitiikan keskeisenä elementtinä transatlanttista liittolaisuutta. Näin transatlantistien yhtenä keskeisenä huolena oli EU:n integraatiokehityksen ja yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan vaikutus Yhdysvaltain johtavaan asemaan alueella. Toiseksi transatlanttisen liittolaisuuden dynamiikan muutos EU:n integraation myötä voisi vaarantaa NATO:n johtavan aseman transatlanttisen liittolaisuuden keskeisenä instituutiona ja kulmakivenä. Tällöin transatlanttinen liittolaisuus oli vaarassa menettää merkitystään Yhdysvaltain hallinnon silmissä, tulevaisuuden ulkopoliittisten linjausten muotoilussa, joka ei ollut linjassa transatlantistien tavoitteiden kanssa.

Tutkimuksen perusoletus on että transatlantistien definiitivinen tavoite on Yhdysvaltain ulkopoliittisen johtoaseman säilyttäminen. Konkreettisimmin tätä oletusta transatlantistien silmissä vaarantaa heikon EU:n vääränlainen ulko- ja turvallisuuspoliittinen integraatiokehitys. Ulko- ja turvallisuuspoliittisesti heikko EU ei vastaa transatlantistien vaatimuksiin liittolaisena ja vastaavasti edellämäinnittuun liittyen risiriitainen pelko EU:n syvemmän integraation kautta tapahtuvasta EU:n pyrkimyksestä USA:n hegemonian haastajaksi ja vastapainoksi nousemiseksi. Tällöin kongressin transatlantisti uusrealististen näkemysten mukaisesti pyrkivät säilyttämään voimatasapainossa status quo-tilan ja Yhdysvaltain hegemonian. Tähän liittyen oleellisessa valossa näyttäytyy luonnollisesti Turkin EU-jäsenyyskysymys, sekä siihen kytöksissä aiemmin käsitelty pelko Turkin lännestä irtautumisesta, kuin myös viimeisen käsittelykappaleen aihe: EU:n energiapoliittinen heikous, jotka vaarantavat USA:n kansainvälisen johtoaseman. Tällöin on huomioitava vallan ja intresin yhteys, jossa uusrealisimin lähestymistapa auttaa ymmärtämään transatlantistien vahvaa positioita, USA:n

---

291 GPO: NATO and the EU's European security and defense policy, 2000, 19, 45

292 GPO Lisbon Treaty: Implications for future relations between the European Union and the United States, 2009, 74

kansainvälisen johtoaseman säilyttämisestä. Uusrealismin keskeisenä pohjana on oletus valtioiden pyrkimyksestä selviytyä ja säilyttää asemansa. Kongressin transatlantistit kannattivat transatlanttista liittolaisuutta välineenä säilyttää Yhdysvaltojen johtava kansainvälinen asema. Yhdysvaltain vallankäyttö nähtiin välineenä tässä hegemoniansäilyttämispyrkimyksessä. Hegemonian ja Yhdysvaltain valta-aseman säilyttämisen kannalta Turkin EU-jäsenyys oli oleellinen elementti, jonka ylle transatlantistien näkökulmasta negatiivinen EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittinen kehitys loi uhkan.

7.6. Turkin laiminlyöminen vaarat

Kongressin transatlantistit kritisoivat 1990-luvun lopulta alkaen aina 2000-luvun puolellakin EU:n hitaasti etenevää laajentumisprosessia. Samalla huomiota herätti se, että jos EU:n integraatio syvenee ja samalla uusia potentiaalisia jäsenmaita kuten Turkia ei huomioitaisi EU:n tulevan integraation suuntalinjojen muotoilussa ja ennenkaikkea ei hyväksyttäisi jäseneksi, olisi vaarana jo aiemmin käsitelty Turkin irtautuminen lännestä. Tämä jo itsessään oli vastoin Yhdysvaltain transatlantistien tavoitteita transatlanttisen liittolaisuuden kehitykseen liittyen. Toiseksi EU:n ja NATO:n epäsuhta niiden jäsenmaiden kanssa, jotka eivät olleet jäseniä molemmissa instituutioissa oli transatlantistien näkökulmasta haitallinen olotila, tämän estäessä NATO:n tehokasta toimintaa ja kehitystä. Tästä tärkeimpänä esimerkkinä toimi juuri Turkin pysähtynyt EU-jäsenyysprosessi. Kongressin näkemyksissä loogista oli että eurooppalaisten maiden kehityssuunta transatlanttisessa liittolaisuudessa tulisi olla sekä EU- että NATO-jäsenyys kaikkia koskien, ja tämä oli avainelementti näiden instituutioiden yhteistyön maksimoimisessa ja transatlanttista liittolaisuutta vahvistettaessa.²⁹³ Tämä on mielenkiintoinen piirre kongressin näkemyksissä, ja se korostuu EU:n laajentumisen painottamisen rinnalla. Monilta osin signaali kongressissa oli, että niiden maiden, jotka olivat NATO-jäseniä, tuli olla luonnollisesti myös EU-jäseniä ja sama ajattelumalli toimi myös päinvastoin. Tämän näkemyksen toteutumiseksi kongressissa toivottiin Yhdysvaltain

---

293 GPO: CSDP policies – implications for the US. and Atlantic Alliance, 1999, 37

hallinnon reagoimista asian edistämiseksi sekä myös eurooppalaisten liittolaisten tukea kysymyksen suhteen²⁹⁴.

Tämänkaltaisen ajattelun valossa transatlantistit useista neorealistisista tendensseistä huolimatta ajattelussaan arvottivat myös yhteistyön ja instituutioiden merkityksen, kun yhteistyön väyläksi nähtiin nimenomaan instituutioiden laajentaminen. Instituutioiden laajenemistendenssin kautta pyrittiin tasapainotilaan transatlanttisessa liittolaisuudessa. Transatlantistien ajattelumallissa tällöin eurooppalaisten valtioiden tuli luonnollisesti olla niin EU:n kuin NATO:n jäseniä.

EU:n kärsiessä talouskriisin keskellä laajentumisväsymystä ja EU:n kasvanut huoli Turkin negatiivisesta kehityksestä tarvittavien uudistusten tekemiseksi sekä poliittinen suunnanmuutos saivat jäsenneuvottelut pysähdyksiin. Tämän seurauksena Turkin poliitikoiden intressi jatkaa uudistuksia laimentui ja vaarana tällöin oli demokratiakehityksen heikkeneminen ja maan läntisen integraatiokehityksen pysähtyminen. Tämä itsessään oli jo transatlantistien näkökulmasta negatiivinen kehityskulku. Turkin pysähtynyt EU-jäsenyysprosessi häiritsi myös NATO:n ja EU:n yhteistyötoimintaa, sillä Turkki pyrkii hidastamaan osapuolten yhteistyön syvenemistä. Taustalla on Turkin tyytymättömyys, koska se ei halunnut esimerkiksi Kyproksen NATO:n yhteistyön etenemistä niin kauan kun maa itse pysyi EU-integraatioprosessin ulkopuolella.²⁹⁵ Turkin ja Kyproksen avoin ongelmakysymys oli luonteeltaan ongelmallinen, ja se häiritsi NATO:n ja EU:n yhteistyön toimivuutta, sillä molemmat osapuolet tahoillaan pyrkivät torpedoimaan toistensa toimintaa siinä instituutiossa, jonka jäsenenä ne itse olivat²⁹⁶. Näin 2000-luvun osalta on todettavissa että toisiansa kritisoivat ja torpedoivat EU-jäsen Kypros ja NATO-jäsen Turkki eivät vastanneet kongressin transatlantistien käsitystä toimivasta transatlanttisesta kehityssuuntauksesta. Yhdysvaltojen transatlantistien näkökulmasta tämänkaltaisen oleellista oli Turkin ja Kyproksen jäsenyys molemmissa instituutioissa ja samankaltainen ajattelumalli tuki myös yleisesti Yhdysvaltojen painotusta läntisten instituutioiden laajentumisen ja demokratisoivan vaikutuksen suhteen, ennen kaikkea maan strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Tällöin Turkin pysähtynyt EU-jäsenyysprosessi vahvisti pelkoja Turkin etäännyttämisestä lännestä ja Yhdysvaltain transatlantistien tavoitteita toteutumisen vaarantumista transatlanttisen liittolaisuuden

---

294 GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 2,3

295 GPO: The United States and Turkey: A model partnership, 2009, 43-44

296 GPO: The Lisbon treaty: implications for future relations between the European union and the U.S. 2009, 24

kannalta. Samalla NATO:n toiminta ei saavuttanut täyttä potentiaalia laajentumisen ja yhtenäisen poliittisen linjan kannalta, kun sen jäsenmailla oli vastakkaisia tavoitteita. Käytännössä EU:n erilainen laajentumisvauhti ja lähestymistapa läntisten instituutioiden laajentamiseksi yhä edemmäs itää edusti erilaista ajattelumaailmaa kuin se, mikä transatlantistien keskuudessa kongressissa vallitsi.

Kongressissa Euroopan unionin laajentumisen nähtiin jatkuvan tulevaisuudessakin, etenkin vähemmän keskustelua ja ristiriitoja sekä uudistuksia vaadittavien maiden suhteen, esimerkkinä Kroatia. Turkin EU-jäsenyyttä koskien skeptisimmät tahot katsoivat oven menneen sen osalta kiinni, sillä niin Saksan kuin Ranskan vastustus oli liian voimakasta ja EU:n lähestymistapa Turkia kohtaan liian vaateliias, jotta maan liittämistä EU-jäseneksi voisi pitää realistisena. Tällöin myös Lissabonin sopimuksen ei katsottu vaikuttavan Turkin jäsenyyssiin konkreettisesti suuntaan tai toiseen.²⁹⁷

Turkki kohtasi syrjintää EU-maiden osalta myös EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan alaisuudessa tapahtuvien turvallisuus- ja puolustusyhteistyöhön liittyvien linjausten tekemisessä. Sellaisten NATO:n jäsenmaiden syrjiminen, jotka eivät olleet EU-jäseniä, oli vaarallista ja kongressissa nostettiin esiin nimenomaisesti etenkin Turkki tämänkaltaisista valtioista.²⁹⁸ Kongressin transatlantistien näkökulmasta EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kannalta oleellista olikin sellaisten Eurooppaan kuuluvien NATO-jäsenten huomioiminen Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämisessä, jotka eivät ole EU-jäseniä, näistä kaikkein oleellisimpana Turkki²⁹⁹. Tämänkaltaisilla mailla tuli olla kongressin näkökulmasta mahdollisuus olla mukana vaikuttamassa ja saada äänensä kuuluviin EU:n integraatioprosessiin etenkin ulko- ja turvallisuuspoliittisen kehityksen suhteen, osana määrittelemässä EU:n päätöksentekoa. Ne NATO-jäsenet, jotka eivät olleet EU-jäseniä, mutta halusivat tulla sellaisiksi, kokivat huolta Euroopan turvallisuus- ja puolustuskehityksestä, joka sulki ne pois EU:n integraatiokehityksestä ja samalla potentiaalisesti vaaransi myös NATO:n asemaa. Tällaisten maiden merkitys nähtiin myös merkittävänä suhteessa siihen, mihin suuntaan keskustelu EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikka

---

297 GPO Lisbon Treaty: Implications for future relations between the European Union and the United States, 2009, 79

298 GPO: CSDP policies – implications for the US. and Atlantic Alliance, 1999, 32, 37

299 GPO: NATO and the EU's European security and defense policy, 2000, 20

ja NATO:n rooli siihen nähden kulkisi³⁰⁰. Olennainen seikka, joka huomioitiin kongressin keskusteluissa oli NATO:n merkitys Turkin ja Kreikan suhteiden tasapainon ylläpitämisessä, etenkin kun Turkin EU-jäsenyyssprosessi vaikutti heikolta, jolloin Euroopan turvallisuus- ja puolustusyhteistyön kehittyminen NATO:sta erilliseen suuntaan toisi uudellaisen potentiaalisen uhan turvallisuusnäkökulmasta katsottuna³⁰¹.

Siinä missä USA:n ja NATO:n aseman säilyttäminen oli perusoletus kongressin transatlantistien näkemyksissä, toinen oleellinen näkemys kongressissa olikin ei EU-jäseniä olevien NATO-jäsenmaiden sitouttaminen ja aktivoiminen EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan linjauksissa³⁰². Euroopan unionin syvempi integraatio niin yleisellä tasolla kuin turvallisuus- ja puolustusyhteistyön kehityksen suhteen ei saanut kääntää selkäänsä Turkille. Maa oli ensinnäkin vahva ja tehokas NATO-liittolainen, joka oli moneen eri otteeseen osoittanut merkityksensä strategisena liittolaisena Yhdysvaltain rinnalla. Lisäksi Turkin armeija oli kooltaan NATO:n toiseksi suurin ja maa oli ollut aktiivinen liittolainen, jonka vuoksi pelättiin että maan kannalta haitallinen NATO-kehitys voisi vahvistaa Turkissa niitä näkemyksiä, jotka kokivat Turkin antaneen NATO-liittolaisuudessa enemmän kuin saaneensa vastineeksi, jolloin maan usko NATO:n toimivuuden kannalta heikkenisi.

Kongressissa huomautettiin, että vuosikymmeniä NATO-jäsenenä ollut Turkki oli vaikuttanut vahvasti Afganistanin ja Kosovonon NATO-operaatioissa³⁰³. Turkki jota ei kuunneltaisi ja joka jätettäisiin Euroopan tulevien kehityslinjojen ulkopuolelle, oli myös arvaamaton Turkki, jonka liittolaisuus Yhdysvaltoihin voisi saada entistä negatiivisimpia kaikuja, mikäli ovi länteen ja EU:n suuntaan näyttäytyisi sulkeutuvan entistä enemmän. Kongressissa katsottiin, että jos maa jäisi EU-jäsenyysskeskustelun suhteen umpikujan ja Euroopan turvallisuus- ja puolustusyhteistyö toteutettaisiin Turkkiä kuulematta, kokisi se jääneensä läntisten liittolaistensa hylkäämäksi. Näin huoli EU:n integraatiokehityksestä NATO:n aseman lisäksi vaikuttaisi myös Turkin turvallisuustilanteen heikkenemiseen, joka vahvistaisi vaaraa Turkin irtautumiesta läntisestä turvallisuusyhteistyöstä ja pahimmassa tapauksessa, mikäli Iran onnistuisi hankkimaan ydinaseen, lännen syrjintää kokenut Turkki pyrki toimimaan samoin, jolloin niin Lähi-idän

---

300 GPO: NATO and the EU's European security and defense policy, 2000, 34

301 GPO: The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001, 16

302 GPO: NATO and the EU's security and defense policy, 2000, 5, 6

303 GPO: Chain reaction: avoiding a nuclear arms race in the Middle East, 2008, 39

turvallisuustasapaino kuin Yhdysvaltain liittolaisuus Turkin kanssa vaarantuisi³⁰⁴. Kyseisenlainen skenaario tarkoitti myös kongressin näkökulmasta Turkin ja läntisen kumppanuuden päättymistä, joka usealla eri osa-alueella vahingoittaisi Yhdysvaltain ulkopolitiikan ja etenkin sen transatlanttisen yhteistyön tilaa.

Mikäli Euroopan unioni syventäisi integraatiota ulkopolitiikan tasolla entisestään, Yhdysvaltojen ja NATO:n kannalta olisi parempi, jos vahva NATO-maa Turkki olisi mukana tässä kehityksessä EU-jäsenenä, jolloin se veisi Euroopan unionin liittolaisuutta Yhdysvaltojen näkökulmasta parempaan suuntaan. Samalla kongressin kannoista on pääteltävissä, että EU-jäsenyyden kautta Turkki ei jäisi EU:n turvallisuus- ja puolustusyhteistyön suhteen ulkopuoliseksi, joka olisi niin NATO:n aseman kuin USA:n ja Turkin liittolaisuuden tulevien suuntaviivojen kannalta konkreettinen ongelmatekijä. Transatlantistien näkökulmasta kaikkein haitallisinta oli EU:n ulkopuolelle jääneen Turkin irtautuminen lännelle suotuisasta kehityksestä, joka pitäisi EU:n heikkona liittolaisena, ja samalla Turkilla olisi vipuvarsi heikentää NATO:n ja EU:n yhteistoimintaa, jolloin transatlanttisen liittolaisuuden tavoitteet transatlantistien näkökulmasta eivät toteutuisi. Tällöin Turkin jäsenyys NATO:n lisäksi myös EU:ssa katsottiin transatlantistien näkemyksissä hyödyntävät kaikkia osapuolia uusliberalistisen ajattelun mukaisesti ja tämä loi tasapainoa ja turvallisuutta. Tämänkaltainen EU:n laajenemiskehitys sekä transatlantistien tavoitteita palveleva samanaikainen hallittu EU:n integraatiokehitys näyttäytyi kongressin näkökulmasta multilateralismin vahvistamisena, joka ei pyrkinyt kumoamaan Yhdysvaltojen hegemoniaa ja transatlanttisen liittolaisuuden viitekehystä, luomalla EU:sta vastapainoa Yhdysvaltojen hegemonialle.

Transatlantistien näkemykset etenkin tässä käsittelyluvussa vahvistavat metodio-osiossa sivulla 16 mainitseman oletuksen poliittisen toiminnan konfliktisuudesta. Käytännössä kauttaaltaan transatlantistit kohdistivat kritiikkiä EU:ta kohtaan ja vastustivat EU:n tämän hetkistä kehityssuuntaa sen ulko- ja turvallisuuspoliittisen heikkouden vuoksi, EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen integraatiosuunnan kuin Turkin kohtelun osalta, jotka kaikki heikensivät USA:n ulkopoliittista jalansija Atlantin toisella puolen. Näin vastustus EU:n kehitystä kohtaan osoittautuu normina ja tavoitteena transatlantisteilla on kohdistaa sanansa pyrkimyksenä saavuttaa kannatusta ajatuksilleen, oli kyseessä Yhdysvaltain hallinto, tai kongressin transatlantistien atlantintakaiset liittolaiset. Näin Tutkimuksen seuraava ja viimeinen käsittelyluku energiapolitiikkaa

---

304 GPO: Chain reaction: avoiding a nuclear arms race in the Middle East, 2008, 40, 43

koskien jatkaa samalla kriittisellä linjalla, jossa kongressin transatlantistien vastustuksen sekä kritiikin kohteena on EU:n heikkous energiapolitiikan osalta, vahingoittaen myös Yhdysvaltojen tavoitteita, johon Turkin EU-jäsenyyskysymys liittyy myöskin olennaisesti.

8. ENERGIAPOLITIikka – TRANSATLANTTISEN LIITTOLAISUUDEN ELINTÄRKEÄ ELEMENTTI

Viimeinen käsittelyluku tarkastelee transatlanttista liittolaisuutta energiakysymyksen valossa. Se on oleellisessa roolissa Yhdysvaltojen kongressin transatlantistien tavoitteiden ymmärtämiseksi liittyen Turkin EU-jäsenyyskysymykseen ja transatlanttiseen liittolaisuuteen sekä EU:n heikkouteen liittolaisena. Energia ja sen luotettava saatavuus on globaali kysymys, joka on talouskasvun edellytys. Kehittyneiden maiden joukon kasvaessa energiakysymys muuttuu jatkuvasti merkittävämmäksi. Kongressin näkökulmasta katsottuna turvallisuus- ja ympäristöaspekti on ongelmallinen kysymys, jonka johdosta kehittyneissä länsimaissa vallitsi ”*not in my backyard*” asenne omavaraisen energian suhteen, jolloin Venäjän ja Lähi-Idän maiden kaltaiset epävakait valtiot nousivat energiantoimittajiksi.³⁰⁵ Energiapolitiikka ja etenkin Euroopan riippuvuus Venäjän maakaasusta, on tälläkin hetkellä ajankohtainen kysymys Ukrainan vuoden 2014 tapahtumiin liittyen. Yhdysvaltain kongressissa energiakysymys herätti laajaa keskustelua jo vuosia aiemmin. Myös tämän käsittelyluvun suhteen Turkin EU-jäsenyysprosessi sekä pelko maan irtautumisesta läntisestä kehityskulusta näyttäytyy oleellisessa valossa, kun sen linkittää osaksi laajempaa transatlanttisen liittolaisuuden kontekstia. Energiansaanti oli avainosassa Yhdysvaltain ja EU:n välisen maailman suurimman kahdenvälisen kauppakumppanuuden kannalta ja EU:n riippuvaisuus Venäjän ja muiden epävakaiden toimittajien energiasta oli riski niin EU:n kuin USA:n taloudelle sekä transatlanttiselle turvallisuudelle³⁰⁶. Samalla Mustanmeren alue oli strategisesti elintärkeä alue joka sijaitsi Euroopan, Venäjän ja Lähi-idän läheisyydessä³⁰⁷. Niin Yhdysvalloilla kuin Euroopan unionilla on strateginen intressin Mustanmeren alueen suhteen, ja Turkin toimiminen alueen voimatekijänä huomioi transatlantistien katseen maan suuntaan³⁰⁸. Turkin asema Mustanmeren aluevaltana on tämän käsittelykappaleen tavoitteiden kannalta oleellisesta, ja se linkittyy laajemmin Turkin EU-jäsenyyskysymyksen tärkeyteen transatlanttisen liittolaisuuden ja energiapoliittisten etujen kannalta. Turkki ja USA ovat tehneet energiaturvallisuudesta niiden liittolaisuuden

---

305 GPO: European and Eurasian energy: developing capabilities for security and prosperity, 2011, 1& 4

306 GPO:150\$ OIL: instability, terrorism and economic disruption, 2009, 10 &

GPO: European and Eurasian energy: developin capabilities for security and prosperity, 2011, 1& 3

307 GPO: The future of democracy in the Black sea area, 2005, 1

308 GPO: The future of democracy in the Black sea area, 2005, 25

avainosan Turkin strategista merkitystä arvioitaessa. Turkin rooli Euroopan energiansaantikanavien moninaistamisessa korostuu. Samoin korostuu Turkin oma energiaturvallisuus ja sen suhteet Venäjään energiakysymysten suhteen.³⁰⁹

Kongressin näkemys energia-asian suhteen oli selkeä. EU oli energiapoliittisesti liian heikko liittolainen, sen ollessa riippuvainen etenkin Venäjän tuomasta energiasta. Energiansaannin varmuuden edellytys oli monimuotoisuus, niin energiatoimittajien, energiareittien kuin myös sen kuluttajien suhteen³¹⁰. Euroopan ja Kaspianmeren alueen välinen energiayhteys oli Yhdysvaltojen strateginen etu, joka on avainasemassa NATO maiden toimintakyvyn kannalta, sillä 85% Venäjän energian viennistä kohdistui Euroopan kulutustarpeisiin vuonna 2011³¹¹. Riippuvuus Venäjän ja Iranin kaltaisten energiatoimittajien raaka-aineista vahingoitti Euroopan maiden turvallisuutta, taloutta ja poliittista itsenäisyyttä, ja ennen kaikkea se heikensi liittolaisuutta Yhdysvaltojen kanssa sekä yleisesti USA:n tavoitteita ulkopoliitikassa. Etenkin riippuvuus Venäjän energiasta oli konkreettinen ongelma ja useat eurooppalaiset maat ja USA:n NATO-liittolaiset toivat jopa 60% maakaasustaan Venäjältä. Kongressissa nousikin esiin vaatimuksia Yhdysvaltain toimimiseksi asian suhteen, ja ajatushautomo ”Nixon-centerin” kansainvälisen turvallisuuden ja energiaohjelmien johtaja Zeyno Baran vuonna 2005 painotti kuinka Venäjän pyrki kaasumonopolillaan hallitsemaan strategisesti Mustanmeren aluetta ja Yhdysvaltojen tuli nostaa Euraasian energiastrategia transatlanttisen dialogin avainelementiksi³¹². Yhdysvaltojen Ankaran entinen suurlähettiläs ja Atlantin neuvoston Dinu Patriciu Eurasia-keskuksen johtaja Ross Wilson huomauttikin, kuinka energiansaannin monipuolisuus oli välttämätöntä ja sellaiset valtiot, jotka olivat riippuvaisia Venäjän energiasta eivät olleet itsenäisiä ja vahvoja toimijoita, samoin kuin niiden suhde Venäjään ei ollut terveellä pohjalla. Avainasemassa oli myös Iranin poissulkeminen Kaspian-energiaväylänä. Tämän vuoksi niin Kaspianmeren alueen energiatoimittajien kuin USA:n Euroopan liittolaisten energiaturvallisuuden takeena oli toimiva yhteistyö ja energiakanavien monipuolistaminen.³¹³

---

309 GPO: The United States and Turkey: A model partnership, 2009, 15&16

310 GPO: 150\$ OIL: instability, terrorism and economic disruption, 2009, 11

311 GPO: European and Eurasian energy: developing capabilities for security and prosperity, 2011, 6

312 GPO: The future of democracy in the Black sea area, 2005, 37

313 GPO: European and Eurasian energy: developing capabilities for security and prosperity, 2011, 58

Tämän energiapoliittisen asetelman muuttamiseksi lähtökohtana oli Euroopan komission aloite Eteläisestä kaasulinjasta, ”*Southern Corridor*”, jonka kautta tavoitteena on tulevaisuudessa tuoda Kaspianmeren alueelta etenkin Azerbaidžanin ja Turkmenistanin varantoja hyödyntäen maakaasua Turkin kautta Eurooppaan. Kyseisellä projektilla oli ollut Yhdysvaltojen hallinnon tuki jo Bill Clintonin presidentinkaudesta alkaen.³¹⁴ Vuonna 2009 toimintansa aloittanut USA:n ja EU:n keskinäinen energianeuvosto oli edistämässä energiatilanteen ratkaisua ja neuvotteluita eri osapuolten kanssa³¹⁵. Vaikka Euroopan unionin neuvosto oli osoittanut tukensa Azerbaidžanin ja Turkmenistanin kanssa toteutettavaan yhteistyöhön maakaasun kuljettamiseksi, osapuolet olivat törmänneet perustavanlaatuisiin ongelmiin neuvotteluissaan ja vain vähän konkretiaa oltiin saatu aikaiseksi³¹⁶. Toinen merkittävä transatlanttinen hanke energiariippuvuudesta Venäjään irtautumiseksi on Nabucco-projekti, ”*Nabucco pipeline*”, jossa pääasiassa Irakin sekä Kaspianmeren alueiden energiavarantoja hyödyntäen tarkoitus on luoda maakaasu yhteys Turkin kautta Itävaltaan asti³¹⁷. Venäjän energiamonopoli nähtiin jo vuoden 2005 aikaan kongressissa uhkana Euroopan ja Euraasian valtioille ja demokratiakehitykselle esimerkiksi Mustanmeren valtioiden suhteen³¹⁸. Muita vaihtoehtoisia ratkaisuja energiansaannin monipuolistamiseksi olivat muun muassa Trans-Kaspian kaasuputki ja Trans-Adrian kaasuputki, jolloin yleisesti avainasemassa oli Keski-Aasian kautta Balkaniin ulkottuva verkosto. Kuitenkin myös Nabucco-linjan suhteen tilanne ei ollut parantunut vielä vuoden 2011 aikana, ja kyseinen kehitys nostatti kritiikkiä kongressin keskuudessa, sillä tuolla hetkellä ainoastaan kapasiteetiltaan vaatimaton kaasulinja ”*South Caucasus Pipeline SCP*” toimitti Kaspian-alueelta maakaasua kaupallisille markkioille Azerbaidžanista Turkkiin, kun öljyä toimitettiin jo menestyksekkäästi Baku-Tbilisi-Ceyhan-linjan kautta Turkkiin.³¹⁹ Tämänkaltaisella asetelmalla oli myös vaikutuksia Yhdysvaltain näkemyksiin transatlanttisen liittolaisuuden ja sen toimivuuden suhteen. Yhdysvaltain kongressi silmissä, joka vahvasti ajoi uudenlaisia ratkaisuja energiatilanteen korjaamiseksi, Turkki ja sen hyvät suhteet Kaukasiaan näyttäytyivät keskeisessä roolissa tilanteen kehittymisen kannalta suotuisampaan suuntaan.

---

314 GPO: Energy and security from the Caspian to Europe, 2012, 2

GPO: European and Eurasian energy: developing capabilities for security and prosperity, 2011, 10

315 GPO: European and Eurasian energy: developing capabilities for security and prosperity, 2011, 18

316 GPO: Energy and security from the Caspian to Europe, 2012, 26

317 150\$ OIL: instability, terrorism and economic disruption, 2009, 1-2

318 GPO: The future of democracy in the Black sea area, 2005, 36

319 GPO: European and Eurasian energy: developing capabilities for security and prosperity, 2011, 2, 29, 33

8.1. Turkki avainroolissa energiakysymyksen ratkaisemisessa

Kongressin näkökulmasta energiakysymyksen ratkaisemisen suhteen keskeistä oli nimenomaan kolmikantainen transatlanttisen yhteistyö USA:n, EU:n ja Turkin kesken³²⁰. Merkittävä seikka oli toimiminen kolmikantaisen liittolaisuuden viitekehyksen kautta, jossa Turkin positio ja sijainti oli erityisessä asemassa tilanteen muuttamiseksi. Turkki nähtiin erityisroolissa kysymyksen etenemiselle, sillä se suhtautui positiivisesti kauttakulkumaana toimimisen suhteen Euroopan energialle, vaikka sillä oli myös itse käyttöä maakaasulle kotimaan markkinoilla, etenkin kun se itse oli myös riippuvainen Venäjän sekä toisen epävakaa toimittajan Iranin maakaasusta³²¹. Samalla kongressin näkökulmasta Turkki oli avaintekijä kun muun muassa energiapolitiikan keinoin pyrittiin edistämään demokratian ja talouden edistämistä³²². Esimerkiksi senaattori Richard G. Lugar korosti, kuinka energiaturvallisuus oli Yhdysvaltain ulkopoliittikan kulmakiviä ja kongressin tuli edistää tämän aihealueen kysymysten toteutumista³²³. USA:n ja Turkin välien heikentyminen vaaransivat pitkän aikavälin tavoitteiden toteutumisen Mustanmeren alueen osalta myöskin³²⁴. Energiakysymys ja uusien jakelukanavien syntyminen näyttäytyi oleellisena myös Turkkiin liittyvien ongelmien valossa, kuten Turkin 2000-luvun ongelmia käsitellyssä luvussa Turkin ja Iranin suhteiden kehittyminen oli Yhdysvaltojen transatlantistien huomion kohteena.

Turkin ongelmallinen suhde Venäjään on yksi elementti, joka tulee huomioida Turkin energiakysymyksen suhteen. Maalla on ensinnäkin tiiviit kauppasuhteet Venäjään.³²⁵ Huolta nostatti Turkin pyrkimys toimia Mustanmeren alueen voimatekijänä sekä sen mahdollinen lähentyminen Venäjän kanssa, jossa Turkki katsoi lännen Venäjän asemaa vastustavien toimien ja läntisen demokratian laajentamismentaliteetin vaarantavan Turkin aseman Mustallamerellä. Lisäksi maiden välinen historia on täynnä kilpailua, jolloin EU:n ja USA:n kasvava rooli Turkin kanssa energiakysymyksissä vaikeuttaa ensinnäkin Turkin kanssakäymistä Venäjän kanssa, mutta toiseksi

---

320 GPO: Energy and security from the Caspian to Europe, 2012, 4, 28

321 GPO: Energy and security from the Caspian to Europe, 2012, 17

322 150\$ OIL: instability, terrorism and economic disruption, 2009, 11

323 150\$ OIL: instability, terrorism and economic disruption, 2009, 2

324 GPO: The future of democracy in the Black sea area, 2005, 36

325 GPO: The United States and Turkey: A model partnership, 2009, 50

myös hankaloittaa lännen ja Venäjän välejä entisestään. Samaten Venäjä vastusti Yhdysvaltain laivaston läsnäolo Mustanmeren alueella, jolla turkkilaiset pelkäsivät olevan kielteisiä vaikutuksia Montreaux'n vuoden 1936 sopimuksen nojalla maan saamaan johtavaan asemaan Mustanmeren alueella. Yleisesti Mustanmeren tilanteen suhteen niin Turkin kuin Venäjän tavoitteena oli vallitsevan tilan ylläpitäminen, jossa molemmat maat olivat alueellisia voimia, jolloin Yhdysvaltain pyrkimys saada alue vaikutuspiirinsä alaiseksi energiapolitiikan ja demokratisaation kautta ei ollut linjassa niiden omien intressien kanssa. Tämän vuoksi Yhdysvaltojen tuli pystyä osoittamaan Turkille että maiden intressit alueen suhteen olivat yhteneväisiä, sillä Turkin epäluulo USA:n tavoitteiden suhteen vaaransi ensinnäkin maiden liittolaisuuden, mutta toiseksi myös USA:n intressien toteutumisen Mustanmeren alueella.³²⁶ Kuten monien muidenkin Yhdysvaltojen kannalta oleellisten ulkopoliittisten kysymysten suhteen, myös energiakysymyksen suhteen kongressissa transatlantistit painottivat Yhdysvaltain välittäjän roolia, Yhdysvaltain position tuli olla selkeä ja sen tuli sitoutua asiakysymyksen edistämiseen parhaimman lopputuloksen luomiseksi niin USA:n sen liittolaisten kuin transatlanttisen liittolaisuuden tavoitteiden suhteen³²⁷. Vaikka vastuu demokratian ja vakauden luomisessa Mustanmeren alueella oli viime kädessä alueen valtioilla, katsottiin kongressissa, kuten lukuisten muiden ulkopoliittisten intressien suhteen, että Yhdysvalloilla oli merkittävä rooli niin demokratian tukemisessa kuin läntisten arvojen edistämisessä muun muassa euro-atlanttisten instituutioiden kautta. Olennaista osa energiakysymyksen kannalta oli jatkaa Turkin EU-jäsenyyssuhteen tukemista.³²⁸ Kongressissa tiedostettiin Yhdysvaltojen paine energiapolitiikan suhteen, sillä vaikka sen ei haluttu toteuttavan sanelupoliittikkaa Eurooppaa koskien tässäkin kysymyksessä, sen intressien toteutuminen oli olennaisesti kiinni sen ja sen liittolaisten energiansaannista, etenkin kun Venäjä ja Kiina pyrkivät myös edistämään asemiaan energiansaannin saralla, pahimpien skenaarioiden valossa jopa estäen Yhdysvaltain yhteistyön Keski-Aasian maiden kanssa³²⁹.

Mustanmeren merkitys Yhdysvaltain intressien suhteen näyttäytyi niin demokratisaatioprosessin, NATO:n kuin energiakysymysten suhteen kongressissa merkittävässä valossa. Tähän liittyen Turkilla ja sen EU-jäsenyyssuhteen kanssa oli keskeinen rooli edellämainittujen kysymysten toteutumisen kannalta. Energiakysymys ja energian kulkeminen kyseisellä alueella oli oleellisimpia

---

326 GPO: The future of democracy in the Black sea area, 2005, 39, 41, 46

327 GPO: 150\$ OIL: instability, terrorism and economic disruption, 2009, 11

328 GPO: The future of democracy in the Black sea area, 29, 33, 40

329 GPO: European and Eurasian energy: developing capabilities for security and prosperity, 2011, 21&22

Mustanmeren alueen valtioita yhdistävä tekijä. Yhdysvallat olikin tehnyt aktiivisesti töitä näiden kysymysten edistämiseksi.³³⁰ Tässä huomioitiin vahvasti myös Yhdysvaltain liittolaisen Euroopan haavoittuvaisuus energian suhteen, jolloin elintärkeää oli Mustanmeren alueen vakauttaminen ja demokratian vahvistaminen, jolloin kyseisten positiivisten vaikutusten katsottiin heijastuvan myös Lähi-itään ja tämä oli yksi avainelementti, jonka vuoksi Yhdysvallat halusi vaikuttaa Mustanmeren alueen kehitykseen. Tärkeä huomio oli, että Mustanmeren alueen katsottiin olennaisesti kuuluvan osaksi laajempaa Eurooppaa ja alueen kaksi suurinta voimatekijää Venäjä ja Turkki olivat perinteisesti sanelleet alueen kehityssuunnan. Tämän kannalta kongressin tulisi pyrkiä vaikuttamaan ja vastustamaan molempien maiden negatiivisia kehityssuuntauksia alueen suhteen. Käytännössä Mustanmeren alue oli euro-atlanttisesta näkökulmasta strategisesti elintärkeä alue, mutta toiseksi myös haavoittuvainen.³³¹ Kuten vuoden 2014 kehityskulku Krimin suhteen osoittaa, Yhdysvallat näki alueen strategisen merkityksen jo vuosia sitten ja katsoi että, Turkki oli avain ensinnäkin Mustanmeren alueen vakauttamiseen mutta myös energiakysymyksen ratkaisemiseen transatlanttisen liittolaisuuden vahvistamiseksi. Kongressissa oltiin huolissaan Turkin linjauksista alueella jo vuonna 2004, kun maa oli toimillaan oleellisesti estämässä NATO:n tiedustelutehtävä ”*Active Endeavorin*” toteutusta Mustallamerellä. Tämä yhdessä Turkin keskusteluista Venäjän kanssa Mustanmeren alueen suhteen oli omiaan vahvistamaan huolta Turkin ja USA:n välisen liittolaisuuden sekä transatlanttisen liittolaisuuden tulevaisuudesta ylipäätään³³². Tämänkaltaisen suunta Turkin käytöksen suhteen oli omiaan vahvistamaan amerikkalaisten huolta Turkin poliittisen suunnanmuutoksen suhteen ja tämä vahvisti USA:n transatlantistien näkökulmasta Turkin länteen linkittämisen oleellisuuden EU-jäsenyyden kautta .

Energiakysymyksen tarkastelu vahvistaa kaksi tärkeää seikkaa tämän tutkimuksen tavoitteiden kannalta. Toisaalta Euroopan unioni on Yhdysvalloille tärkeä liittolainen mutta samalla hajanainen ja tehottoman ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintakyvyn lailla myös energiapoliittisesti heikko ja haavoittuvainen liittolainen. Kuten EU:n hajanainen turvallisuus- ja puolustusyhteistyö osoitti aiemmassa käsittelyluvussa, myös energiariippuvuus-kysymyksen suhteen Yhdysvaltojen intresseissä EU:n vahvistuminen on olennainen elementti, sillä niin kauan kun EU oli riippuvainen venäläisestä energiasta, heijastuivat vaikutukset myös EU:n poliittiseen liikkumavaraan ja

---

330 GPO: The future of democracy in the black sea area, 2005, 6,11

331 GPO: The future of democracy in the black sea area, 2005, 21, 23, 25

332 GPO: The future of democracy in the black sea area, 2005, 22, 27

vaikutusvaltaan³³³. Turkki on merkittävä osa tätä palapeliä, ja vaikka maa on ongelmallinen liittolainen ja poliittisesti arvaamaton, sen EU-jäsenyyden täytyessä mahdollistuu useiden Yhdysvalloille elintärkeiden ulkopoliittisten intressien toteutuminen myös energiakysymyksen suhteen. Yhdysvaltain valta-asema ja ulkopolitiikan linjaukset esimerkiksi Lähi-idän suhteen ovat monilta osin olleet riippuvaisia sen intresseistä suhteessa energiapolitiikkaan, öljyn hintaan ja energian saatavuuteen ylipäättäen. Energiakysymys on keskeisessä roolissa myös koskien transatlanttista liittolaisuutta. Yhdysvaltain kongressin transatlantistit monilta osin toivat esiin näkemyksen siitä, että vahvempi Euroopan unionin palvelee parhaiten Yhdysvaltoja liittolaisenaan. Kongressin näkemyksissä painotettiin vahvasti Euroopan energiansaantikanavien monipuolistamista. Turkin EU-jäsenyyksikysymys voidaan nähdä välineenä energiakysymyksen ratkaisemiseksi niin Yhdysvaltojen kuin sen EU-liittolaisten kannalta. Tämän asian suhteen kongressin kanta onkin suhteellisen selkeä. Turkin ja muiden Mustanmeren alueen maiden kautta olisi mahdollista helpottaa Euroopan energiansaantia sekä monipuolistaa sitä. Turkki voimakkaana alueellisena voimana ja linkittyneenä entistä tiiviimmin osaksi transatlanttista liittolaisuutta EU:n jäsenenä palvelisi Euroopan unionin nykyisten maiden ongelmien ratkaisua energia-kysymyksen kannalta. Samalla Venäjän vaikutusvalta Euroopan energiariippuvuuden suhteen heikkenisi. Siinä tapauksessa mikäli Turkki ei liittyisi osaksi EU:ta olisi vaarana että maa saattaisi energiakysymyksen suhteen lähentyä Venäjää, joka loisi uudenlaisen uhkakuvan Euroopan unionin toimintakyvyn kannalta. Samalla pelko Turkin ajautumisesta lännestä erilleen vahvistuisi entisestään jolloin liittolaisuus Yhdysvaltojen kanssa asettuisi vaakalaudalle ja koko Yhdysvaltain transatlanttinen liittolaisuus olisi vaarassa menettää entisestään merkitystään. Selkeästikään Yhdysvaltain kongressin transatlantisteille tämä ei ollut haettu kehityssuuntaus. Näin Turkki EU-jäsenenä ja USA:n liittolaisena tukemassa Yhdysvaltain ulkopoliittisia intressejä niin Euroopan energiariippuvaisuuden hallitsemiseksi kuin demokratian vakauttamiseksi Mustanmeren ja Lähi-idän alueella oli se mitä Yhdysvaltain transatlantistit hakivat maan liittolaisuudelta. Sellainen Turkki, joka oli osa EU:ta, eikä se Turkki jonka pelättiin irtautuvan läntisestä kehityskulusta, oli kongressin transatlantistien näkökulmasta niin heikon liittolaisen EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehityskulun ja NATO:n transatlanttisen liittolaisuuden johtoaseman säilyttämisen kannalta merkittävä palapelin osa. Samoin EU:n jäseneksi pääsevä Turkki oli heikon EU:n kannalta oleellisessa osassa täydentämässä transatlantistien tavoitteita energiapolitiikkaan

---

333 GPO: The future of democracy in the Black sea area, 2005, 43

nähdessä kun pyrkimyksenä oli vahvistaa EU:n kapasiteettia tästä näkökulmasta. Tällöin energiapoliittinen näkökulma on viimeinen oleellinen elementti kun rakennetaan uutta näkökulmaa transatlanttisten tavoitteista Turkin EU-jäsenyyteen.

9. PÄÄTÄNTÖ

Kari Palosen ja Quentin Skinnerin näkemys on, että puhujan intentio on tärkeämmässä asemassa kuin puheen seuraus. Itse poliittinen toimiminen on keskeisessä asemassa, eivät politiikan tulokset. Tässä tutkimuksessa ei ole pyritty selvittämään kongressin transatlantististen näkemysten seurauksia tutkimuskysymyksiin liittyen, vaan tutkimuksen pääteemoihin liittyen kongressin transatlantistien poliittisen toiminnan ja näkemysten keskeisimmät teesit ja argumentit liittyen Turkin EU-jäsenyyteen ja transatlanttiseen liittolaisuuteen. Maltillisempien transatlantistien näkemykset olivat usein linjassa Yhdysvaltain hallinnon virallisen linjan kanssa sekä suhtautuivat myös kevyemmin EU:n ja Turkin ongelmiin. Kriittisemmät transatlantistien näkemykset kritisivat niin USA:n hallinnon virallista linjaa kuin osoittivat voimakasta kritiikkiä myös EU:n ja Turkin kehitykseen ja tilanteeseen.

Kongressin aineiston ja tutkimuskysymysten käsittelyn pohjalta on todettavissa, että Yhdysvaltain kongressin transatlantistien näkemys oli, että USA:n ulkopoliittiset tavoitteet transatlanttisessa liittolaisuudessa toteutuivat parhaiten mikäli Turkista tulisi EU-jäsen. Kongressin transatlantistien kanoissa oli piirteitä niin neorealismiin kuin uusliberalismin ajatuksista. Transatlantistit tukivat Turkin EU-jäsenyyttä ja kauttaaltaan transatlanttisen liittolaisuuden keskeistä asemaa Yhdysvaltojen ulkopoliitikassa. Taustalla on lähtökohtainen oletus, jossa kongressin transatlantistien viime käden tavoite oli Yhdysvaltojen ulkopoliitiikan johtoaseman säilyttäminen, transatlanttinen liittolaisuus sen keskeisenä välineenä. Tähän nähden Turkin EU-jäsenyys on olennaisessa osassa.

Keskeinen elementti Turkin EU-jäsenyyskysymyksen taustalla oli Yhdysvaltojen ongelmallinen suhde Turkkiin, kuten osoitin tutkimuksen alkupuolen käsittelyluvussa Armenian kansanmurhaa koskevan esimerkin kautta. Liittolaisuuden ongelmallinen luonne jakoi myös kongressin transatlantistit siitä, kuinka Yhdysvaltojen hallinnon tulisi lähestyä liittolaisuude avoimia ongelmakysymyksiä, jotka olivat myös Turkin EU-jäsenyyden esteenä. Kongressin transatlantistien erityishuomio kohdistui tutkittavana aikavälinä 2000-luvun alussa nousseisiin uusiin Turkin sisä- ja ulkopoliitiikan muutosta koskeviin ongelmakysymyksiin, joiden myötä nousi pelko julkisen mielipiteen kääntymistä EU-jäsenyyttä vastaan ja Turkin irtautumisesta lännelle suotuisasta kehityksestä. Taustalla tässä oli muun muassa kasvanut Amerikan-vastaisuus ja Turkin aktiivinen pyrkimys toimia välittäjänä Lähi-idässä, johon kongressin transatlantistit suhtautuivat kriittisesti.

Samalla kongressin transatlantistit tiedostivat Yhdysvaltojen hallinnon rajallisen mahdollisuuden vaikuttaa Turkin poliittiseen linjanmuutokseen, vaikkakin transatlantistien välillä oli näkemuseroja Yhdysvaltain hallinnon virallisen linjan toimivuudesta. Turkin EU-jäsenyys ja Yhdysvaltojen tuki sitä kohtaan nähtiin transatlantistien keskuudessa merkittävimpänä tapana, jolla Yhdysvallat saattoi vaikuttaa Turkin negatiiviseen kehityssuuntaan.

Turkin EU-jäsenyyskysymys liittyi oleellisesti myös transatlantistien näkemyksiin koskien EU:ta transatlanttisen liittolaisuuden kehityksessä. Olennainen lähtökohta oli, että EU oli niin ulko- ja turvallisuuspoliittisesti kuin energiapoliittisesti heikko liittolainen, ja tämä pitkällä aikavälillä heikensi Yhdysvaltojen tavoitteita transatlanttisen liittolaisuuden suhteen. Toisaalta transatlantistit kritisoivat EU:ta myös sen laajentumishitaudesta ja vääränlaisesta kehityskulusta EU:n integraatiossa, jossa transatlanttinen agenda oli toissijainen ja kriittisimmät näkemykset katsoivat EU:n pyrkivän irtautumaan Yhdysvaltojen hegemoniasta transatlanttisessa viitekehityksessä. Käytännössä EU:n kehityskulkua koskien transatlantistien kriittisimmissä näkemyksissä vastustus oli lähes poikkeuksetta paradigma heidän arvioidessa näkemyksiään EU:n heikkoa nykytilaa ja integraatiosuuntaa koskien.

Tämän valossa USA:n vahvan NATO-kumppanin Turkin EU-jäsenyys nähtiin oleellisena elementtinä, jossa ensinnäkin Turkki toi vahvan lisämausteen EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittiseen kykyyn toimia. Samalla transatlantistien läntisten instituutioiden laajentumista tukeva ajattelumalli pohjautui vahvasti siihen, että kaikkien eurooppalaisten maiden tuli olla niin EU kuin NATO-jäseniä, jotta niiden toiminta oli koordinoitavissa tehokkaammin ja NATO-keskeisyys pysyi edelleen keskeisesti etusijalla. Esimerkkinä haitallisesta nykytilanteesta nähtiin Turkin ja Kyproksen pyrkimys torpedoida toisen osapuolen pääsy instituutioon, jossa toinen oli jo jäsenenä (vrt. Turkki NATO-jäsen, Kypros EU-jäsen), jonka kautta NATO:n toiminnan tehokkuus kärsi. Aktiivisen NATO-maan Turkin EU-jäsenyys vahvisti myös kongressin transatlantistien näkemyksissä sitä, että EU:n integraatio ei pyrkisi irtautumaan Yhdysvaltojen hegemoniasta ja nousemaan USA:n vastapainoksi, vaan että EU-integraatio pysyisi Turkin EU-jäsenyyden kautta myös jatkossa transatlanttisessa viitekehityksessä.

Turkin EU-jäsenyys näyttäytyi olennaisena transatlantistien näkemyksissä myös koskien EU:n energiapoliittista heikkoutta. Tässä kongressin transatlantistit painottivat EU:n energiariippuvuuden vähentämistä Venäjältä ja Lähi-idän epävakasta maista. Geopoliittisesti erittäin tärkeä maa Turkki oli avainasemassa, kun luotiin uusia vaihtoehtoisia väyliä toimittaa energiaa EU:n alueelle

Mustanmeren ja Kaukasuksen alueelta, nimenomaisesti Turkin kautta. Mikäli Turkki irtautuisi lännelle suotuisasta kehityksestä ja sen EU-jäsenyysspyrkimykset kariutuisivat lopullisesti, pelkona oli transatlantistien näkökulmasta, että EU:n energiapoliittinen asema heikkenisi entisestään ja Turkki tiivistäisi yhteistyötä Iranin ja Venäjän kaltaisten ongelmamaiden kanssa.

Euroopan unionin heikkous oli pitkällä aikavälillä transatlantisteille huolestuttava kehityssuunta, etenkin kun huomioi, että tämän tutkimuskysymyksen ulkopuolelle rajattu talusaspekti ja vuonna 2008 alkaneen talouskriisin myötä EU näyttäytyi entistä heikompana liittolaisena Yhdysvalloille. Näin herää kysymys, missä määrin esimerkiksi Turkin näkökulmasta EU-jäsenyys ja demokraattisen kehityksen tiellä pysyminen oli 2000-luvun edetessä houkutteleva vaihtoehto, joka entisestään lisäsi transatlanttisen liittolaisuuden puolestapuhujien huolta Turkin lännestä irtautumisesta ja transatlanttisen liittolaisuuden tulevaisuudesta.

Kuten aiemmin tekstin edetessä mainitsin, tutkimuksen rakentamisessa tulee pystyä rakentamaan oletus tulkinnan olennaisesta ja toisaalta toissijaisesta. Kongressin transatlantistien näkemykset koskien Turkin ja EU:n liittolaisuutta ovat hyvin moninaiset ja komiteoiden kuulemistilaisuuksien poliittinen luonne näyttäytyy vahvasti esimerkiksi näkemyseroissa Yhdysvaltain hallinnon linjaa koskien kuin myös kritiikkinä Yhdysvaltain Atlantin-takaisten liittolaisten EU:n ja Turkin toiminnassa ja kehityskulussa. Tällöin pitää onnistui luomaan näkemysmalli, joka pelkistäen nostaa esiin olennaisimmat tulkinnan elementit transatlantistien ajattelussa. Kongressin transatlantistit pyrkivät neorealismien mukaisesti ylläpitämään Yhdysvaltain ulkopoliittista johtoasemaa. Toisaalta yleinen tuki transatlanttiselle liittolaisuudelle ja esimerkiksi NATO:n aseman korostaminen ja EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen kapasiteetin vahvistamisvaatimus pitää sisällään piirteitä uusliberalismin ajatusmalleihin perustuvasta instituutioiden kautta tehtävän yhteistyön painottamisesta. Samaa uusliberalistista ajattelumallia tukee myös läntisten instituutioiden laajentaminen, jossa Turkin EU-jäsenyys on keskeinen elementti, josta kaikki osapuolet voivat hyötyä.

Turkin EU-jäsenyysspyrkimys näyttäytyi kongressin transatlantistien näkökulmasta erittäin keskeisessä asemassa arvioitaessa USA:n liittolaisuutta niin EU:n kuin Turkin kanssa mutta myös koskien Yhdysvaltain ulkopoliittikan tulevaisuuden linjoja. Kongressin transatlantistit painottivatkin, että kritiikistään huolimatta he olivat se joukko kongressissa, jotka tukivat transatlanttista liittolaisuutta USA:n ulkopoliittikan kulmakivenä, jolloin heidän sanomansa pyrki tavoittamaan niin Yhdysvaltain hallinnon edustajat kuin USA:n Atlantin-takaisten liittolaisten,

unohtamatta amerikkalaista yleisöä. Turkin EU-jäsenyys oli olennainen elementti arvioidessa sitä, missä määrin kongressin transatlanttisen liittolaisuuden puolestapuhujat pystyvät puheillaan vaikuttamaan niin USA:n hallinnon viralliseen linjaan kuin EU:n ja Turkin kehitykseen. Vaihtoehtona transatlantistien kritiikille ja tavoitteille transatlanttisessa liittolaisuudessa pidettiin isolationistien tai unilateralistien pyrkimyksiä irtauttaa Yhdysvallat transatlanttisen liittolaisuuden viitekehystä, vaihtoehtona esimerkiksi painotus kohdistaa maan ulkopoliittiset prioriteetit Aasiaan Kiinan suuntaan. Tällöin kongressin transatlantistien huoli liittolaisuuden tulevaisuudesta oli perustellulla pohjalla. Kongressin transatlantistien silmissä EU-jäsen Turkki oli perusedellytys transatlanttisen liittolaisuuden jatkuvuuden ja keskeisen painotuksen takaamiseksi myös tulevaisuudessa. Jakaantuneet näkemykset transatlantistien keskuudessa USA:n Atlantin takaisten liittolaisten kehityskulusta kuin myös Turkin yhä epätodennäköisemmältä näyttänyt EU-jäsenyysprosessi loi varjon transatlanttisen liittolaisuuden tulevaisuudelle, vaikkakin se oli transatlantistien painottama viitekehys Yhdysvaltain ulkopoliittiselle linjalle.

LÄHTEET

Alkuperäislähteet

U.S. Government Printing Office – Federal Digital System (GPO):

<http://www.gpo.gov/fdsys/search/home.action>

Chain reaction: Avoidin a nuclear arms race in the Middle East, 2008

CSDP policies – implications for the US. and Atlantic Alliance, 1999

Energy and security from the Caspian to Europe, 2012

European and Eurasian energy: developing capabilities for security and prosperity, 2011

European Common foreign, security and defense policies- implications for the United States and the Atlantic Alliance, Hearing before the Committee on international relations, House of Representatives, November, 1999

EU: Internal reform, enlargement and the common foreign and security policy, 1999

H. RES. 398, The United States training on and commemoration of the armenian genocide resolution, 2000

NATO and the EU´s European security and defense policy, 2000

Nominations of the 112th Congress, Hearings Before the Committee on Foreign Relations 2011

Strenghtening the transatlantic alliance: an overview of the Obama administrations policies in Europe 2009

The European Union: Internal reform, enlargement, and the common foreign and security policy, Hearing before the subcommittee on European Affairs of the Committee on Foreign relations United States Senate, March 1999

The future of democracy in the Black sea area, 2005

The Lisbon treaty: Implications for future relations between the European Union and the United States, Hearing before the Subcommittee on Europe of the Committee on Foreign Affairs House of Representatives, December 15, 2009

The state of the NATO alliance, Subcommittee on European Affairs 2001

The United States and Turkey: A model partnership, Hearing before the subcommittee on Europe of the Committee on foreign affairs, House of representatives, May 14, 2009

Turkeys new foreign policy direction: implications for U.S- Turkish relations 2010,

107TH Congress 2d Session H.RES. 594, Supporting the efforts of the Republic of Turkey to join the European Union, 2002

150\$ OIL: instability, terrorism and economic disruption, 2009

Muut lähteet

Euroopan unionin viralliset verkkosivut, http://europa.eu/pol/enlarg/index_fi.htm,
http://eeas.europa.eu/us/index_en.htm ja http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/turkey/eu_turkey_relations_en.htm.

Euroopan unionin delegaation Yhdysvaltojen sivu, <http://eurunion.org/eu/Table/EU-US-Relation>.

Yhdysvaltain hallinnon viralliset internet-sivut, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3432.htm#foreign>,
<http://foreignaffairs.house.gov/legislation/hearings-list58>,
<http://www.gpo.gov/fdsys/browse/collection.action?collectionCode=CHRG>

Tutkimuskirjallisuus

Andrews, David M. (2005) *The Atlantic Alliance Under Stress*, Cambridge University Press.

Brown, Seyom (1996) *International realtions in a changing global system*, West View Press.

Brzezinski, Zbigniew (2012), *Strategic Vision*, Basic Books.

Burwell, Frances G. & Daalder, Ivo H. (1999), *The United States and Europe in the global arena*, Macmillan Press LTD.

Crabb, Cecil V. Jr & Antizzo Glenn J. & Saredidine Leila E. (2000), *Congress and The Foreign Policy Process*, Louisiana State University Press.

Cushman, Charles B. (2006) *Introduction to the U.S. Congress*, M. E. Sharpe.

Davidson, Roger H. & Oleszek Walter J. (2000), *Congress and Its Members*, CQ Press.

English, Ross (2003) United States Congress, Manchester University Press.

Foreign Policy Process, Louisiana State University Press.

Gardner, Anthony Laurence (1997), A new era in US-EU relations, Avebury.

Henehan, Marie T. (2000) Foreign policy and congress: An International Relations Perspective ,
University of Michigan Press.

Hellmann, Gunther and Reinhard Wolf. 1993. Neorealism, neoliberal institutionalism and the future
of NATO. Security Studies 3:3-43.

Hersman, Rebecca K. C. (2000) Friends and Foes: How Congress and the President make foreign
policy, Brookings Institution Press.

Hänninen Sakari& Palonen Kari (2004), Lue poliittisesti, Kopijyvä Oy.

Jentleson, Bruce W. (2000) American Foreign Policy, Duke University.

Lieber, Robert J. (2007) The American Era, Cambridge University Press.

Mowle, Thomas S. (2004) Allies at odds? Palgrave.

Nevakivi, Jukka& Hentilä, Seppo& Haataja, Lauri (1993), Poliittinen historia, Johdatus
tutkimukseen, Loimaan kirjapaino.

Palonen, Kari (1997), Kootut retoriikat, Jyväskylän yliopistopaino.

Palonen, Kari (1988) Tekstistä politiikkaan, Vastapaino.

Perelman (1977) Retoriikan valtakunta, Vastapaino.

Perelman, Chaim (1982) Realm of Rhetoric, University of Notre Dame Press.

Skinner, Quentin (2002), Visions of Politics – Volume I, Cambridge University Press.

Soikkanen, Timo (1995), Lähi-historia, Turun yliopiston Poliittisen historian tutkimuksia I.

Steffenson, Rebecca (2005), Managing EU-US relations, Manchester University Press.

Sullivan, Michael P. (2001) Theories of International Relations, Palgrave.

Thompson, Kenneth W. (1996) *Schools of Thought in International Relations*, Louisiana State University Press.

Trubowitz, Peter (2011), *Politics and Strategy*, Princeton University Press.

Walz, Kenneth (1979) *Theory of International Politics*, Addison Wesley Pub. Co.

Weber, Cynthia (2001) *International Relations Theory*, Routledge.